

yitiksöz

SANAT, EDEBİYAT VE DÜŞÜNCE DERGİSİ

Sayı:1 Ekim-Kasım 2020

İçindekiler

Arif AY	Acının Ağacı.....	4
Mehmet NARLI	Tek Göz	5
Mehmet AYCI	Az Buçuk Çok Tam.....	6
Mustafa KÖNEÇOĞLU	Reklam Arası.....	7
Mustafa AYDOĞAN	Böyle Olsun	8
Kenan ÇAĞAN	Ortaçağda Bıraktığım Son İzlenim.....	9
Cengizhan KONUS	Ve Şimdi Çok Uzakta	10
Yunus Emre ALTUNTAŞ	Şevk Acısı.....	11
Bünyamin K.	Kırılma Yerleri	12
İbrahim GÖKBURUN	Sabotaj	13
Ahmet TEPE	Hüzün Fenerleri.....	14
Yalçın YÜCEL	Şimdiden.....	16
Vural KAYA	Tükenmişler Parkında Bir Müzik	17
Ömer YALÇINOVA	Gençliğimi	18
İsmail KILLIOĞLU	Sanat ve Metafizik.....	20
Hilmi UÇAN	Edebiyat ve Davet.....	24
Hüseyin Burak US	Amı Biriktirici.....	27
Hayrettin ORHANOĞLU	Şiirlerdeki İnanç ve İnançsızlık	28
Mehmet SÜMER	Şair ve Memleket Meselesi	34
Rüveyda Durmaz KILIÇ	Eylem ve Tavrı Adamı Olarak Nuri Pakdil.....	36
Abdullah HARMANCI	Soytarının Zor Ânları	38
Emin GÜRDAMUR	Şeytanın Maskeleri ya da Siyah Pelerinli Adam.....	40
Yaşar ERCAN	Anlamın Ölümü Edebi Metinleri Nasıl Etkiler	44
Reşit Güngör KALKAN	O Yalancı Aynalarda Silinirken Çocukluğumuz.....	46
İnci OKUMUŞ	Bilmem Ki	49
Âtîf BEDİR	Karabağ Şikestesi	50
Suavi Kemal YAZGIÇ	ir Mısra Ne Kadar Parçalanabilir?	52
Bengisu ERGÜDER	Efsunlu Âleme Giriş.....	54
Ramazan AVCI	Çağımıza Yunus'un Penceresinden Bakmak	56
Ali BÜYÜKÇAPAR	İnce Sızı.....	59
Sultan POLAT	Evliya Çelebi'nin İstanbul'u ve Ayasofya'sı	60
Nadir AŞÇI	Boş Çerçeve	64
Mehmet Akif ŞAHİN	Son Yürek Vuruşu	67
İsmail KARAKURT	Günlerin Köpüğü 1001	68
Mustafa UÇURUM	Hikâyenin Yerli Sesi; Ömer Seyfettin.....	72
Mehmet AYCI	Ben Onun Küçük Kızı	74
Tayyib ATMACA	Dönerken	77
Selviğül Kandoğmuş ŞAHİN	Senden Daha Güzeli Yok.....	78
Mukadder GEMİCİ	Denize Dökülenler.....	82
Merve BÜYÜKÇAPAR	Şarkının Sözleri	86
Yasin MORTAŞ	Islak Toz.....	89
Şule KÖKLÜ	Fate'nin İmtihanı.....	90
Veysel ALTUNTAŞ	Ulama veya Bir Hayatın Toplaması	94
Eyyüp AKYÜZ	Dua.....	97
Ali Necip ERDOĞAN	Avlanıyorum	98
Şule Merve YILMAZ	Gönül Eczanesi.....	102
Hasan EJDERHA	Kış Geceleri	103
Recep Şükrü GÜNGÖR	Can	104
Hüseyin GÖK	Ağır Yük.....	107
Mehmet SOLAK	Şair Ölünce	Arka Kapak

Yitiksöz'den Yeryüzüne

İnsan, bir selamla yeryüzüne gelir. Bir yürüyüş başlatır dünyada. Bir anlam üretmenin arayışına yoğunlaşır. 'Giden gün ömürdendir' gerçekliği ile yorumlar yaşadıklarını. Hayatında yazılanmalara yer vermemek için çırpınır. Derlenip toparlanmanın gerekliliğine olan inançla kiblesini çizer. Seçimini, hesabını veremeyeceği eylemlere geçit vermeme bilinciyle yapar. Yüz aklıyla rüyalar örmenin burçlarını tırmanır. Dilin gönle açılan kapısında nöbet tutar. Varoluşunu dilim dilim dilimleyecek dilinin kuşatmasına varlığını rehin bırakmaz. Yürekte ateşler yağuracak akıntıların dolaşımına açmaz şahsiyetini.

Düşündükçe içine göçen insanın ruh halini kavramak için edep dersine yazılır. Edebiyatın edeple bütünleşebileceğini fark eder. Haddini bilme ahlaklılığına açılmayan sulara yükünü boşaltmaz. Hakikati çağıldayan renklerin atlasına bakar. Yitiği bulma lüzumunu idrak etmeye yönelir. Derlenip derilir dergilerde. Toparlandıkça gereksiz ağırlıklarından sıyrılır da saflaşır. Sorumluluk safında yer almanın virdine sıvrılır kalemini.

Yitirilen ağırlığını hisseden yüreğiyle kazılar yapar. Cümlelerini vicdan terazisinde tartarak kurar. Hesabını veremeyeceği sözlerin yumağına çitilmemek gerektiğine inanır. Çünkü bütün arzusu 'Bitirip şu kara kuru ekmeği' sonsuzluğa açılmaktır. Rüyasını ördüklerinin savrulmasına razı olmayan tutumuyla hayatın arka yüzünü yüz aklıyla dokuyabilmektir. Yeryüzü tarlasını güzel eylem çiçekleriyle donatma arzusunu seslendirmektedir.

Her başlangıç bir umuttur insan için. Bir silkiniş, bir tazeleşme. Çürümelere karşı varoluşunu koruyucu zırha bürünmektir. *Yitiksöz*, Anadolu'dan hız alan bir yürüyüşün karşılığıdır. Bugüne ve yarına bir mektup gönderme arayışıdır. Yola çıkanları, yolda katılanlarıyla birlikte topluca bir umudu büyütmenin adresidir.

Yitiksöz, Necip Fazıl'ın *Büyük Doğu* aşısıyla üstlendiği bir okuma biçiminin yankılanışı olarak toprağa düşer. *Diriliş* göklerinden süzülerek bugünlere uzanan ışığı yakalamaya çalışır. *Edebiyat* güzergahına eklenmeyi seçen tutumuyla *Mavera* ülkesinden *Hece*'ye, *Yedi İklim*'e sevdalar bitirmek için sayfalarını açar. Şiirin, öykünün, denemenin, eleştirinin özgün örneklerine odaklar dikkatini.

Yitiksöz, Nuri Pakdil'in *Hamle*'sinden bugünlere şavkı düşen genç yetenekleri keşfetme girişiminin adresi olmayı umuyor. Okumayı, yazmayı, düşünmeyi, özgün yaşantılar biriktirmeyi seçenlere ses veriyor şimdi. Topluca dokunsun yüreklerde: çağrı anlamaya, kavramaya, yorumlamaya harlanan şirden hayatlar.

yitiksöz
SANAT, EDEBİYAT VE DÜŞÜNCE DERGİSİ
Sayı 1 Ekim-Kasım 2020

**İKİ AYLIK SANAT, EDEBİYAT VE
DÜŞÜNCE DERGİSİ**

**SAYI: 1
Ekim-Kasım 2020
Yayın türü: Yerel Süreli**

ISSN: 2718-0670

**Kahramanmaraş Büyükşehir
Belediyesi Adına
İmtiyaz Sahibi
Hayrettin Güngör**

**Yazı İşleri Müdürü
Duran Doğan**

**Genel Yayın Yönetmeni
Duran Boz**

**Yayın Kurulu
Mehmet Narlı
Mehmet Özger
Selim Somuncu
Erdoğan Aydoğan
Muştafa Köneçoğlu
İnci Okumuş**

**Kapak Çizim
Bünyamin K.**

**Tasarım
Pınar Arın**

**Son Okuma
Erdoğan Aydoğan**

**Sosyal Medya
twitter: @yitiksöz
facebook: @yitiksozdergisi
instagram: yitiksozdergisi**

**Yönetim Yeri ve
Yazışma Adresi
Kahramanmaraş
Büyükşehir Belediyesi
İsmetpaşa Mahallesi
Azerbaycan Bulvarı, No: 25.
Dulkadiroğlu/Kahramanmaraş**

**e-posta
yitiksoz@gmail.com**

**Baskı
Metin Eskibağ
Maltepe Mahallesi, Litros Yolu 2.
Matbaacılar Sitesi No: 2-4
D: ZA-13 Zeytinburnu / İstanbul
Sertifika No: 28397**

Acının Ağacı

| ARİF AY

yapraklardan kayıyor yağmur
yapraklar benden kayıyor
acının ağacıym ki sorma gitsin
kışa hazırlanıyorum
kuşlara inat

rüzgârın bedelini ödedim
yağmurun da
sırtın sırtımdaydı
ruhun ruhumda
kapanmaz aşkın defteri
kederleri güneşe serdik

seviyor sevmiyor seviyor
papatya falında saçların
sonsuz dek beyaz düşler
vakit van gogh sarısı
içim picasso'nun guernica'sı
beni sana götürecekt treni bekliyorum

Tek Göz

| MEHMET NARLI

mevlam gör diyerek iki göz vermiş
mahzuni şerif

döktüğün suyu serçeler içer
attığın izmariti bir garip oğlan
çirkin dediğin belki evren güzeli
sana cehennemse birine cennet
değmez dediklerin hayat çiçeği

şarlak sesin kuleler dolaşıp gelir
duymaz yenilmişlerin ağır dilini
sende kitap olan onda bir satır
dinlediği şarkılar ayıptır sana
sende avrupa olan onda afrika

güneşe çıkarırken toprak yavrularını
kurtlarını kuşlarını dirilerini ölülerini
sabaha kusarsın yılan sarılmış uykularını
yazmaz not defterinde kimleri korku alır
haz seni harladıkça şeylerin rüzgarıyla

Az Buçuk Çok Tam

| MEHMET AYCI

Bir ayna buluruz yolda
Durur birlikte bakarız
Ben masalında bir oğlan
Sen masalımda bir kız...

Yalnızlığı silmek için
Bakışlarından bir silgi
Boyun yetiştiği kadar
Boynun: İyi!

Hangi sözcük üşüyorsa
Vaktim var daha öpmeye
Tanrı yaratmış hayati
Teneffüs diye...

Yalnızlığı yazmak için
Bakışlarından bir kalem
Bir cümle, bir cümle daha
Cümle: Âlem...

Kim bilir yol iki ayna
Bulmuştur bizi görünce
Bana bakınca dikenli
Sana bakınca ince...

Uzuyor mu teneffüs ne
İnsan sevince...

Reklam Arası

| MUSTAFA KÖNEÇOĞLU

Biraz kelime biriktirdim ne olur ne olmaz diye
kimi kimsesi yoktur diye taşıdım bunca sözü
modernler şair sevmez, beniisrail peygamber
baltayı boynuma as, benim boynum kuş tüyü

Kurşun yarasından daha ağırdır
tene değmeyen bir bıçağın yarası
her gün terleyerek uyanmak kan uykudan
açıkta kalmış gibi dünyanın kambur sırtı

Çarpık kentleşmeler gibi geldim işte kendime
denedim yanıldım, dedim yanıldım, demesem de yanıldım
her çıkmazda bir çocuk, her çocukta imara açılmamış bir yara
dünya bir reklama gitse ah, herkes rahat edecek
elinle koymuş gibi bulunmuyor çünkü, el altında olsa da!

Böyle Olsun

| MUSTAFA AYDOĞAN

Yeni doğmuş yavruların
Titreyişinden açılsın pencereler

Sokaklar
Koşan bir hayvanın hızından ilham alsın

Bir kaplanın sevme biçimlerinden yapılsın eşyalar

Saçılsın açılar
İnsana dokunan hayvan eğrisinden

Yol ortasında kalmış kör bir yavrunun
Kalbinden aksın bengi sular

İncinmiş kalplerle dolu bir meydandan bakalım göğe

Yaralı bir güvercin tedirginliğiyle dönsün
Yaralı bir hayvan iniltisiyle insin merdivenler

Kavisler çizilsin havalara
Kurdun parçaladığı kuzu seslerinden

*

Evimi böyle yapsın istiyorum mimarlar
Şehrimi ülkemi varlığımı böyle

2013 -2020

Ortaçağda Bıraktığım Son İzlenim

| KENAN ÇAĞAN

nehirlerin serinliğini aralama telaşında yaz
terler içinde kadınlar ve liberal kepazelikler içinde

ortaçağdan kalmayım geniş eteklerim durgun bir savaştan
kendi karanlık mahzenine akıyor

ve nice haremler gül kokulu beyaz cariyeler
ellerimi götür sakla yorgun hatıralarımla muskalar yaz

renkli kilise camlarını eskitsin engizisyon
kent meydanında alınımı tutuştursun erken istilalar

içinden adamlar sarkan aynalarda yoğun sis
eflakini gezmede aklın üstünde uçan nice gözler

sık çalılıklarda korkularıma tıslayan engerekler dilbazlar
deriden taşan mor damarlar kurumuş parmakta sallanan alyans

zülkariden bu yana her seferden mahrum kalan ben değilsem
niçin içe doğru düşmekte binlerce gezgin

Ve Şimdi Çok Uzakta

| CENGİZHAN KONUŞ

ama ben buradayım
günüm geçmiş, kavmim hain, kurt yaralı
kimliğim yok, ödünç alınmış gibi hep dışarıda
bir kuşu göğe kırılırken gördüm, o günden beri hayat muhayyel
bana bakıp iç geçiren o bahar çoktan gitti
buradayım ve yenik ve kin tutmaya meyilli

ama ben yine de buradayım
bir çocuk taramalı silahların gölgesinde ölmemeyi deniyor
rabbiyle konuşmayı istiyor bir kadın
gövdesinde yasemin ve çocuk izleri
bense dalgın seferler düzenliyorum içime yakın yerlere
benden değil bu dünya, hızla çöken gök nereye düştü acaba
buradayım ve hazin son müheyya ve yağmura karışıyorum adımla

ama ben buradayım
ölüm silsilesini şaşırılmamış kaderle anılan iniltiyim
yokluğum alınmış gibi çıplak ve gezginim yeryüzünde
anılarım çürüttü beni demedim hiç kimseye
her şey olacağıyla gelir, olmuşuyla giderdi
yaşarken beni kim çizdi boyası uçmuş resmin içine
buradayım ve tenhalarım ve sözcüklerim kayıp

ama ben buradayım son kez, sen neredesin
ey yarası kapanmamışlara uğrayan ketmedilmiş güzellik
gündüz çokça çalışıp gecenin üçte ikisinde ağrıdan duramayan
bir hamalın yüzüyüm, şehre koşarak giremeyenim
beni bir dağa verip acıttılar
solmaktan başka seçeneği olmayan bir çiçeğim gamhanede
erkene alınmıştır artık bütün savaşlar
buradaydım ve şimdi çok uzakta ve gözlerim her şeye kapalı

Şevk Acısı

| YUNUS EMRE ALTUNTAŞ

“Ercan’a”

iskele bakışında şehir
boğuşan gürültüsüyle yer ve gök
mezar gelini ufuk
beşik tazesi gece

kaldırdı başımı zâkir
dili kült bir sevinçle mundar
elleri yosma çığlıklarında mahpus
attıkça karalar üzerine adımını
şaşkın ve bitap çehresi açılır
anası köprüdür nehrin kıyısında
nihayet gidecekse gittiği yere
korku kaçır durduğu zamandan çünkü
derisi tuzludur, bakışı gam

sen ki zâkir ben ki pişman
kaldırım sakini kuytu iniltisi
sen ki lânet ben ki an
gibi iner her salvosu kelimeye

bir şişe bulur ve soğuk sabahlara
sarhoşluk içer berduş
kollarında vefalı yoldaş
türkülerinde yanık devrim
gibidir zâkir sadece gibi
yani hiçlik değil aksine her renkte can
pelesenk gülüş, sâdir gidiş
hafif basan her ayakta
alınan onca yol ve hatır
bir dipsiz masal
bir yırtık çehre
iskele bakışında şehir
gibi boğuşan gürültüsüyle
yer ve gök

lisan; zâkirin şevkinde bir koca destan
soluk; kopuk kelimelerde hırıltı
ölüm; bahtlara bir kuru cereyan

Kırılma Yerleri

| BÜNYAMİN K.

küçük kutu büyük kutu
üst üste yan yana
yerli yerinde
balkon da gerekir, kedili olmalı
yedi adım ötede binanın gölge ucu
kül rengi olmalı araba
çay kıpkızıl
olur a yıkılırsak
olur a sağ çıkarsak
küçük kutulu dupduru
ölünür mü öyle
toz toprak mı gönlümüz
yeşil saksı beyaz saksı mor mandal
düz dursunlar
yıkılmışsa yıkılmıştır bir uzak köy
yıkılır mı koca şehir dev şehir

toz toprak mı un ufak mı gönlümüz
çıkıp taşa otursak da uç uca
unutulmuştur al mendil
arka odada yan odada
kat kat apak patiskalar
duvarları yarıp girsem ordalar
kar gibi ve incecik bileği ordadır
halhal gibi le demiri orada
seramik mi elceği mi orada

Sabotaj

| İBRAHİM GÖKBURUN

Hangi dilin kemiği sesimde kırılan
Sabotaj, şantaj, ajan...
Silah seslerini anımsatan bu kelimeler
Hangi aklın icadı böyle allı pullu
Hileye bin bir türlü don biçip giydirmeler

Her şeyi saçıp savuran bu utanç kimin
Sıkılmış diş macunu tüpleri, çöpler
Jilet keskinliğinde bir j sesi caddenizde

Dolaşüyor çarşıda, pazarda, gırtlığımızda
Fransızca bir şarkı söylüyor
Hilenin jandarması kesilmiş J harfi
Dedem cenderme diyor, türküler cenderme
“Karşıkı dağlar cenderme”

Türkçe bir çiçek açıyor karşıkı dağlarda
Hilesiz hurdasız bir yuva kuruyor karıncalar
Kanatlanmış atların sırtında bulutlara uzanıyor
Bulutlara Türkçe bir çiçek çiziyor çocuklar

Hüzün Fenerleri

| AHMET TEPE

Nedir ölüm? Sonsuzluk yeşilinde, bir Afrika ekmeğinde
Nedir ağırlık? Bilirim kaldığım gecelerden
Anlıyorum bir lekeye bakınca derin
Çiçekli gülden sevincin
Burada değil ellerimi kapatan ellerin, ateşler arasındaki kalbin
Çalışkan rüzgârın, ateşli bulutun, daima
Bir rüya gibi ama rüya olmayan...

İyi misin sesimi okşayan unutkanlığım?
Tut kollayıcı şimşekleri, lekedeki karanlığı çek geri
Tut geceyi silen aydınlığı
Ve kabarcıkları, katreleri, kardelen kılıklı cilveleri
Her şeyi çözecek bir ırmağın sabaha hazırlanışı.

Hüzün fenerleri bildiğin senin
Boşluk ve zaman, mendil taşıyan kelebeğin
Yüzünün yarısı siyah, yarısı ilerleyen ayak seslerin
Hakkında bunca bildiklerim
Büyür bir hikâyede, kayıp hafızan, bunalımlı kimliğin
Yüksek bir atlayıştır cesur sesin.

Daha hızlı akmak isteyen bir nehirdir ruhum
Ölümlerden, çürümelerden ve ırmaktaki çizgileri dünyanın
Akşamı benle buluşturan büyük bir taş değildir
Çok şey söyleyen evsizlerin altındaki duygusal hislerim
Saatlerim, takvimlerim, hayalim ve mermim.
Dudak okur iki göz aralığında dilim
Kâfirin inkârıdır cehennemim
Falsolu bir ses sonat parçasından
Geri dönmüştü yorgun, bir kerahet vaktinde
Yürek büyür bir sese çarpardı
Ağır ışıklar arasında beklemediğim
Yüzümdeki rüzgârda, beni boğazladığında bir ağaç...

Bir orman bakışı, bir orman gibi konuş
Yorulmuş bu zamanda yolcunun bu sabrı başka
Ya da kendini hazırlayan bir deniz gibi insana

Dolar, boşalır bir han gâh
Unutmuştun sen, bu çocuk benim gözbebeğim
Açtı kendine bir çukur, kapattı üstünü toprakla
Uzayacak bir hüziün bu, gece yatmadan
Çok zor söylemek gelemeyeceğini
Hiçbir şey konuşmadan...

Bu kent çok karanlık, hikâyesi fazla soğumuş
Söndürür yaşamak ateşimi, kalamaz burada duygularım
İlgi bekleyen evim, ofis partilerinin
Bir sigara yanığı, geçen huzurlu yıllar
Buradalar suya koşan yaz çocukları.

Bir annenin çocuğuna bakması gibi güzel
Ben yaşıyorum gece orda kalsın
Benimle kalsın ifadesi korkulu suyun
Zikir halkası, üstümde dünya dönüyor durmadan
Olmaz burada, olmaz bu gözler
Ağır gelen bir yitirişle
Kırılır inadım, imanımı sulayan sabahlara doğru
Sema çiçekleri bu dünyanın değil
Tarlada cinayet, gizli anılar kanıt gibi
İyi sokak çocukları güvercin uçuruyorlar.

Şimdiden

| YALÇIN YÜCEL

Yoksullaşıyor bedenim siz büyüdükçe
Bakışlarınız bakışlarım gibi aydınlık
Yüreğiniz bir o kadar da sevecen
Bir gün desem, o bir gün
Arar mısınız bilmem

Daha dündü oysa
Bana öyle geliyor, öyle kabul edin
Elleriniz minik, dünyanız küçücüktü
Balonlar uçururdunuz, gökyüzü sizindi
Arar mısınız bilmem
Bir gün olur da gününüzde olur muyum ki?

Şaşırmayın, içimde nice yıllar var ki, anılarıyla
Yorulmuşum artık, bir baston ister şu beden
Kabul etmiyorum, yaşlandığımı yani
Bir yalan dünyadır işte, geçip gitti çoktan

Daha kaç gün bilmem
Kaç kez daha size günaydın diyeceğim
Bilemeyiz, hiç kimse de söyleyemez size
Yoksullaşıyor bedenim siz büyüdükçe

Bir gün habersizce
Yani bir şeyler söylemeden
Anlayın işte
Şimdiden nice güzel yıllar size

Tükenmişler Parkında Bir Müzik

| VURAL KAYA

1. Tükenmişler parkında bir müziktir, öylece geçip gidilir.
2. Atların yersiz yurtsuz kırlardadır ah'ları; koşmalara kapılarak.
Ulakların sadağında ölüm kalım sesleri ulaştırın
Ve yol boyu çınlayarak- ve müzik hafif hafif uzaklaşır...
3. Atların koşusundan şimdi bir ezginin
Bir savaşın başlangıcında bir uğultu ha koptu ha kopacak...
4. Korkulann başa gelmesi neyse odur tufanların göğse seslenişi
İçimde bir yol sıkıntısı var diyor bir seyyah; uzun ince yollar defterinde
5. İçime sığmayan içimle ben – yani dilimin ucuna
Gelmiş fakat dilimin ucunu yakmış türedi marşlarla: işte o kargış
6. Bunu da söylemesem kendime hangi köprüler atılır kendimden
Beklenmedik çalılıklarda ötüşen kuşların sihri, zehirle zemberekten...
7. Yarın şafakla birlikte bin kapılı şehirler düşler
Birlikte ölürüz kardeşlerimizle belki kusursuz bir mit'le...
8. Hırçın bir sesin vardı somut evler içinde yanan ateşlerden
Kimi baş dönmeleri gibi kendinden kendine geçişler
9. Gelip kaçıracaktı seni ötelere ses verecek ve takat bulacaktık
Bulantılar çağıl çağıl akarken görsel iştiha şelalelerinden.
Bu da öyle bir geçiştir.
10. Gidiyor sandım ruhumu, başım avuçlarımın arasında ve bütün onların
müziğini unutmuş olamazdım.
11. Zamanın kalbinden çelik uçlu mızrak... delip de geçti. Dahası ben seyyah
olup gezme lisaniyla âlemi.
12. Müzik burada tökezler. Ve şaşkınladır parktakiler.
13. Uzun seferler sarmalı başlayacaktır. Haber vermeli gece bekçilerine.
Müziğin tam bu arbedesinde bir soru: Gece bekçilerini kim bekleyecek?
14. Ben ne cesur cesetler gördüm. Yine de cesurluk kaldı geride. Anıları anıtlarla.
Çılgarla gelen.

Gençliğimi

| ÖMER YALÇINOVA

Okumakta olduğum sayfanın kenar boşluklarına
Yazmak isterim şiirlerimi

Elini bir kez tuttuğum kızın yumuşaklığına

Sırlar altında ezilmeyen, Taş Köprü'nün tarihine

Bir gün yine yuvarlanıp gider miyim dediğim
Kapadokya'nın sıcaklarına

Hepsi de gülüyor sandığım
Peri bacalarının tozlarına

Güvercin vadisinde dinlediğim çileğin, elmanın, eriğin
Ve türlü sebze ve meyvelerin
Ulaşılmazlığına

Orta Hisar'da yaşadığım kuş seslerine

Ter dolu bakışlara, tadından yenilmeyen insan bakışlarına

Kızıl Vadi'nin Salih'ine söylemek isterim şiirlerimi

Kazınmış resim ve yazılarına mağara kiliselerinin

Salih'in nimet anlayışına, kader anlayışına yazmak isterim şiirlerimi

Karanlıklar içinde uzayıp giden ışıltularına ve belirsizliğine
Gebze'nin

Başka ne zaman kaybolduğumu hatırlamadığım her yere

Beni uykuya bırakmayan
Bütün mısralarımı
Baykuş çıgıklarına

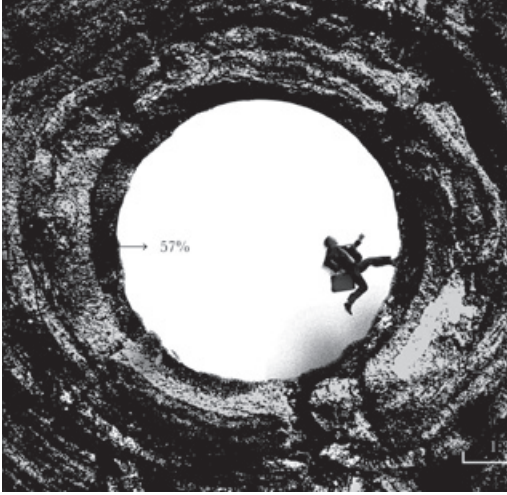
Martı çıgıklarına, vapur düdüklerine Kadıköy'ün
Taksim'in insan kalabalığına

Her seferinde şaşırın
Şaşırdığı ilk günü bugünmiş gibi hatırlayan
Gençliğime yazmak isterim şiirlerimi

Vapurlarda taşınan
Gemilerde götürülen
Sahillerde, dalgalar misali kayalara çarpıp duran
Gençliğimi

Sanat ve Metafizik

İSMAİL KILLIOĞLU

Sanatın kaynağı, mahiyeti, amacı, işlevi, niteliği ve adlandırılması gibi hususlarda tanımlamalar, değerlendirmeler ve yorumlar yapılmak istendiğinde öykünmeci veya taklitçi gerçekçi, toplumsal gerçekçi, doğacı (naturalist), idealist, metafizik gibi nitelendirmelerde bulunmaktadır. Akım bağlamında yaklaşıldığında *Klasisizm*, buna koşut olarak Yeni (Neo) *Klasisizm*, *Romantisizm*, *Realizm* (Gerçekçilik), *Naturalizm* (Doğacılık), bir hayli tartışmaya açık ve mahiyet ve nitelikleri itibarıyla kolayca belirlenemeyen *Modernizm*, hatta *Postmodernizm* gibi kavramlaştırılmaları da başvurula gelinmiştir.

Bu tür sınıflandırmalar kuşkusuz birtakım kavramlar, simgeler, yaklaşımlar, yerine göre üsluplar ve bunları kuran ve çağrıştıran sözcükler, benzetmeler, istiareler veya teşbihler, sanat alanında önemi yanında belirleyici anlamlar ve işlevler üstlenmişler, çoğunlukla da vurgulanmışlardır.

Sanatın kendine özgü olduğu saklı tutularak, benzer durumun düşünce alanında da, kimi zamanlarda sanatı önceleyen biçimde söz konusu olduğunu belirtmek abartılı sayılmamalıdır. Öyle ki, belirli dö-

nem sanatının düşünce alanında ortaya çıkan yeni ve özgün birtakım düşüncelerin, aynı zamanda düşünce akımlarının izleği niteliğinde belirlediğini, benzetmek yerindeyse, fişkırdığını ileri sürmek olasıdır, hatta kaçınılmaz görünmektedir.

Kuşkusuz böyle bir durum sanatın kendine özgü imkânlarını, gizilgücünü (potentielle) göz ardı etmek veya yadsımak anlamına gelmez, gelmemelidir de. Her şeyden önce, bilinmesi gereken bir olgu olarak insan duyarlığı ve zihni varlığı bir anda ve bütün olarak algılamak ve kavramak bakımından belli bir süreci izlemek niteliğindedir. Sözelimi *Duyumcu* veya *Akılci Düşünce*, *İdealist* veya *Maddeci*, *Sezgici* ya da *Gerçekçi Düşünce* gibi ayrımlara başvurmak kaçınılmaz olabilmektedir. Biraz karışık görünse bile, dinî bir kavramı, ilkeyi ya da dinin içeriğinde olan bir konu hakkında, mesela "...metafizikçi", "...gerçekçilikçi" şeklinde tanımlamalara, nitelendirmelere yer verilebilmektedir.

Gerek sanat alanında, gerekse düşünce alanında, bir başka anlatımla, bunların insani bir olgu olarak kaynaklarına, mahiyet ya da içeriklerine, işlevlerine, nitelik ve özelliklerine ilişkin yapılan veya yapılacak olan tanımlamalarda, değerlendirmelerde ve yorumlarda, yukarıda belirtilen ayrımlara zorunlu bir biçimde yer verilmiştir.

Bu bağlamda, Öykünmeci, Gerçekçi, Doğacı, İdealist, Modernist tanımlar veya nitelendirmeler bir dereceye kadar zorunludur denebilir. Böyle yapmakla bir ölçüde sanat eserine nüfuz ederek özümleme süreçleri diyebileceğimiz duyumsamayı, anlamayı ve anlamlandırmayı, kavramayı, açıklamayı, değerlendirmeyi ve yorumlamayı, sanat eseri yoluyla kendi dünyamıza taşımaya, ama aynı zamanda sanatın alanına kendimizi teslim etmeye de başlarız. Belki de, bunun için tanımlamaların, adlandırmaların, nitelendirmelerin etkileyici, aydınlatıcı ve kolaylaştırıcı bir işleve sahip olduğu bile kurgulanabilir. Aksi takdirde, sanat alanında ortaya konulmuş bir eserin veya ürünün birbirlerinden farklılıklarını,

daha önemlisi kendine özgülüğünü tam olarak ifade etmede güçlkle karşılaşmak kaçınılmaz olabilir. Sanatın gerçekliği ve sanatta metafizik nitelendirmesini bir açkı, anahtar biçiminde tasarımılamak ne kertede açıklayıcı olabilir?

Diyelim ki, *Cemal Süreya* şuurinde sevgi ya da aşk soyutlanmış imgelere başvurulmuş olsa da gerçekçilik sınırları içinde tasarlanmış gözükmetedir. Belki “düşünölmektedir” biçiminde bir değeriendirmeyi güçlendirici ögeleri de ileri sürülebilir (mi?) Mesela, “*Kırmızı bir kuştur soluğum/Kırmal göklerinde saçlarının/Seni kucağıma alıyorum/Tarihsiz uzuyor bacakların*” (San, Üvercinka, de yayınevi, İstanbul 1966, s.5).

Burada gerçekliği (burada “sanat eseri” olarak düşünölebilir), çağrışım yoluyla, tema olarak *tensel* (içrek anlamıyla “*cinsel*”) boyuta indirgeyerek ortaya koyma isteğı bağlamında nitelendirelim. Ne var ki, gerçekçi nitelendirmesi, dolayısıyla bu yönde yapılan benzetmeler, benzetmelerde başvuru olan nesnelere, varlıkların mahiyetleri derinlemesine yorumlanmak istendiğinde, belli belirsiz bir niteliğe bürünebilmek özelliğı sergileyebilir, en azından böyle bir ihtimal yoksanamaz gibi geliyor bana. Nitekim kuş ile soluğın gerçekliği, verilecek anlam ve yorumlara göre, bütünüyle gerçeklik sınırı içinde tutulamaz bir nitelik alabilir olasılığını belli ölçüde güçlendiriyor, denebilir.

Bu bağlamda, *sanatın metafiziğı* ile *sanat ürününün metafiziğı* arasında bir ayrım yapıp yapılamayacağına ne kadar mümkün, ne ölçüde anlamlı, hangi açıdan işlevsel olup olamayacağı biraz sorunlu gözüküyor. Sorunu belirgin hale getirebilmek için, sanıyorum, “metafizik” kelimesinin kavram haline dönüştürölmesi olgusunu tespit etmek yararlı olabilir.

Felsefe Tarihi’nde “*metafizik*” kelimesinin kavram haline dönüşmesinin, *Aristoteles*’in eserlerinin tasnif edilme işlemiyle ilgili olduğı bilinmektedir. Romalı asker ve siyasetçi *Sulla*, *Aristoteles*’in eserlerini Yunanistan’dan Roma’ya götürür (M.Ö. I. yüzyıl) ve konularında uzman kişilerce, içeriklerine göre sınıflandırılır.

İlk kitaba “*Physika*” (Fizik), onu izleyene “*Ta meta ta physika*” (Fizikten sonra gelen), kısaca “*Metafizik*” adı verilir. Gerçekten daha önceleri felsefe alanında olduğı gibi, genel düşünce ve sanat alanında “metafizik” kavramına rastlanmaz, ancak metafizik kav-

ramlaştırılmasını temellendiren konu ve sorunlar bu alanlara ait eserlerde sıkça, yoğun bir tarzda ve etkili bir şekilde ele alınmaktaydı. *Sophokles*’in, *Euripides*’in, *Homeros*’un eserlerini hatırlamak yeterlidir.

Öte yandan bir başka iddiaya da yer vermek yerinde olur: Bu ad, *Aristoteles*’in tüm eserleri bakımından işgal ettiğı konum ile ilgilidir ve adlandırma da bir *Peripatetik*’ten (Meşşai, Yürüyenler) kaynaklanmıştır. O ise, *Aristoteles*’in felsefi sisteminin hocası *Platon*’dan farklılığını göstermek için, “metafiziğini” fiziğinin üzerine temellendirdiğini vurgulamak istemiştir. Oysa *Aristoteles*, “metafizik” kavramının kapsadığı konulara “*prote philosophia*” (İlk Felsefe) adını vermişti. Bu konular evrenin veya varlığın ilk ilkelere ilişkin bilimidir. Elbette felsefe alanında söz konusu olan kavramlar, konular, sorunlar hep aynı, herhangi bir değışikliğe uğramadan kalamazlar. Metafizik, felsefeye, bazen ve bazı yazarlarca bir eleştiri, hatta noksanlık olarak izafe edilse de, felsefe bu tür değışiklikler, farklılıklar, yerine göre çelişki ve çatışkılar ile vardır, varlığını sürdürür.

Doğal olarak, felsefe alanında her ne halde ortaya çıkmış olursa olsun, bizzat onda bile metafizik kavramı her yazara, düşünöre ve filozofa göre belli farklılıklar göstermiştir. Sanat ve sanat ürünleri bakımından ise, metafizik kavramının felsefe alanındaki hayli farklılık ve değışkenlik göstereceğini söylemek yerinde olur. Buna rağmen, sanat ve sanat ürünü açısından metafizik kavramının çok belirgin, çok açıklayıcı ve genellikle pratik yönden işlevsel olup olmadığı tartışmaya değer gibi gözüküyor bana.

II

“*Metafizik*” kavramının ortaya çıkışıyla, bu kavramın kapsamında kabul edilen felsefenin konularının başlangıçtan itibaren ele alınmasını birbirine karşıt-mamak gerekir. Bir başka söyleyişle, “metafizik” kelimesinin kullanılma gereğine bağlı sayılacak kavram haline gelmesi ve öylece kabul edilmesi, ona atfedilen konuların doğuş kaynağı görülmemelidir. Zaten, onun kapsamında telakki edilen konular çok önceden düşüncenin, dolayısıyla düşüncenin kendine özgü sistemleştirilmesini içkin olan felsefenin konuları olarak ortaya konulmuş ve tartışılması sürüp gitmiştir ve böyle olması, sadece felsefenin değil, genel olarak düşünce ediminin doğal yansımasıdır.

Nitekim felsefenin aynı konuları, *Humanizma*'nın insanı yeni bir sorun olarak kavramasıyla, onunla bağlantısı zorunlu görülen birçok konu âdeta yeni bir yaklaşım temelinde kurulmaya başlanacaktır ki, bütün bu gelişmeleri ifade etmek üzere “*Rönesans*” (Renaissance: Yeniden doğuş) kavramlaştırmasına başvurulacaktır. *Rönesans* döneminde ise, metafiziğin kapsamında olan konuları anlatmak üzere “*Doğa Felsefesi*” (Philosophia Naturale) kavramı tercih edilecektir.

Aslında “*Doğa Felsefesi*” kavramının kökleşmesi, öncelikli olarak felsefenin metafiziğine başvurulmaksızın, sanat ve edebiyat eserlerinin içeriklerinin ve bunları yeni insan sorunu bağlamında araştıran girişimlerinde gözlemlemek gerekmektedir.

İtalya’da *Francesco Petrarca* (1304-1374), bu gelişmelerin öncü ismi olarak anılır. *Roma KİLİSESİ* karşısında Hıristiyanlığın farklı bir yorumunu temsil eden *Avignon KİLİSESİ*’ne katılır ve orada tanıştığı *Laure de Noves*, kısaca *Laura*’ya karşı ilgisi sanatının, daha doğrusu şiirinin devindirici kaynağı olur. Daha sonraki Batı edebiyatında *Klasik Akım* adını alacak olan hareketin, bir bakıma habercisi ya da öncüsü sayılacaktır. Çünkü *Petrarca*, şiirlerinde *Humanizm*’in kurmaya yöneldiği yeni insan anlayışını, insanın evrendeki ya da doğadaki yalnızlığı temasından hareketle, hem insanı, hem doğayı ve bu ikisinin birlikteliğinde *Tanrı*’yı kavramanın yolu olarak sanatı önceler. Dolayısıyla, metafizik kavramı değil, doğa olgusu sanatının kurucu unsuru işlevini üstlenir.

Bu hatırlatmadan sözü şuraya getirmek mümkün görülebilir: Sanatın metafiziği ile sanat eserinin metafizik olarak adlandırılan konuları ele alması, incelemesi, bir sorun olarak ortaya koyması, aynı kapsamda değerlendirilebilir mi?

İlk bakışta, ayırt edici bir farkın bulunmadığı algısını edinmek mümkün gibi görülebilir. Ancak, sanatın varlığını (varoluşu da denebilir) “metafizik” kavramının içeriğinden çıkartmanın mümkün olduğu ileri sürüldüğünde, hem metafizik kavramının felsefi yaklaşımlara göre farklılaşması, hem de sanatın özü itibarıyla varlığa gelişi daha başka sorunları, kaçınılmaz olarak beraberinde getirebilir. En azından bir sorunsallık durumu önünde sonunda bu türden sorunların ileri sürülmesine yol açabilir.

Öte yandan, sanat eserinde metafizik konuların ele

alınıp ortaya konulduğu veya tartışıldığı şekilde yapılacak tespitler, kaçınılmaz olarak hangi metafizik görüşe göre bu konuların belirleneceği sorununu doğuracak, dolayısıyla tartışmayı ya da irdelemeyi genişletip ister istemez yatağından taşar bir niteliğe büründürebilecektir.

Çünkü sanatçının eserinde ele aldığı ve metafizik olarak nitelenen konunun temelini oluşturacak metafiziğin öncelikle belirlenmesi sorunu bir güçlük doğuracaktır. Üstelik sanat eserinin özgünlüğü değil, metafizik konu olarak ele aldığı tema sanat eserini kendi aracı haline dönüştürme tehlikesini beraberinde getirecektir. Tıpkı, belli bir ideolojinin istemlerini kendine vazgeçilmez konu olarak algılayan ideoloji güdümündeki sanat eserinin karşı karşıya bulunduğu bir durum, burada da söz konusu olabilecektir. Öyleyken, sanatın, genel anlamda bir metafizik yönü veya boyutundan söz edilmeyecek midir?

Tartışmaya değer olan konunun bir de bu yönü vardır.

III

Sanatın bir olgu olarak varoluşuyla, bu varoluş bağlamında ele aldığı tema veya konuların kavranmasında ve açıklanmasında, tanım ve nitelendirme gereği, insanın düşünme ve duyma yetisine giren alanlardan birtakım öğelere başvurulduğu görülmektedir. Sanat olgusunu irdelemeye yöneldiğimizde, onun varoluşunu tezahür ettiren gerek tema, gerekse anlatım yönünden tanımı için bu türden öğeleri âdeta ödünç alarak nitelendirme yoluna gidilmektedir. *Metafizik* kavramı da bu öğelerden biri, hatta en çarpıcı olanlarından.

Anlaşılabileceği üzere *Metafizik* kavramı felsefenin belli bir döneminde, yaklaşık M.Ö. birinci yüzyılda *Aristoteles*’in eserlerini konularına göre yapılan tasnif dolayısıyla kullanılmış ve kabul görmüştür. *Fizîğe* (physus), yani doğaya ait konuları içeren eserleri “*Fizik*” başlığı altında toplanırken, ruh, ölümsüzlük, erdem, iyi-kötü vb konulara ilişkin eserleri “fizikten sonra gelen” anlamında metafizik başlığı altında toplanmıştır. Bu ayırım felsefi düşüncenin iç tasnifi bakımından genel bir kabule mazhar olmuş ve kullanılagelmiştir.

Ne var ki, Batu düşüncesinde, sadece felsefe alanın-

da kalmayarak insan etkinliğinin diğer alanlarında da kendine yer bulmuştur, ama tercihen “Doğa Felsefesi” kavramına ağırlık verilmiştir. Özellikle *Skolastiğin* yöntem ve düşünme konularına bir tepki olarak “Metafizik” kavramı yerine “Doğa Felsefesi” deyimini öne çıkmıştır.

Aslında *Doğa Felsefesi* kavramının kullanılmasında belirleyici öge yöntem farklılığında kendini göstermiştir. Metafizik kavramının içerdiği konular, yeni yöntem arayış ve kuruluşları esnasında yine göz önünde tutulmuştur. Elbette yöntem/lerin farklılaşma sürecinde incelenen ve irdelenen konulara yaklaşım, tanım ve açıklamalarda farklılaşmalar ortaya çıkmıştır.

Herhangi bir dönemin sanat ve edebiyat eserinde ele alınan tema ve konunun daha başlangıcında metafiziğin içerdiği bir konu olup olmadığı tespiti yapılamayacağı açıktır. Üstelik sanat ve edebiyat eserinin ele aldığı tema ve konunun işlenmesinde başvurulan öğeler, ilkeler, üslup ve anlatım biçimleri, sanat ve edebiyatın imkânları ölçeğinde değerlendirilmek durumundadır. Sözelimi bir şiirde, romanda, hikâye ve tiyatro eserinde ele alınan temanın ve konunun, o zamana kadar hiçbir eserde ele alınıp alınmamış olması kendi başına bir özgünlük veya yenilik özelliği taşımaz. **Fuzuli Leyla ve Mecnun**'da, **Shakespeare Romeo ve Juliet**'te, Şeyh Galip *Hüsn-ü Aşk*'ta, **Tolstoy Anna Karanina**'da aşkı, sevgiyi ve yol açtığı dramaları ortaya koyarlarken, daha önce hiçbir yazar tarafından işlenmemiş, düşünülmemiş bir temayı ve konuyu ele almış değillerdir.

Oysa *Metafizik* başlığı altında belirtilen konuların felsefede incelenmesi, irdelenmesi, tartışılması ve o zamana kadar neredeyse başka bir kimse tarafından ortaya konulmamış içerikte olması şarttır. Mesela *Platon*'un *ruh* anlayışıyla *Aristoteles*'in *ruh* anlayışı birbirinden farklıdır. Ama her ikisinin *ruh* anlayışlarını metafizik kavramı içine yerleştirebilmekteyiz.

Öte yandan felsefe alanında, tasnif imkânı veren “İde” ve “Madde” kavramları temelinde, maddeyi temel *töz* (substantia) kabul eden ve maddecilik olarak tanımlanan anlayışlar, açıkça metafiziği reddederlerken, bir noktadan sonra “Madde”ye dayanan bir metafiziği kurmaktan kendilerini alamamışlardır. Sözelimi *Varoluşçuluğun* metafizik boyutunu

açıkça yadsıyan, dolayısıyla tanırtanamazlığı sisteminin odağına yerleştirdiğini ileri süren *J.P. Sartre*, “*insan özgür olmaya mahkumdur*” derken, son çözümlemede metafizik yapar. Ne var ki, felsefi iddiasını sanat (roman, piyes) eserlerine giydirmek suretiyle, bir bakıma metafizikten kurtulmaya çalışır, ama asıl felsefeye ait olan alanda sanata boyunduruk vurma yolunu seçer. Burada karşı karşıya kaldığı çelişkiyi ortadan kaldırmak umuduyla “*Güdümlü Edebiyat*” deyimini devreye sokmaya çalışsa da, çelişki varlığını sürdürür.

Özetle, felsefenin içeriğinde yer alan metafizik, kalıp veya kategori olarak varlığını sürdürse de, içeriğinin her filozofa, her felsefi anlayış, yaklaşım, sistem ve okula göre değişkenlik göstereceği, öyle olmasının nerdeyse kaçınılmazlığı söz konusudur.

Kuşkusuz herhangi bir sanat eseri, belli bir felsefi anlayışın, sistem veya okulun metafiziği benimsenerek ortaya çıkartılabileceği gibi, felsefi anlamda herhangi bir metafiziğe rağmen kendini ifade edebilir. Ancak, felsefi herhangi bir metafiziğe yaslanmadan yine de metafizik sorunları sanatın imkânları ve anlatım biçimleri, yani üslupları içinde ele alabilir, bir sorun boyutunda tartışıp irdemelerde bulunabilir. Bu durum, sanat eserini veya ürününü kendiliğinden belli bir metafiziğin uygulayıcısı, yansıtıcısı, izleyicisi veya savunucusu şeklinde değerlendirmeye götürmemelidir bizi.

Tıpkı belli bir inanç veya dinî ilkenin kaynak alınıp sanatın varlık ve imkânları ölçeğinde ortaya konulmasında sanat eserini dinî bir eser konumuna getirmediğinde olduğu gibi. Her ne kadar belli bir inanç veya dinî kavramlara, konulara, ilke ve simgelere yer vermiş olsa bile, mesela Mevlana'nın Mesnevi'sinde, **Süleyman Çelebi**'nin *Mevlid*'inde, **Sezai Karakoç**'un *Hızvula Kirk Saat*'inde olduğu gibi, bunlar dinî bir eser olarak değil, sanat eseri olarak nitelendirilmektedir. Bu belirlemeden sonradır ki, sanat eserinde metafiziğin sorunlarına yer verilip verilmediği, ne ölçüde ve nitelikte ele alınıp alınmadığı gibi sorunlar irdelenmek durumundadır. Aksi bir tutum, sanatı ve sanat eserini ikincil konuma, hatta basit bir araç-gereç haline getirebilir ki, bu da sanatın bağımsızlığını, özgünlüğünü, biricikliğini yadsımak, en azından göz ardı etmek anlamına gelir.

Edebiyat ve Davet

| HİLMİ UÇAN

Bir dünya görüşü ve buna bağlı olarak uygarlıklar kendine özgü bir dil ile, kullandığı kavramlarla, dildeki sözcüklere yüklediği anlamlarla diğer uygarlıklardan farkını hemen hissettirir. Edebiyat, edip, müellif, muharrir, yazar, ihtiyaç, 'havaic-i asliye', özgürlük, din, dünya... bu kavramlardan bazılarıdır.

İslam uygarlığının *edebiyat* tanımı ile diğer uygarlıkların edebiyat tanımları da farklıdır. İslam uygarlığında edebiyat, *edeb* sözcüğünden türetilen bir kavramdır. *Edeb*, yüzyıllar öncesinde *dâvet*, özel olarak da *yemeğe dâvet* manasında kullanılan bir sözcüktür¹. *Edeb* sözcüğünün 'nefis terbiyesi, iyi ahlak, erdem' anlamları da var. *Edeb*; herhangi bir yanlış düzeltmeye yarayan bilgi, en güzel ahlak; insanı kötülüklerden arındırıp iyiliğe yönlendiren yeti demektir. *Edebî* sözcüğü de *edeb*'e ait an-

lamında kullanılıyor. Edebiyat da bu sözcüğün çoğuludur.

Edebiyat sözcüğü bizde ilk olarak Tanzimat döneminde kullanılır. Recaizade Mahmut Ekrem *Ta'lim-i Edebiyat*'ı yazar. Bu döneme kadar edebiyat sözcüğü yerine *ilm-i edebî*, *şair/înşa*, kavramları kullanılır. *Te'lif*, *müellif*, *şair*, *müeddib*, *lala*, *muharrir*, *muallim*... vardır. Yine *muharrir* sözcüğü Tanzimat'la birlikte yoğun şekilde kullanılmaya başlanır. Çünkü artık matbaa gelmiş, gazete çıkmaktadır, iletişim düzeni değişmiştir.

Muharrir sözcüğünün *yazar* anlamı vardır. *Tahrir*, yazmak/yazdırmak demektir. 'Özgürlüğe kavuşturmak' anlamı da var. Kaymakamlıklarda *tahrirat kâtipleri* vardır. Bu görevliler, kendilerine verilen yazıları yazarlar. Başka bir deyişle yaz-

dıkları özgün, kendilerine ait değildir, devlete, başındaki amire aittir. Bu *kâtibin* yazılarında bir devlet dili, buyurgan bir dil vardır. *Muharrir* sözcüğü, daha çok günübürlük, güncel, çoğu zaman gelip geçici olan gündelik yazı yazan *gazete yazarı* anlamında kullanılır.

Düşünce ve anlamlandırma ediminde *biçim* de *içerik* de önemlidir. Bazı uygarlıklar *biçime* daha çok önem verirler. Sözcülemi Batı uygarlığı şekilperesttir, şekle çok önem verir. Ne var ki içerik iyi gözlenmezse birçok anlam kaybedilebilir. Sentaks sarhoşu semantik körü bir zihin sorun çözemez. Bu nedenle de sözcüklerin ve kavramların semantik boyutu ve duygu değerini görmek, hissetmek dünya algımızı ve yorumumuzu da şekillendirecektir.

Müellif sözcüğünün semantik boyutu oldukça geniştir. *E-L-F* fiilinden türetilen bu fiilin kökeninde birleştirmek, *bir araya getirmek*, *te'lif etmek*, *bir yere almak*, *cana yakın olmak*, *sevmek*, *sevdirmek*... anlamları var. 'Ey kalpleri telif eden, kalplerimizi birleştir, ısıdır' diye Allah'a dua ederiz. Hatta dilimizde aynı fiilden, *E-L-F* fiilinden türetilen *ülfet* diye sıcak, güzel, insanın içini ısıtan bir sözcük var. Yeni evlenen çiftlere de 'bunların arasına *ülfet* ver, kalplerini sevgi ile birleştir' denilir. *Ülfet* sözcüğünün kökeninde de *elif* vardır. *Ülfet*, sertlik ve kabalığın zıddıdır. *Ülfet* sözcüğü sevgi, dostluk, ısınma, arkadaşlık... anlamlarına sahiptir. Çağımız parçada bütünü kaybeden, ayrıntıda boğulan bir çağdır. *Telif*te güvenlik, uzlaşma, bir araya getirme vardır. Kureyş suresinde de bu sözcük *güvenlik*, *uzlaşma*, *Kureyş'in güvenliği* anlamında kullanılır.

Elif de *uyum içerisinde toplanmak* demektir. Birbirine kaynaşmış olan şeye, varlığa *Elif* denilir. *İki kişinin arasını buldum, onları uzlaştırdım* demek için bu fiil kullanılır. 'Kalpleri birleştiren Allah'tır. *Elif*, bizde sevgilinin boyudur. *Elif* üzerine şürler yazılmıştır, türküler söylenmiştir. *Elfiye 'binlik' demektir*. Sözcülemi 1000 dizelik şiir bütününe *Elfiye*

denilir. Bizim uygarlığımızda yüzyıllar boyunca dilbilgisi, Elfiye adlı şiir kitabıyla öğretilmiştir. Edebiyatımızda *Elifnâmeler* vardır. *Elif*, alfabe-nin, Allah lafzının ilk harfi, başlangıç harfidir. Her söze bir tek olan Allah ismi ile başlanır. *Elif* birliktir, vahdetin simgesidir, sevgidir, sevgilinin boyudur, onun verdiği kederdir. *Elif*, incelik ve zarafettir. Kutsal kitap Kur'an okunurken, bazı harfler *bir elif miktarınca* uzatılarak okunur. *Elif* dosdoğrudur, dimdiktir. *Elif*, gençlerin simgesidir, dimdik ve diridir. Tasavvuf literatüründe *Elif*, kâmil insandır. *Müellif*, 'te'lif eden, birleştiren, uyumlu hale getiren'dir. Müellif, farklı parçaları derleyerek, önde olması gerekeni öne, sonra gelmesi gerekeni sona koyarak birleştiren kişidir. Müellif arar, araştırır, bulur, birleştirir, uzlaştırır, ortaya derli toplu, bir araya getirilmiş bir eser, bir kitap koyar. Telif üründe büyük bir emek vardır. *Muharrir* sözcüğünde bu derinlik yoktur.

Batı'da, *littérature* (edebiyat) sözcüğünün kökeninde ise *yazı*, *harf* sözcüğü (*littera*, *lettre*) vardır. *Littérature*; yazılı olan şeydir, belli bir konuda yazılı olan bilgiler bütünüdür. Bizde yazı dünyasında önemsenen, dikkate alınan, daha çok yüceltilen kavram *muharrir* değil *müellif* kavramıdır. Batı dillerinde de böyledir. Yazar anlamına gelen iki sözcük var: "Écrivain/Auteur". Bunlardan birincisi genel anlamda *yazar*, *yazı yazan* (muharrir) anlamındadır. İkinci kavram (*Auteur*) da ise *yetkinlik*, *otorite* anlamı vardır. Daha sonra bu kavramların hepsine birden *yazar* denilmiş. R. Barthes gerçek, yetkin yazar ile (auteur/müellif) ile sıradan şeyler *yazan*'ı birbirinden ayırmak için *yazar/yazman* (*écrivain/écrivain*) sözcüklerini kullanır: *Yazarlar* ve *Yazmanlar* der. *Yazman* sözcüğünde bir küçümseme vardır. J. Derrida gibi yazıdan başka bir şeyi düşünmeyen yazarlar da vardır. Biz, 'önce söz vardı' deriz. J. Derrida ise 'önce yazı vardı' der. 1997 yılında Boğaziçi Üniversitesi ve Yapı Kredi Yayınları'nın davetlisi

1 Edebiyatın tanımı ile ilgili olarak, bkz. M.Kaya Bilgegil, Edebiyat Bilgi ve Teorileri (Belâgat), Enderun Kitabevi, İstanbul, 1989.

olarak İstanbul'a gelir. Boğaziçi Üniversitesi'nde konuşur. Bu konuşması *Cogito* dergisinde yayımlandı. Yine aynı dergide, *İstanbul Mektubu* başlıklı bir yazısı var. Bu mektup, harf ve yazı üzerine yazılan en ilginç yazılardan biridir. Günümüzde sadece *yazar* sözcüğü kullanılıyor. Bugün bizde de sözcüğün Batı'daki anlamlarına uygun olarak *yazın*, *yazınsal* sözcükleri kullanılmaktadır.

Recaizade Mahmut Ekrem, *Ta'lim-i Edebiyat* adlı eserinde edebiyatın *sanayi-i nefise*'den (Güzel Sanatlar) bir dal olduğunu söyler. Günümüzde edebiyat, *malzemesi dil olan sanat dahil* olarak tanımlanır. Edebiyatın davet, özel olarak da yemeğe davet gibi bir anlamı olduğunu düşünürsek, edebiyat bir sofradır. Bu sofrada acı da vardır tatlı da. Ekşisi, tuzlusu da vardır. Keyif veren, keyif kaçıran, düşündüren, hüznölendiren, ağlatan, güldüren... *malzemeler* de de vardır. *Kötü*den de söz üretilir, yazı yazılır; *kötü*nün de edebiyatı yapılır. Hatta bazı kuramcılar, 'edebiyat kötülükten doğar' anlayışını ileri sürerler. Sözgelimi Guy de Maupassant, yaşamın kötü yanlarından beslenir. Baudelaire elemelerden, gördüğü, yaşadığı kötülüklerden, mutsuzluklardan çiçekler devşirir. Maupassant, Baudelaire, Kafka gibi sanatçılar *kötü* olanda *güzel*i, haz vereni düşünür, nefretten, ilk günah duygusundan beslenerek edebiyat yaparlar, böyle bir yoldan arınmayı (katharsis) düşünürler. Bizim uygarlığımızda ilk günah duygusu şeklinde bir takıntı yoktur. İnsan doğarken İslam fitratı üzerine, yaratılmışların en şerefli olarak doğar. *Şeref* sözcüğünün *riütbe* anlamı da vardır. İnsan, içinde yaşadığı dünyada, kendisine verilen bu *şerefi* korumak için yaşar.

Edebiyat, sözü arıtmaktır; sözün veciz olanını, kısa ve özlü, içten olanını söylemektir. İnsan bu içten, yürekten kopan sözden etkilenir, bu söze inanır. Hazreti Ebu Bekir Allah Resulü'ne, 'Ya Resulallah biz sizden daha açık, seçik, az, öz ve net, inandırıcı *konuşanı* görmedik' diyor ve soruyor: 'Sizi kim edeplendirdi? Bu kadar veciz, az ve öz, güzel konuşmayı, *edebiyatı* kim

size öğretti?' Verilen yanıt şudur: Beni Rabbim edeplendirdi! Ne güzel edeplendirdi?"

Müeddib sözcüğünün *edebiyatçı* anlamı var. Geçmiş yıllarda çocukları terbiye eden, yetiştiren kişilere *müeddib* denilmiştir. Eskiden insanlar çocuklarına *müeddib* tutuyorlar. Müeddib, kendi bağlamında, çocuklara şiiir, tarih, din bilgisi, bir davranış öğretir. *Müeddib*, hayat karşısında nasıl bir tavır alınmasını öğreten kişidir. Başka bir deyişle *müeddib* bilgiye, şiiire, tarihe, bilgelige, din ve varlık bilgisine *davet eder*. Eğitim içinde daha sonra *Lala* sözcüğü kullanılıyor. *Lala*, Farsça bir sözcüktür. *Erkek köle, çocuk bakıcısı* anlamlarında kullanılır. *Lala*; 'çocuğun bakımı, terbiyesi, eğitimi ve öğretimi kendisine havale dilen kişi' demektir. Sözgelimi Molla Gürani, Fatih Sultan Mehmet'in, Hayrettin Efendi de Kanuni Sultan Süleyman'ın lalalığını yapmıştır. Osmanlı'nın son dönemlerinde ise çoğunluğu Fransız olan *mürebbi/mürebbiyeler* görürüz. Bu mürebbiyeler de ilgilendikleri çocuklara bir yaşam biçimi, bir dünya görüşü kazandırmaya çalışırlar. *Rab*; sıvrilikleri gideren, ıslah eden, terbiye eden, kötü olanı, insandaki kötülükleri, çirkinlikleri törpüleyen, yok eden ve iyi hâle getiren... demektir. Sözcüğün Türkçemizdeki kullanımını düşünürsek bu anlamlar hemen hissedilebilir. Günümüzde eğitim içinde *koş* denilen bir tabir var. Bu kavram, özellikle eğitim bağlamında hiç de güzel ve yerinde bir kavram değildir. Edebiyat, davettir. Kötüyü betimlese de iyiyi arayan bir çalışmanın adıdır. Büyük uygarlıkların büyük edebiyatları, çok anlamlı *davetleri* vardır. Bu davetler insana, aileye, devlete şekil verir. Tanzimat'ı da Cumhuriyet'i de bu *davetler* kurmuştur. Dilbilgisine, sözdizimine hapsedilen bir edebiyat eğitimi yerine, davet anlamına gelen edebiyatın işlevini kavramak eğitim içinde de ilk yapılacak iş olsa gerektir.

Sevmek, sevilmek, ülfet etmek, telif edebilmek, kalplere sevgi tohumunu atabilmek de dilin, edebiyatın ve kalbin eylemidir.

Anı Biriktirici

| HÜSEYİN BURAK US

Mesude

Kuru havalarda koru bu mevsimi
Açılmıyor bak dolaylı kapıların
Şair dediğin ara sıra ölür Ölmeli
Çık erik ağacına dal kır Haykır Gün biriktir
Kapılar çal vefalı yarınlar için Vefalı
şair bir mevsim eksigidir

Mesude

Kuru eylül renginden söz edeyim gel otur:
Devrilen güneşlere koşan kardeşim sen yaşıyorsun
Kim demiş eğilip su içmez Denize taş atıp incitmez
Kapıyı kırk iki defa örten Akşamı üstüne dökten
Bu sahil yakışmıyor senin açıklarına
Deniz ağlasın

Ya İlahi!

Sen koru Mesude'yi Kuru havalardan
Mesude de mevsimleri

Şiirlerdeki İnanç ve İnançsızlık¹

| HAYRETTİN ORHANOĞLU

Aklın geçerliliğinin her şeye rağmen tekrar tekrar sınındığı bu dünyada, insanın da nesneleşmesi, insanın kendisine, Tanrı'ya, tabiata yabancılaşması ve duyarsızlaşması; sadece kendi içine ve kendi üstüne kapanması, üstesinden gelemediği bir varoluş sancısının sonucudur. İnsanın kendine ve kendi dışındaki varlıklara ve dünyaya yabancılaşması, yok ettiklerinin boşluklarını dolduramaması, sonuçta öfkeli bir şekilde patlamasına yol açan şiddet yükünü de beraberinde getirir. İnsan, kaotik ve belirsiz bir dünyanın ortasına

fırlatılmış, Tanrı'dan, tabiattan ve kendiliğinden uzaklaşmıştır. Öte yandan inanılsın ya da inanılmasın Tanrı düşüncesi, sanatın olmazsa olmazlarından birine dönüşmüştür de. İnsanın bir bunalıttan ibaret olduğu modern hayat düşüncesi, insanın kendini nesnelere koparıp ayırabildiği özgürlüğünden gelir. Dilinin yani ifade edebildiklerinin kendi evine ait olduğuna inandırması, insanı bir çıkmaza sürüklemiş olsa da ihtimaller dünyasından kendine ait olanı seçebilme özgürlüğü de bu sıkıntılardan doğmaktadır.

İslam estetiğinde insanın bakışı, varlığın görünürdeki nesnel gerçekliğine odaklanmaz. İnsanın deruni gerçeklikle yüzleşmesi, aynı zamanda insanı, hayat olgusuyla karşı karşıya bırakır. **Sezai Karakoç**, merhamet duygusuyla insanın hem hayatla hem de hayatın görünmeyen yüzündeki anlamla karşılaşmasını zorunlu kılan değerleri gün yüzüne çıkarmak ister. Bunun için insana ait somut değerleri, metafizik değerlerle eşitleyerek dengeleme arayışına girer. Hayat, bu dengeyle ilerlerken asıl mutluluk, bireyin bu dengeyle bulduğu ebedi mutluluktur. Hayatın anlamı da bu düğümün çözülmesinde saklıdır. Bunun için insanın asıl amacı, bu düğümü çözebilecek çabayla en üst noktaya ulaşmak olmalıdır. Sezai Karakoç, dizelerinde bir kul olarak Allah'a tam teslimiyeti özellikle vurgulamak ister. *Sana geldim ayaklarına kapanmaya geldim/ Af dilemeye geldim affa layık olmasam da/ Ey çağdaş Kudüs (Meryem)/ Ey sırrını gönlünde taşıyan Mısır (Züleyha)/ Ey ipeklere yumuşaklık bağışlayan merhametin kalbi/ Sevgili/ En sevgili/ Ey sevgili/ Uzatma dünya sürgünümü benim* (Sürgün Ülkeden Başkentler Başkentine)¹ Allah “En sevgili” olandır. Kul, onun huzuruna bütün kusurlarıyla varırken merhametin sahibi olan Allah'tan af dilemelidir. Karakoç'taki bu teslimiyet arzusu, onun kavuşma gününe de özlemine de arttırır.

Mitolojinin şiire girişini Yahya Kemal'e ve Tevfik Fikret'e kadar götürsek de asıl genişlediği süreç olarak 1950 sonrası işaret edebiliriz. Garip sürecindeki şiirinden keskin bir dönüş yaparak mitik şiirleriyle adından söz ettiren **Melih Cevdet Anday** doğal olarak mitik bir tanrı vurgusuna yönelir şiirlerinde. İnsanla eşdeğer bir yazgıyı paylaşılan tanrı imgesi, trajik kurgunun içinde yer alır. *Ve böyle ağladı Gilgamiş ilk kez, bilmezdi ki, Döndü durdu sarmalanmış ölünün çevresinde, Ülkede tüm bakırcıları, kuyumcuları, / Taşçıları çağırdı ve ısmarladı bir yonut, Göğüs katına lâcivert taşı, gövdeye altın Konacakmış bol, kim bilir, gören bulan oldu mu, Sert tahtadan bir masa yaptırdı sonra, bal dolu Akik bir sağrak, yağ dolu bir kap sundu tanrıya* (Ölüm İle

Özlümsüzlük).² İnsanbiçimli (antromorfik) tanrı anlayışının metinlerinin en ünlüsü olan Gilgamiş Destanı'ndan bir kitap çıkaracak kadar yararlanılan Anday, metni âdeta yeniden oluşturur. Kimi zaman Enkidu'nun kimi zaman da diğer tanrıların dilinden konuşan şiirsel anlatıcı, zaman zaman günümüz tanrı-insan ilişkisine de göndermelerde bulunur. Gerek deyimlerinde ya da gündelik dile yansıyan kimi geleneksel söyleyişlerde de insanın çaresizlikleri karşısında dilsiz bir tanrıdan söz eder.

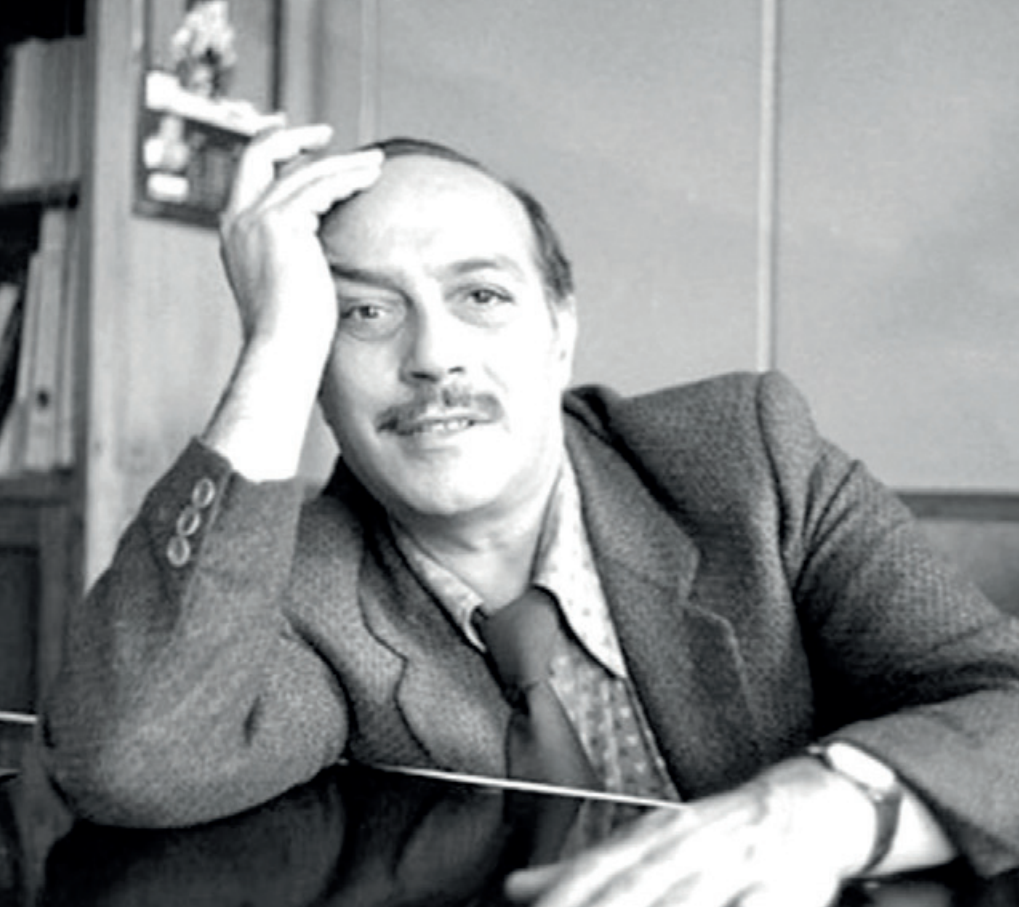
İkinci Yeni'de dikkat çeken bir ayrıntı özellikle İlhan Berk, Edip Cansever ve Ece Ayhan'da öne çıkan İncil ve Tevrat ilgisidir. Anlatımcı bir üsluba sahip bu kitaplardaki kimi trajik peygamber anlatıları bu şairlerin de ilham kaynağıdır. İlhan Berk'in önemle üzerinde durduğu kaynaklarından birisi de İncil'dir. Dil bakımından etkilediği İncil'den konu bakımından da faydalanır. İncil'deki olaylara mitik bir özellik kazandırır. En azından onlara farklı bir bakış açısı vardır. *“Tanrı, tin sözcüklerine kapalı büyüdüm. (...) Tanrı, tin sözcüklerine ısınamayışımın nedeni Marksizme olan inancımdı. (...) Bugün Tanrı, tin sözcüklerine başka türlü bakabiliyorum; bir sözcük gibi görebiliyorum onları. (...) Şiirsel sözcükler olduğunu gördüm onların. Büyük, büyüklü sözcükler olduklarını da... Anlamın bütün boyutuna açık sözcükler. Bol bol anlam üretiyorlar. Aslında açtım layıcı da.”*³ Şair, mitolojik anlatıları Kitab-ı Mukaddes'teki kimi kıssalarla birleştirerek kullanır ve bir karşılaştırmadan daha çok bir kaynaştırma yapar. *Beytelhem'de ya da Erden Irmağıydı ya da hiçbiri değildi biz bile/ değildik akıyordu/ Petrus denilen Simon, herhalde Petrus denilen Simon denize ağ atıyordu çünkü balıkçıydı/ İsa türlü hastalığı iyi ederek Beytelhem'de yahut Medice'de galiba/ türlü dolaşıyordu. (Galile Denizi)* Bu dizelerde İncil ayetlerindeki

1 Bu yazı halen hazırlanmakta olan 1950-2000 arası Türk şiirinde İmge Atlası çalışmasının bir bölümüdür.

2 Sezai Karakoç, Zamana Adanmış Sözcükler- Şiirler V, Diriliş Yay., İst., 2011.

3 Melih Cevdet Anday, Ölümsüzlük Ardında Gilgamiş, Ada Yay., İst., 1979.

4 İlhan Berk, Kült Kitap, YKY.

kıssaların özetlenişi göze çarpar. İncil'deki bu kıssalar şiirlerin merkezinde değil bir anlamda kurgusuna eklenen birer yan metin olarak anlaşılmalıdır. Dine inanmadığını belirten İlhan Berk, öte yandan dine ait dile uzak durmadığını da itiraf eder.

Cemal Süreya, incelenen şairler içinde dini ve metafizik konulardaki reddedici tavrıyla dikkatleri çeker. Şair, dine uzaklığını işaret ederken dini kimi zaman ölümlü kimi zaman mekânlarla (cami, minare vs.) kimi zaman da tarihsel olaylar ya da kişilerle (Hz. Meryem, Pir Sultan vs) dile getirir. *Sizin, yani onların hayatlarına/ Allahlar gir-*

miş, Allahlardan kurtulamıyorlar/ Allahlar, yani çarşıda, pazarda, yani evde/ Yani arabalarına taş koydukları caddelerde/ Bir dilim jandarma ekmeği kürekte, kürek denizde/ / Yani gölgesinden ölümü görmüş gibi korkulan/ Allahlar, yani yine yandırdıkları... (Onların Yani Sizin) Kesin bir karşı duruş ve inançsızlık, bu dizelerin merkezinde yer alır. Toplumsal yaşayıştaki kimi geleneksel söyleyişleri de hesaba kattığımızda gündelik dilde yüzlerce deyimden söz edebiliriz. Böylesi yoğun bir dil-tanrı ilişkisi, dizelerde şairin inançsızlığıyla bir araya geldiğinde yanılan bir insan portresi öne çıkar.

Antromorfik tanrı tasavvurundan günümüze ge-

lindiğinde kadına ait tanrısal yakıştırmalar İkinci Yeni şiirinde çok görülür. **Ece Ayhan** tanrıca kavramından yola çıkılarak imgeleyen kadına ait bu yakıştırmayı kullanan şairlerden. Üç masa ötede bafra için bir tanrı/ bacak bacak üstüne atmış/ penceresinde bir şehir şehirde bir sokak/ Sokakta bir beyaz rus kadın/ iskemleler arkasından koşar (Beyaz Rus Kadın)⁴ Dikkat edildiğinde şiirde iki kadından söz edilir gibidir. İlk kadın Bafra şıgarası içer ve bir yandan da pencereden şehri seyredir. İkinci kadınsa peşinden insanlar koşutur gibidir sokakta yürürken. İkisi de aynı kişidir oysa. Mutlak güzellikle bağdaştırılan bir tanrı-kadından söz edilir.

Tasavvufta devamlılık (İmtidat), geleneği ve geleceğin temel imgesi olan Allah fikriyle temellenir. **Hilmi Yavuz**'un imgeleminde imtidat, “yararlanma” ölçüsünde karşımıza çıkar: “Benim Vahdet-i Vücut veya Vahdet-i Mevcutcu bir doktrinle ilgim yok. Ama dili beni cezbediyor. Hem felsefe hem şiir birarada, Nietsche'nin Sokrates öncesi felsefede aradığımı, ben bir anlamda tasavvufta arıyorum”⁵ Hilmi Yavuz'un şiirlerinde din, yolculuk imgesiyle okura sunulur. sonra ol bir bahara... nede kalmıştık?—baha/ biçilmez kumaş, denk denk ve tiftik;/ dokunmuştu, örtülmek üzere sabaha;/ yolculuktuk, gitmek için giyindik;/ ben ölüsem yapayalnız kalacak olan Allah'a. (Çöl, Yollar, Hırka) Varlığı itibarıyla tek olan Allah'a ait bir hakikati güzel bir sebebe bağlama arzusu olan Hilmi Yavuz, bunu bir dil oyunuyla kendi ölümüyle ilişkilendirir. Onun şiirlerindeki Allah'a ait tasavvurunda “ben” vurgusu dikkat çekicidir.

Ölüm, yaratılmışlar içindir. Oysa Allah ne doğmuştur ne de ölecektir. Onun varlığı öncesiz ve sonsuzdur. Tasavvufun ana ilkelerinden de biri olan bu hakikat, klasik şiirimizde de sık sık vurgulanır. **Erdem Bayazıt**, tıpkı Sezai Karakoç gibi Leyla imgesinden hareketle “en Sevgili”ye hitap eder. Çıktım yola/ Artık bir leyla var/ Demek istediğim bütün leylalar/ Yani bir de yalnızca sen varsın/ Herbirimize özel ve herkese rahmet/ Artık buyruk senin hayat sen/ Doğma-

dan önce sen ölümden sonra sen/ Arada hep sen! (Aşk Burcundan)⁶ Ölüme karşı isyandan çok, hakikate boyun eğiş ya da bir diğer deyişle teslimiyet, dizelerin özünü oluşturur. Allah'ın Rahim sıfatından yola çıkarak merhamet isteyen şair, onun ezel ve ebette hep olduğunu ve olacağını dile getirir.

Hece vezni, 1950 sonrasında Hisar dergisi çevresinde yeniden şekillenirken bu şiirin tabiata daha yakın tarafını **Bahaettin Karakoç**'ta görürüz. Şiire başlayışımı da Allah'a niyazına bağlayan şairin hemen her şiirinde Allah ve kul arasındaki muhabbetten söz edilir. *Nefes alıp-verirken, her seferim Sanadır/ Akıl bir sınırı var, Sen sınırsız büyüksün;/ Kul azıp sapıtmasza, gazâbın niye çöksün?/ Kın tutmak ve kan gütmek insana özgü maraz;/ Kış başka hava söyler, başka çiçeklenir yaz,/ Kulunum, kurbanınım, Rabbin Senin mülkünde/ Garip kulun ne söyler, gülümse dilekçeme...* (Beyaz Dilekçe).⁷ Halk şiirinin özellikle Karacaoğlan'ın üslubuna yakın izler gördüğümüz dizelerde şair, Allah'a akılla ulaşamayacağını altını çizer. Tasavvufun en önemli tartışmalarından biri olan akıl ve kalp ikilemi, kulun kalben teslim olmasıyla aşılır. İnsanlar, kusurludur oysa mükemmel olan tabiat her mevsimi ayrı güzelliktedir. Klasik münacaat tarzının modern bir görünümü olan şiirdeki samimiyet ayrı bir değer taşır.

Kimi şiirlerde Allah'ın sıfatları kendine bir yer bulur. **Mehmet Atilla Maraş** da şiirinde bu sıfatlardan Zahir ve Batın'ı kullanır. *Kimsenin önünde eğilmez başımız/ senden başka/ yar olmaz kimse bize/ senden başka/ ey dünün ve bu vaktin sahibi/ ey sahibi bir hesap gününün/ bir tek sana eğilir secde ederiz/ kulluklar bilmeyiz başkaca/ batın Allah, zahir Allah/ Bismillah* (Yakarış).⁸ Dizelerde ağırlıklı olarak Allah'ın diğer sıfatlarına yer veren şair, onun Zahir ve Batın sıfatlarına özel bir önem verir.

4 Ece Ayhan, Bütün Yort Savrul'lar, YKY, İst., 1994.

5 Hilmi Yavuz, Şiir Henüz, İst. 1999, s. 60.

6 Erdem Bayazıt, Şiirler, İz Yay., İst., 2019.

7 Bahaettin Karakoç, Beyaz Dilekçe, Nar Yay., Ank., 2016.

Görünen ve görünmeyen olarak daraltabileceğimiz bu sıfatlar, aynı zamanda iç dünyayı ve amelleri de gören olarak da değerlendirilebilir. Yine “Bismillah” her işin başında olmasıyla da Allah’ı tespih eden bir yakarış olarak görülebilir. Şairin bu nitelendirmeleriyle Allah, yüceltilirken insanın acizliği bu yönüyle bir çatışmadan çok hakikati ifade eder.

Şehir yazlarıyla da bilinen **Metin Önal Mengüşoğlu**, Endülüs üzerine yazdığı kitabında burada yaşamış hemen hemen bütün şahsiyetlere dair okumalarını birer şiire dönüştürür. *Herkes hatırlamalıydı o uyaryı/ “Ve lâ galibe illa Allah”/ Galip olan insan değil Allah’tı/ Hamd O’na mahsustu/ Övünmek O’nun şanından* (Umrana Mukaddime)⁹ İbn Haldun üzerine yazılan bu şiirde onun tarihçi niteliğinden ötürü çatışmalarla kurulan tarih felsefesinin bir anlamda özetlendiğini görürüz. Şairin imge evreninde tıpkı İbn Haldun’un tarih kurgusundaki çatışmacı niteliğiyle galip ve mağlup kavramları öne çıkar. Galip olan Allah’tır daima.

İsmet Özel’in Üç Mesele adlı kitabında İslâm, yalnızca bir din değil aynı zamanda bir yaşama biçimidir de. Batı’nın sınıflaşma ve maddenin egemenliği ile uhrevi olandan uzaklaştıran ve nihayet insanın yalnızca bedene hapsolmesinin getirdiği boşlukları tanımlayan bir tavır söz konusudur.

İsmet Özel’in İkinci Yeni’nin etkilerini gösteren ilk şiirlerinde kadınla tanrıyı özdeşleştiren örneklerine rastlamakla birlikte 1971 sonrasında köklü bir bakış farklılığı göze çarpar. *demek gökten ağsa bile tohum yürekte düşecekmiş/ çünkü hataya başışık büyük hatadan beri nezaret yer/ çiğ tanesi sanmak ne cüret, gözyaşıymış / insanın insana raptolduğu cehet./ Şimdi tekrar ne yapsam dedirtme bana yarabbi/ taşınacak suyu göster, kırılacak odunu/ kaldı bu silinmez yaşamak suçu üzerinde/ bileyim hangi suyun sakasıym ya rabbelalemin/ tütlmesi gereken ocak nerde?* (Münacat)¹⁰ Mesne-

vi türünün modern görünümlerinden biri olan Bir Yusuf Masalı’ndaki Münacat şiirinde Allah, yol göstericidir. Hakikatin insanın farkındalığıyla elde edilebileceğini savunuyor olması, şiirde geleneğin kimi tavrılarının da devam ettirildiğini gösterir.

Allah’ın hem bütün yaratılmışlarda varlığı hem de kendi dillerince her zerrenin O’nun ismini zikrettiği inancı, tasavvufi literatürde oldukça yaygındır. **Gürsel Dönmez**, hem sır hem de açık olan bu zikirlerin arasında bir kul olarak kendi sesinin de duyulmasını ister. *Söz bir/ gerçek tek bir/ gökler benimle söyler/ derinlerden tekbir/ toprak dinler/ su iniler/ her zerre seni söyler/ sır derim/ sır seni söyler* (İşaretler)¹¹

Tanrı düşüncesinden uzaklaşarak yüzünü tabiata dönüş, bir başka bakış açıdır. Müntehir Şairler kitabının da yazarı olan **Hayati Baki**, dizelerinde kendini tabiatın güzelliklerinde ve düzeninde huzurlu hisseden şiirsel öznesine sesini aktarır. İmdi tanrı’ya bağlı değilim: güneşim/ aydınlık ve mavidir. *eylenli bir çocuktur/ içimdeki özgür kuşluk vakti* (bulantı)¹²

Büyük bir boşluk, kendini dolduracak büyük, görkemli bir başka imgeye ihtiyaç duyar. Tanrı boşluğu, çoğu kez tabiatla ikame edilmeye çalışılır. Hayati Baki, denizin ve yeşilin olduğu sahil şehrinde her iki uzamda da güneşin, denizin ve yeşilin bu boşluğu doldurabileceği inancını taşır. İçindeki özgürlük arayışı, çocuk imgesiyle öne çıkarken tanrı, bu özgürlüğün ve mutluluğun uzağındadır.

Kötü kader ya da şanssızlıkla bağdaştırılan tanrı uzaklığı İkinci Yeni sonrasında sık sık dile getirilir. Süreyya Berfe, tabiattaki olayları olağanüstü-

8 Mehmet Atilla Maraş, Merhaba Ey Kalbim, Edebiyat Ortamı Yay., Ank., 2017

9 Metin Önal Mengüşoğlu, Endülüs, Okur Kitaplığı, İst., 2016

10 İsmet Özel, Bir Yusuf Masalı, Şule Yay., İst., 1999

11 Gürsel Dönmez, Saf Siyah, Ötügen Yay., İst., 2015

12 Hayati Baki, Sonsuz Dönüş Yalnızlığı, Promete Yay., Ank., 1990

13 Süreyya Berfe, Kalfâ, YKY., İst., 1999

lülke açıklarken aşkın verdiği hayal kırıklığıyla, tanrının uzaklığını vurgular. *Yağmur yağsa da/ Kar örtse de ormanı ne çıkar/ Artık Allah bile bana uzak* (Yalnız Kalan Erkeğin Türküsü)¹³ Geleneksel ifadelerimiz arasında şanssızlığı, Allah'ın insanlara verdiği zenginliklerden uzaklık olarak değerlendiririz. Berfe, her şeye boş vermişlik içinde bile sözüyle de Sezai Karakoç'un "Allah şahdamarımızdan yakın bize" dizesine bir gönderme değilse bile bir cevap verir gibidir.

Maddeye indirgenmiş inançsız bir dünyayı tasvir eden **Enis Batur**, bunun karşısında konumlanan dünyada da yaşanan tenselliği eleştirir. Bu iki yanlı olumsuzluk, bir çöküş olmakla birlikte bu dizelerde köyden kente göçün hızlandığı 1970'li yılları hatırlatan büyükşehirlerdeki sosyolojik tavrı söz konusu edilir. *Ayetsiz aminsiz besmelesiz bir inanç/ körkütük yalnız bırakıyor insanı bu/ kör çölyüzünde, dinliyorum mahşeri/* (Opera)¹⁴ İnsanları belirleyen şartların başında inanç gelir. Bu hakikat, Enis Batur'un gözlemleriyle birleşince ortaya sosyolojik bir tablo çıkar. Bir yanda ekonomik zorluklar diğer yandaysa geleneksel inanç algılarıyla birleşen bir din algısı vardır. Ancak Batur, inançsızlığın insanı "körkötük" bir yalnızlığa ittiğini de özellikle belirtir.

İnanç ve ruh dünyasındaki boşluk, psikolojinin ilgi alanına girmese de aynı zamanda bir psikiyatrist olan **Kemal Sayar**, danışan hastalarının bakış açısına dizelerinde yer verir. *Doktorum/ gayya kuyusuna inmek istemem/ bana bir ip uzat, yağmurlar istemem/ mevsimler dönedursun, bu dünyayı istemem/ yalnız Allah'ı anmak isterim/ ben Allah'ı isterim.* (Rüknett'in Kalbi İçin Kehanetler)¹⁵. Ruh hastalıklarının yalnızca psikanalizin maddecî bakış açısına terk edilmesinin yanlışlığını savunan Sayar, antipsikiyatri üzerine yazı ve çevirilerinde de psikolojinin Müslüman dünyada algılanışı üzerine görüşlere yer verir. Anlatımcı bir dile sahip bu uzun şiirde Allah'a safiyane inmiş, Rüknett'in şahsında dile gelir. Rüknett'in'e göre Allah'tan kopmak, bir gayya kuyusuna düşmektir. Dünya ya da zamanın kargaşası onu ilgi-

lendirmez. Onun için tek önemli olan şey, Allah sevgisidir. Arapçadan Türkçeye bilmekle ilgili iki sıfat geçmiştir. Âlim ve Ârif.

Bunlar aynı zamanda Allah'ın da sıfatları arasındadır. Âlim, eylemlere dönük iken Ârif ise sezgi yoluyla bilmeye. **Arif Ay**, eylemlerimizi ve kalbimizden geçenleri bilmesi sebebiyle Allah'ın her şeyi bilen sıfatına gönderme yapar dizelerinde. *Tanrı bizi ve tüm zıplıklarımızı bilir/ sabırdır bir adı/ mülktür öteki adı/ tekzip göndermesin kimse zinhâr* (Eski Aynalar)¹⁶ İnsan, İslam inancında günahlar ve sevaplar dengesiyle inancının kendini cennete taşıyacağı ümidini korur. Arif Ay, Allah'ın sabır niteliğine vurgu yaparak insandaki sabırsızlığa ironik bir vurgu yapar.

Çocuk ve Allah ilişkisi, şiirlerde daha çok merhamet ve paylaşma düşüncesiyle birleşen bir seyrizler. Özcan Ünlü, buradan daha ileri giderek Allah'ın cömertlik sıfatına bir gönderme yapar. *Sevin ve erdemli olun derken bir tek biz duyduk sesini/ Ve paylaşın çocuklar ne olursa olsun/ Azalan ve çoğalan ne varsa elinizde Allah daha da verir* (Baba Meseli)¹⁷

Çocuklukta kimi zaman bencilleşerek paylaşmama güdüsü, yetişkinlerin uyarılarıyla dengelenmeye çalışılırken Allah'ın Kerim sıfatı dile getirilir dizelerde. Verdikçe çoğalan, artan bereket, insanı hazza dolaysıyla da mutluluğa yönlendirir. Modern insanın giderek yalnızlaşan dünyasını da zehirleyen bu bencillik, ancak yardımlaşma ülküsüyle aşılabılır. Ki bu da çocuklukta kazandırılması gereken bir alışkanlıktır.

Sonuç olarak bakıldığında Allah aşkı ve tanrısız bir dünyada yaşamının iki ayrı uç olduğu ortaya çıkarken kimi şiirlerde arkaik kültürlere ait mitlerdeki trajik tanrı anlatılarının da söz konusu edildiği görülür.

14 Enis Batur, Opera, Altınkırkbeş Yay., İst., 1996.

15 Kemal Sayar, Bütün Şiirleri, Timaş Yay., İst., 2012.

16 Arif Ay, Dış Köşe Baskı, Hece Yay., Ank., 2010.

17 Özcan Ünlü, Baba Meseli, İstanbul Yay., İst., 2017.

Şair ve Memleket Meselesi

MEHMET SÜMER

Kemal Tahir'in bir gece yarısı yatağından fırlayarak uyandığı anlatılır. Büyük romancı, boğuştuğu hayali düşmanlardan kan ter içinde kalmış bir vaziyette karısına "Kalk hanım kalk!" diye seslenir. Gecenin bu saatinde niçin böyle telaşla uyandırıldığını anlamayan kadıncağız, büyük bir tehlike anını haber verir gibi gelen bu sesin sahibine "hayırdır, ne oldu?" diye şaşkınlıkla sorar. Büyük romancı, bu soruya adeta hamamdan peştemalıyla fırlayan Arşimed edasıyla karşılık verir: "Ne olacak bu memleketin hâli?"

Bu rivayet ne derece doğrudur ve karısı bu soruya ne cevap vermiştir bilemiyorum. Belki en fazla, günlük hayatın meşgalesi içerisinde "ne olacak bu evin hâli" diye düşünüp duran kadıncağız, kendisini uykusundan eden bu münasebetsiz soruya "Sırası mı Allah aşkına, yat uyu!" demiştir. Fakat büyük romancının sorusu, aslında iki yüzyıldır kahvelerde, dükkân önlerinde, tesadüfün beş on dakikalığına yan yana getirdiği otobüs veya dolmuş yolculuklarında veya cami bahçelerinde, kafasını bir lahza meşgalesinden kaldıran hemen her ferdin sorduğu sorudur: Ne olacak bu memleketin hâli? Bu kadar davetkâr ve insana bir anlığına bütün bir ülkenin mesulü olmak payesini veren bu kadar cazibedar bir so-

ruya şairlerin bigâne kalması mümkün mü?

Memleket meselesi, şairlerin, sanatlarını Tanzimat'tan beri kimi zaman gönüllü kimi zaman mecburî kurban verdikleri büyük ve karanlık ilâhenin adıdır. Memleket meselesi sokaktaki adama kadar herkesin ilgilendiği ve bildiği, fakat iki kişinin bile üzerinde anlaşamadığı şeydir. Şairler içinse biraz daha değişik biçimlerde görünür. Çoğu zaman sanatıyla arzu ettiği makama veya en masum şekliyle arzu ettiği kalabalıklara ulaşamayan şair, siyasetin o baştan çıkarıcı diline ve memleket meselesinin davetine uyar. Uyanların çoğunluğu ise memleketin ne tür bir meselesi olduğu konusunda aslında doğru dürüst bir bilgiye bile sahip değildir. Düpedüz kalemlerini her yeni gelen gücün emrine vermek itiyadında ve bu itiyadlarını da "memleket meselesi" gibi sihirli bir fırçayla boyamaktadırlar. Edebiyat tarihi bu açıdan bakıldığında bir yığın hikâyeye doludur.

Sanatını memleket meselesine kurban veren şair, çoğu zaman şiirin gücü ve olanaklarının farkında olmadığı için ondan doğasının dışında şeyler bekler. Belki de gerçekten bu tür insanlar, hakikî sanatçı ruhuna ve kabiliyetine sahip değildir. Fakat acı olan bunların şair diye tanınması ve tanıtılmasıdır. Kuşkusuz sorun, sadece sanatı güce

ram etmek değil, memleket meselesinin bulaşıcı etkisiyle karşılaştırıldığında sanatın müşterisiz bir uğraş olarak siyasetin altında bir yerlerde durduğunu ima etmektir aynı zamanda. Öyle ya, meydanları dolduran kalabalıklar memleket meselesinin en büyük savunucuları olduklarını söylediklerine göre ve onlara kürsülerden hitap eden hatipler bu büyük meselenin ateşiyle yanıp tutuştuklarına göre şair bu meseleye ram olduğu andan itibaren o kalabalıkların bir sıra neferi olacaktır. Şiir de siyasetçinin elinde memleket meselesinin adı enstrümanlarından biri olup çıkacaktır. Böylece şair de yazdıklarını Roma arenalarında aslanların önüne atılan gladyatörler gibi halkın iştihasına arz edecektir. Oysa dönüp iki adama “Nedir memleket meselesi?” diye sorarsanız, bu meşum meselenin ne olduğunu siz de anlayamazsınız. Yani memleket meselesi hiçbir ideolojinin ve hiçbir entelektüel kavramsallaştırmanın içine giremeyecek kadar kaypak ve belirsizdir aslında.

Bütün olası eksik ve yanlış anlamalara rağmen diyeceğim o ki şairin biricik meselesi şiirdir. Şiir, bütün gündelik siyaset dalgalarının ulaşmadığı bir enginlikte durur. Şiir, memleketin en hakiki meselelerini kendi divanında değerlendirip çözen büyük kudrettir. Çoğu zaman memleketin sun’î mesleleleri peşinde koşanların bu kudretten haberleri bile yoktur. Şiir, bir toplumun gerçek kimliğini yaratan, onu çağların girdapları içinden çekip çıkaran güçtür. Bugün Anadolu Türk’ü, 13. ve 14. asırların birbiri ardından gelen beyliklerinin ve hakanlarının değil, ümmi bir derviş olan Yunus’un şiirleri sayesinde kendini bulmaktadır.

1910’ların kudretli devlet adamı Cemal Paşa, Yahya Kemal’e “Bize maddeten değilse mânen muzahir olmanızı sizin gibi münevver bir insandan ricâ ederim” der. Yahya Kemal’in herhangi bir maddi ve fiili katkısı olmasa bile bir şair ve entelektüel olarak yazı ve şiirleriyle politikalarını destek vermesini ister. Yahya Kemal, mem-

leketin hakiki menfaatinin günlük politikanın dümenine girmeyen şiirde ve fikirde olduğunu bilen biri olarak Cemal Paşa’ya şöyle cevap verir: “Beyefendi, zât-ı âlinizi temin ederim ki, ben vatanımı idâre etmeğe harîs değilim. Vatanımın başına geçirilmek teklifine maruz kalsam bile bu şerefi uhdeme almaktan istinkâf ederim. Yeryüzünde yegâne ihtirasım milletimin lisanında istediğim gibi birkaç manzume vücûda getirmektedir.”

Bu sözlerde, her zaman siyasi iktidarların her şey gibi şiiri de elinin altında tutmak isteyen gücüne karşı şiirin alanını koruma mücadelesi veren bir şairin tutumunu görürüz. Bugün bu tutumdur ki Yahya Kemal’i İttihatçılardan müflis siyasetine kapılmamış bir büyük şair olarak yaşatıyor. Yoksa onu devrin pek çok ismi gibi ancak edebiyat tarihlerinin tozlu sayfaları hatırlayacaktı.

Bunları niçin yazıyorum? Zaman zaman büyük sanatkârların kendi alanlarında durdukları konumu başka sahalara taşıma gayretlerinin onları nasıl bir seviyeye düşürdüğünü gördükçe yaşadığım hayal kırıklığı bana şiiriyle kendini ispat etmiş birinin başka şeylere tevessül etmemesi gerektiğini söylüyor. Yıllarca şiiriyle edebiyat sahasının en parlak bir yıldızı payesini kazanmış bir şairin veya sesiyle gönüllerde yer edinmiş bir sanatkârın herhangi bir partiden alelade bir vekil seçilmek veya bir makama getirilmek için düştüğü hâlleri gördükçe memleket meselesinin şairi nerelere sürükleyebildiğini teessüfle görüyorum. Yoksa bağımsız bir entelektüel olarak şair zaten memleketin düşünceye ilişkin her tür meselesinin içindedir. Bu meseleyle ilgili bütün düşündüklerini de şiirin ince dokusunda değil ama fikrin kavi araçlarıyla istediği biçimde ifade edebilir. O halde şiiri de memleket meselesine feda etmek neden? Evet, şairin de herkes gibi, belki herkesten fazla memleket meselesi derdiyle uykusu kaçır. Ama başkaların aksine o, bu meselenin çözümünü gündelik kitle politikasında değil, hakiki sanatta arar.

Eylem ve Tavrı Adamı Olarak Nuri Pakdil

| RÜVEYDA DURMAZ KILIÇ

Nuri Pakdil, gerek eserleriyle, gerek hayatta yer aldığı konumuyla; uyarıcı, onarıcı ve inşa edici tutumuyla fikir ve sanat hayatımızda derin etkileri olmuş bir düşünce insanıdır. Bu kadar belirleyici bir role sahip olan fikir ve eylem adamının, protest bir tavrı takınarak, uzun süreli bir suskunluk dönemine girmesi, çevresindekiler için hayli merak uyandırıcı ve dikkat çekici olmuştur. Pakdil neden susmayı tercih etmiştir? Pakdil'in sessiz kalarak gerçekleştirdiği eylemin arka planındaki nedenler nelerdir? Hem o dönem hem de sonraki dönemler için dikkat çeken, hakkında konuşulan bu eylem ve tavrın iç hikâyesinde Nuri Pakdil'in değerleri yer almaktadır.

Pakdil'in hayatında özel bir şekilde konumlanan *Edebiyat* dergisi, 15 yıl boyunca yayın hayatında büyük bir sanatsal girişim olarak yol almış, edebiyat ve düşünce dünyasına yeni, farklı bir bakış açısı kazandırmıştır. *Edebiyat* dergisi bu çizgisiyle Nuri Pakdil'in kişilik kodlarına, yaşam tarzına, değerlerine, ilkelerine de ortaklık etmektedir. Pakdil, *Edebiyat* dergisinin durduğu yeri şöyle anlatmaktadır: “*Edebiyat*'ın yeri” Kay Yokuşu'nda kaldı. Yer çok özel ve oraya ait. “*Dükkân*” mı desem? Oturmuyor gerçekliğine: Hiçbir ticarî devrimin söz konusu değil ki. “*Depo*”, “*Ardiye*” de öyle. Buldum-uygun düşse de, uygun düşmese de-: Sabır Üssü”

Pakdil'in 'sabır üssü' olarak tanımladığı *Edebiyat* dergisinin yönetim yeri 15 yıl boyunca maddi manevi büyük zorluklara tanıklık etmiş, bir tür “karargâh” görevi görmüş bir mekândır. Ama Pakdil'in ifadelerinden de anlıyoruz ki hiçbir maddi kaygı ve talebi olmayan, mülkiyet biriktirmeyi reddeden bir zihniyetin kurduğu bu der-

ginin, 15 yıl süren direnişi, büyük bir sabrın ve yolda var olmanın da hikâyesidir.

Nuri Pakdil, Ankara'daki öğrenci yurtlarına önceden haber vererek 31 Aralık 1984 tarihinde eylemine başlamıştır. *Edebiyat* dergisinin yer aldığı Demirler Pasajı'ndan, Akay Yokuşu'nun sonuna kadar insanlar kuyruğa girmişlerdir. Nuri Pakdil, iki kamyon dolusu dergi ve kitabını o çok bilinen titizliği ile dikkatle paketledikten sonra dağıtmaya başlamıştır. İlgi gören bu eylem okurun, *Edebiyat* dergisine ve Nuri Pakdil'e başka anlamlarla bakmasını mümkün kılmıştır. En önemlisi bedavanın bu kadar ilgi görmesi *Edebiyat* dergisinin hikâyesini daha da görünür kılmıştır. Pakdil, bu eylemi âdeta bir iç tören, bir devrim, yüce bir veda olarak tanımlamakta ve bu eyleme ortak olanları da ‘şâhit’ kılmaktadır. Bununla beraber, kitapların bedava dağıtılmasını ‘kültür dayanışması’ olarak kabul eder. Aslında bu eylem, Pakdil'e göre *Edebiyat* dergisinin sonlanması değil; bir duruşun omurgasını güçlendirmektir.

Pakdil'in eylemini, bir vazgeçme ya da geri çekilme gibi değerlendirenler olsa da aslında bu durum, özünde bir tercihi barındırmaktadır. Pakdil o dönemin kültürel yozlaşmasına karşı suskunluğu tercih etmiştir. Bu süreç için Pakdil'in şu cümlesi anlamını doldurur. “*Hayır! Yazar havlu atmaz. Olsa olsa, sükûtunu duvara asar; tüfek gibi; bakar.*”

Nuri Pakdil, Ankara Ulus'ta bir oteli eve dönüştürerek yaşadığı günlerde, yalnızca önceden tanışmadığı kimselerle görüşmeyi tercih eder. Pakdil'in otel dönemi birçok insan için onu tanıma,

keşfetme fırsatı yaratmıştır. Birçok yapıtı elden ele dolaşmış ve yeni baskısı bulunmayan kitapları fotokopiyle çoğaltılıp dağıtılmıştır. Ve tam da onun dediği gibi “*Sükût suretinde /Çok koyu düşer ses*” cümlesi gerçeğini bulmuştur.

Nuri Pakdil’de ‘otel’ fikri, sadece bir mekân olarak karşımıza çıkmaz. Pakdil’in otel hayatını tercih edişi daha çok yaşam tarzı, inançları ve ilkeleriyle ilgilidir.

Hayatının ciddi bir dönemini otellerde geçiren Pakdil, bu süreç içerisinde bulunduğu fiziki mekânın metafizik gerilimini eserlerine aktarmıştır. ‘Otel’ kavramı aslında eve dönüş fikrini taşımaktadır. Böyle bir tercihte bulunması, onun devrimci dikkatiyle ilgilidir. Çünkü Pakdil, sahiplenmeyi, çoğaltmayı reddeden mülkiyetsizliği önemser ve bunun için en iyi yerin oteller olduğunu düşünür. Devrimci bilincin gerekliliği olarak yalınlaşmayı, ruh ve mekân yenilenmesini tercih eder. Pakdil’e göre *eğri, kanlı mülkiyetten* kurtulmanın yolu, bu mülkiyet ateşini yakmaktır. Evsizlik; bir mahrumiyet, yokluk değil, bilakis insana kendi özerk alanını sunan ve aidiyet yükünden kurtaran bir imkândır.

Pakdil’in sıklıkla vurguladığı “*kirli mülkiyet*” ten arınmanın yolu paylaşmak ve yalın olmaktır. “*Ruhsal yoksunluğumuzu daha da yoğunlaştırmış olmuyor musunuz sürekli eşya alımlarıyla, yağmalarıyla, övünmeleriyle oysa olabildiği denli yalınlaşmaya, duyarlılığımızı insan ısıyla çoğaltmaya, insanın acılarına ortak olmaya bu acıları dindirici edimlere yönelmeye çabalamalmışız.*”

Âdeta kül çağını yaşayan insan, iç yetkinliğini emekle artırmalı ve evrensel konumunu böyle güçlendirmelidir. İnsanda artan nesne iştahı, ‘*sayılama merakı*’ insanın kendi külünü çoğaltmakta ve insanı esir yapmaktadır. Pakdil, hayat tarzı ve örnek edindiği bu erdemin babasından kaynaklandığını şöyle dile getirir: “*Babamdan öğrendiğim en insani öğreti cömertlik olmuştur. Bu huyum, kendimi bildimbileli dâima mutlu etti beni, sınırsız gönenirdi*

beni, sevincimden yeni sevinçler doğurmamı sağladı. Gerçekten: sınırlı cömertlik mi olur? İnsan, harcadıkça, yer yüzünü biraz daha anlar gibi, kavrar gibi oluyor, hayatın tozları almıyor az çok, gözlerimin önündeki sis kalkıyor: berrak bir açığa doğru.”

Nuri Pakdil’in hayatında birçok konu, onun amaçları ve yol alış biçimiyle örtüşmektedir. Eğer bahsettiğimiz “*sükût*” kavramıysa, Pakdil bu kavramın, hayatındaki yansımalarıyla bağını kurmuştur. *Edebiyat* dergisini kapatması, bunu gerçekleştirdiği eylem şekli, otel hayatını tercih etmesi, mülkiyetle olan hesaplaşması ve sükûtu Pakdil’in hayat evrenine bütünüyle bakarak anlamayı gerektirir.

Nuri Pakdil’in sükûtu, yalnızlığı içinde irfanı, hikmeti taşıyan bir derinliktedir. Onun irfani yalnızlığı, seleflerinin yalnızlığından farklı bir anlam taşır. Geri çekilme, uzlet, protesto ya da küsmeye değildir; gözleme, bir anlama yaslanmış aktif bir yalnızlıktır. Nuri Pakdil, kendine metafizik bir yaşam biçimi kurmaktadır. Sükûtunu her şekilde eylem olarak ortaya çıkarır, inançları için direnmeye ve mutlaka yazmaya devam eder. Bu tercih, içinde batını bir yürüyüşü barındırmaktadır.

Dışarıda durmayı başaran ama en çok içine doğru yol alan bir adamın yalnızlığı söz konusudur. Aslında bu, bir mümin yalnızlığıdır. Nuri Pakdil, yalnızlığına çare aramaz; bu yalnızlık onu besler, irfanla donatır. Pakdil’in ‘*sükût suretinde*’ konuşması görünüşte bir sessizlik, sözsüzlük, yalnızlık anlamını içinde barındırır da daha çok konuşmanın, söylemenin başka bir halidir. Yine Pakdil’in ifadesiyle bu, ‘*sağlıklı bir sessizlik*’ tir. Yalnızlığıyla kendisine manevi bir etkinlik alanı açmış, sorgulamalarını bu alan içinde yapmıştır. Pakdil bireysel tercihiyle; “*Tekil bana çoğuldan daha etkin görünür dâima*” diyerek, tek başlılığını verimli, güçlü, etkin birçok sesliliğe dönüştürmüştür.

Soytarının Zor Ânları

| ABDULLAH HARMANCI

Güneş Kaçağı!

Sapsarı güneş ışıkları kadar hiçbir şey manevi-yatımı bozamaz. Alın beni gündüzlerden. Aylı gecelere bırakın. Ayn mavi ışıklarını süzen ağaç dalları arasında uzanmak ve bu ışık kırılmalarını izlemek. Bende cennet böyle bir şey. Hiçbir cennet tasavvurunda güneş yok. Ama ışık var. Yüksek ağaçların altında akşamüzeri bekleyen insanlar. Ama neden akşamüzeri? Neden öğle üzeri değil? Sapsarı kılıçlarıyla güneş şehrimize girdiği zaman benim bütün huzurum kaçıyor. Senelerdir perdeleri hiç açılmamış odalarda oturuşuma anlam veremeyenler arasında, odama girince bana hiç sormadan, perdeleri açmaya koşanlar oluyor. İnsanın hafif ışık girmiş bir odada neden yaşamakta ısrar ettiğini anlamakta zorlanıyorlar. Bense en çok güneşli havalara “güzel hava” diyen Batı kaynaklı filmleri anlamakta zorlandım. Benim için güzel havalar kapalı havalardı. Bulutlu ama yağmursuz. Veya çok nadiren yağmur atıştırsın. Güneş bütün haşmetiyle şehrimizi doldurduğunda kendimi büyük bir esaretin içine düşmüş gibi görüyorum. Belki de neredeyse on iki ay güneşsiz olamayan bir şehirde yaşıyor olmak beni böyle güneş kaçağı yaptı. Ahmet Haşim’in güneşi değil de ay’ı savunan yazısını okuduğumda sevinmişim. Demek ki bu büyük ısı ve ışık yumağıyla benden başka sorunu olanlar da vardı. Ayn, tahayyülü kışkırtan, güneşin, realiteyi bütün çıplaklığıyla gösteren ve hayal dünyamızın harekete geçmesine engel olan bir tarafının olduğu şeklindeki açıklama ne kadar doğru da olsa, benim güneş kaçaklığımın

tek açıklaması bu olamaz. Her zaman olduğu gibi bir gizemi açıklamak yerine onun gölgesinde serinlemek beni daha çok mutlu ediyor. Gizemli kalmalı. Aycı’yım. Uyumam için güneşin doğması gerekiyor.

Yolunda Gitmeyen Bir Şeyler Olsun!

Arabamın koltuğu gıcırdayıyordu. Salon kapısının menteşelerinden cayır cayır sesler geliyordu. Bilgisayarımın programlarının güncellenmesi gerekiyordu. Deri ceketim eprimiştii. Kot gömleğim yıpranmıştı. Odamdaki koltuğun yüzü karar-mıştı. Kışlık kazağım tüy tüy kalkmıştı. Arabamın koltuğunu yaptıracak, salonun kapısını yağ-layacak, bilgisayarımı yenileyecek, deri ceketimi boyatacak, koltuğumun yüzünü değiştirecektim. Rengi atmış anahtarlığımın yerine pırl pırl par-layan bir Nissan anahtarlığı alacaktım. Hepsini değiştirecek, yenileyecek, ısl ısl yapacaktım. Bir gün. Birden. Ansızın. Aniden. Durakladım. Du-rakaldım. Aklıma bir şey geldi. Bende şafak attı. Zaferi kesinleşmiş kumandan gibi bilgece gü-lümsedim. Hayatta bir koltuk gıcırdamalı. Evde bir kapı cayırdamalı. Kazağım biraz tüylenmeli. Ayakkabılarım pörsümelii. Berjer yüzleri solmalı. Halıların rengi atmalı. Hayatta bir şeyler aksa-malı. Eprimeli. Eskimeli. Her şeyin pürüzsüz, her şeyin kusursuz, her şeyin fabrikadan getiril-miş gibi yeni, her şeyin tirl tirl olduğu bir dün-yada ancak boğulur insan. Stıklır. Canı acır. Bu-nalıır. Biraz salaş. Biraz serkeş. Biraz varoş. Biraz aksak. Biraz eksik. Biraz şaşkın. Biraz “çat kapı” olmalı hayat. Çat çat çat! Vurulmalı kapımız. Bir

sabah da programsız plansız uyanmalıyız.

Dünyayı Kurtaracak Adam

Üniversiteye başladığım gün. Okulun kantininde otururken. Her şeyin başladığı o ilk günde ve ilk ânda. Kapıdan giren herkesin sınıf arkadaşınız ve belki hayat arkadaşınız olabileceğini düşündüğünüz o şiirli ânda. Kendi kendime büyük kararlar almak. Büyük yolculuklara çıkmak. Büyük ideallere sarılmak. Büyük hedeflere saplanmak. Yabancı dil öğrenmek. Doğa sporlarına başlamak. Bir kapıya kapılanmak. Bütün ülkede ekol yaratacak bir dergi çıkarmak. Derslere deli gibi çahşıp önce sınıfın ineği ardından bölüm asistanı ardından doçent ardından profesör ardından bölüm başkanı ardından fakülte dekanı ardından milletvekili olmak.

Kendi partimi kurmak. Ülkede dinî bir devrim yapmak. Ülkeye herkesin maddi manevi şifa bulacağı adil bir düzen getirmek. Demokrasi batının ve batıcıların yutturmacasıdır, biz Başyücelik sistemini örgütleyeceğiz, diyerek kökleri Batıya dayanmayan siyasi programlara niyetlenmek. Ülkede uzaycılık programlarını yeni baştan düzenleyip Amerikalıların alık alık bakışları arasında Mars'a yükselen, sırtlarında üç hilallerin parladığı roketler imal eden bir şirket kurup ülke ve dünya tarihinde bir yer edinmek.

Düşlerinden geçerken. Omzuma dokunan bir hemşerim. Sanırım son sınıflardan biri. Çiğ köfte partisi yapıyoruz bu akşam, sen de gelzene, demişti. Olur, demiştim. Deyiş o deyiş. Dört sene boyunca çiğ köfte partisi yaptık. Koyu demli çaylar içtik. Sabahlara kadar fakülte mescidinin müdavimlerinin sayısını nasıl artırırız hesapları yaptık. Sabah ezanları okunurken uyuyup kaldık. Uyandığımızda ikinci ezanları okunuyor olurdu. Bir uykuda iki namaz birden geçirmiş olmanın pişmanlığıyla, kendime, arkadaşlarıma, hayata, fakülteye, şehrimize, ülkemize ve dünyamıza nasıl olup da bir şekil ve şemal vereceğimizi düşünüp tasalanırken yeniden uyurdum.

Berberim Beni Tanıdı

Neden, diye sormayacaksanız size bir sır vereyim: Hayatım boyunca asla bir berberim olmadı. Hiçbir berber bana yıllanmış müşterisi gözüyle bakmadı. Bir berbere birkaç kez gidip ardından hızla kayboldum. Belki aylar sonra bir daha gittim. Ama bu defa iki ay daha yok oldum. Hiçbir berberin benle ünsiyet kurmasına izin vermedim. Aramızdaki 'bilinmeyen müşteri'-'geçerken uğranılan berber' ilişkisini aşmaya kalktukları ilk ânda toz oldum. Bir ticarethane nin gedikli denilmesinden korktum. Dilediğime dilediğim zaman gideyim. Dilediğime dilediğim zaman gitmeyeyim istedim. Hiçbir berberin gedikli olmamanın bedeli vardı ama. Her seferinde kulaklara ağda yapalım mı, diye sorulur. Enseyi jiletle mi, denilir. Kolonya mı, krem mi, denilir. Yanaklara ustura değsin mi, denir. Kimisi, büfeye koyduğu plaketterden belli oluyor; sanat müziği korosunda korist. Kimisi, ellerinin yüzümü kavramasından belli oluyor; eski kasap. Kimisi, gözlerinin kaçamak bakışlarından anlaşılıyor, emekli hovarda. Ama şu da var: Hayatım boyunca hiçbir berberimi bırakmadım.

Çok seyrek de olsa mutlaka günün birinde uğradım. Neden gelip gitmediğimi kibarca soran berberlere taşındığımı söyledim. Ama bir gün. Belki de üçüncü defa gittiğim bir berber. Anısızın meseleyi kavradı. Çok kibarca sordu. "Hocam sizin neden sürekli bir berberiniz yok?" Güldüm. Aldırmadı genç berber. Soğuk bakışlarını aynanın içinden içime uzattı. Cevap bekliyordu. Başımı sakal traş olurken kaldırdıkları kolçağa bırakverdim. "Bilmiyorum ki!" dedim. Benden beklenmedik bir hafiflik belirtisiydi bu. Başımı öylesine kolçağa bırakvermem...

On sekizlik delikanlı gibi... Bakışlarımı aynadan, berberin zehir gibi parlayan göz bebeklerinden kaçırdım. Ama başımın arka tarafında etimi çelik gibi delen bakışları hissedebiliyordum. Ve tahmin edebileceğiniz gibi, bu berbere bir daha hiç uğramadım.

Şeytanın Maskeleri ya da Siyah Pelerinli Adam

| EMİN GÜRDAMUR

Dünyanın hemen her yerinde şeytanın insanı aldatmak için kullandığı iki kullanışlı kapan vardır: Şehvet ve iktidar. İnsandaki zaafların ve bu zaaf lar marifetiyle beslenip büyütülen kötülüklerin izini sürdüğümüzde varacağımız iki temel istasyon bunlardır. Başlangıç itibarıyla kötülük barındırmayan doğal adım ve tercihler, kurbanın niyetinden bağımsız olarak kötülüğü olgunlaştırır. Hatta şeytan, sonsuz hayat, özgür irade gibi kavramları bile kötülüğe hizmet eden oyuncaklara dönüştürebilir. O hangi masada hangi kartı açacağını iyi bilir. Çünkü şeytan dediğimizde hakkı batılın, iyiliği kötülüğün, dini kafirliğin kuluçkası olarak kullanabilen bir komplocudan söz ediyoruz.

Mevlana'nın *Mesnevi*'sinden Goethe'nin *Faust*'una, Necip Fazıl Kısakürek'in *Siyah Pelerinli Adam*'ından Gustave Flaubert'in *Ermış Antonius ve Şeytan* romanına, Abbas Mahmud el-Akkad'ın "Tercemetu Şeytan" kasidesinden Anatole France'ın *Thais* romanına, Halil Cibran'ın "Şeytan" öyküsünden, Jacques Cazotte'in *Âşık Şeytan*'ına, oradan Hüseyin Cavid'in *İblis* piyesine kadar dünyaca ünlü edebî metinlerde ortaya çıkan şeytan imgesinin belli başlı ortak davranışları, stratejileri ve hatta söylemleri vardır. Bu benzerliği, medeniyetlerin etkileşimine hamledebileceğimiz kadar kurbanın dünyanın her yerinde aynı kişi olmasına da yorabiliriz. Neticede sadece şeytan geriye doğru İblis'te tekleşen bir biyografiye sa-

hip değildir, insan da geriye doğru Âdem gibi ölümsüz bir babada birleşir. Bu durum şüphesiz şeytanın işini kolaylaştıracaktır. İfsat ve işgal etmek istediği kalelerin dünyanın her yerinde birbirine çok yakın dehlizler, açık unutulmuş arka kapılar barındırdığını bilmek hangi istilacı komutanı olsa sevindirirdi. Ama tarih boyunca hem Doğu'da hem Batı'da yaşadığı saldırılar, ezeli düşmanına dair insanın eline de kritik bilgilerin, hayati krokilerin geçmesine olanak sağladı.

Necip Fazıl'ın *Siyah Pelerinli Adam* piyesinde şeytan bir gece vakti şairi ziyaret eder ve ona "Dünyada yegâne gerçek insan ölçüsü, paradır." der. Şeytan, insanın ölçüsü insandır, diyebilirdi. Ama burada ziyaret edilen, içinde mistik gerilim, dışında maddi sefalet yaşayan bir şairdir. Kaldı ki şeytan paranın sadece para olmadığını çok iyi bilmektedir: "O kâğıt parçası ki, üstünde nâzırın imzası, dalkavuşun büsesi, mezarcının çamuru, orospunun pudrası, sarrafın ütüsü, casusun buruşuğu, imamın nefesi, ırgadın teri, milletin remzi, dilencinin kırı, şehidin kanı, sarhoşun tükürüğü, katilin tırnağı, mübaşirin zamkı birbirine karışmıştır. O olmadan, gel de, müstebite devletini, ihtilâlciye âletini, babaya şefkatini, çocuğa itaatini, hâkime heybetini, yalancıya şehadetini, fedakâra hizmetini, mürâiye nefretini, âlime hikmetini, hastaya illetini, reise heyetini, bedbahta uzletini tercüme ettir!"¹

Şeytan kararlı ve bilinçlidir ama şair de en az onun kadar bilinçli ve hatta Faustvari anlatılarda rastlanmayacak ölçüde dirayetlidir. Karanlıktan gelen sestən ilkin ürkse de sonrasında takındığı olgun tavır, kötülükle imtihanında tecrübesine, gün görmüştüğüne hamedilebilir. Şeytanın gücüye yöneldiği kişi hakkındaki bilgisinden kaynaklanır. Avının zaaflarını, ihtiraslarını ve arzularını neredeyse onun kadar bilir. Şeytan şairin kapısını gece yarısı ansızın çalar. Şair şeytanı davet etmemiştir fakat dikkatini çekmiştir. Burada bir parantez açmak durumundayız: İnsanla

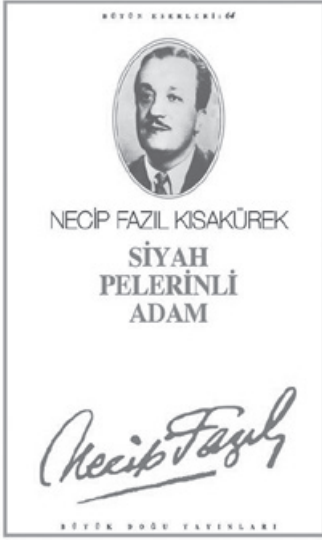
şeytan arasındaki mücadele, av ve avcı arasındakiine benzemez. Çünkü av ve avcı arasında her zaman kat edilmesi gereken bir mesafe vardır. Şeytanla insan ise gerçekte hep koyun koyunadır. Şeytan insanın damarlarında dolandır. Hafıza ve hatıralarının yer aldığı iç odalarda kendi eviymiş gibi gezinir. Biri ışığı yakacak olsa ansızın odalardaki herhangi bir dekor kılığına girer. Böylece insanın sadece kötülüğe değil iyiliğe dair bütün niyetlerini de gözlem altında tutar. Bu sebepten, fakir bir pansiyon odasındaki şair, her ne kadar defolup gitmesini istese de aslında şeytanı çağırmıştır. Bütün buhranlar şeytan için av mevsimidir. Şairin buhranına merhem olmayı vadeden şeytan, onun eşsiz sefaletinin tanığı olarak konuşur.

Siyah Pelerinli Adam'daki şeytanın para tarifiyle Goethe'nin *Faust*'undaki şeytanın parayı icat etmesi arasında anlamlı bir kafiye söz konusudur. *Faust*'ta şeytanla kâğıt para arasında kurulan çarpıcı ilişki kitabın ikinci cildini, felsefi bir metne dönüştürür. Orada Mefistofeles ile Faust, ülkesi ekonomik kriz içinde olan İmparator'a danışmanlık yaparken ona ihtiyaç duyduğu zenginliği kâğıt parayı icat ederek verirler. Goethe bu ayrıntıyı, kâğıt paranın Amerika ve Avrupa'da yaygınlık kazandığı bir dönemde eserinde işlemiştir. İmparator'un ülkesi kâğıt paranın büyümlü gücü sayesinde âdeta yeniden dirilir. Herkes mutludur. Hazinedar'ın sözleri daha büyük bir sonuca işaret eder: "Gereksizdir artık alfabe. Mutlu olacak herkes bu işaretle." Paranın olduğu yerde söze gerek yoktur. Hatta aşka, o bitmek bilmez serenatlara ihtiyaç kalmamıştır. Paranın dili her şeye yeter.

Doğu'nun Bilgeliği

Necip Fazıl'ın eserine dönecek olursak, şeytan, insan ruhunda iyi ve güzel duyguların sahibi olarak görür kendini. Fakat şair itiraz eder:

¹ Necip Fazıl Kısakürek, *Siyah Pelerinli Adam*, İstanbul: Büyük Doğu, 2017, s. 30.

“İnanmam sana! Sen insanı büyük bir doğru- luğa teşvik etsen de daha büyük eğriliğe sür- mek içindir. Sen o dolandırıcısın ki, bin liralık vurgun kaldırmak için, bir liralık borcunu iade edersin.”² Burada şairin Doğu’nun bilgeliğini kuşandığını görürüz. Mevlana’nın *Mesnevi*’sinde geçen “Muaviye ile Şeytan” hikâyesinde şey- tan, Muaviye’yi namaz kılması için uykusundan uyandırmıştı. Normalde şeytanın herkesçe bili- nen amacı insanları Tanrı’dan uzaklaştırmak, insanla mabudu arasında kurulması muhtemel bütün köprüleri dinamitlemektir. Hikâyede şey- tan stratejik bir hamle geliştirir. Beyitler boyu sü- ren diyalogun sonunda şeytan Muaviye’yi neden namaza kaldırdığını açıklar. Namazı kaçırması durumunda Muaviye’nin çokça pişmanlık yaşa- yacağını, figan ve niyazla tövbeye yöneleceğini, bunun da ona namazdan daha çok sevap kazan- dıracağını, onu uyandırmak suretiyle bu imkanı elinden aldığını söyler.³

Siyah Pelerinli Adam’da şair, şeytanın iyilik gibi görünen davranışlarının bile aslında kötülüğe hizmet edeceğine dair kesin kanaate sahiptir. Fa- kat bu kanaat onu güvende tutmaz. Hiçbir şey istemediğini haykırsa da tutmaz. Çünkü şeytan

şaire gizli ihtiraslarını hatırlatır. Hatta bu ihtiras- ları silmeye kalkarsa kül gibi dökülüp gideceğini söyler: “Sen yalnız istiyorsun, istiyorsun... İsteye isteye bu hale geldin; ya isteye isteye kurtula- cak, yahut duvarda bir böcek lekesi gibi silinip gideceksin. İstiyorsun, hudutsuz istiyorsun; is- temek için doğdun. Bulamamak yüzünden de öleceksin.”⁴ Piyes boyunca şair ketumdur. Ruh dünyasıyla ilgili herhangi bir itirafta bulunmak- tan kaçınır. Onun zaaflarını daha çok şeytandan dinleriz. Bu doğaldır çünkü şair kendini bir sal- dırı karşısında hissettiği için bütün cephelerde savunma pozisyonuna geçmiş, kapı ve pencere- lerini örtmüştür. Ama şeytanın kimi sözlerinden rahatsız olmasından hatta acı içinde kıvranma- sından, şeytanın da pek isabetsiz konuşmadığını fark ederiz. Özetle şeytan, şair hakkında çok şey bilmektedir. Ona, “dünyaların görmediği ka- dını, lisanların bilmediği cümleyi, kasaların al- madığı serveti, başbuğların tutmadığı nüfuzu.”⁵ teklif ederken beşer sınırlılığına hapsolmuş zih- nini, sanatta ve estetikte ortaya koyduğu çabayı, bu çabanın fanilikle kısırılması sonucu yaşadığı çileyi hedef alır.

İnsan doğduğu andan itibaren dört bir yandan kendisini kuşatan faniliği kamilen fark ettiği an ebedi olanla göz göze gelmiş demektir. Bilme ve yaratma istenci, sanatçının temel motivasyonu olarak bu kuşatma karşısında çatırdamaya, kendisini öğütmeye, Necip Fazıl’ın “Çile” şiirinde ifade ettiği gibi kendi öz ağzından kafatasını kasmaya doğru yol alır. Çünkü sanatçı sınırlıya sığmamakta, sınırsız da ihata edememektedir. *Siyah Pelerinli Adam*’ın şa- iri, sonsuzluk karşısındaki bu çaresizliğiyle *Bir Adam Yaratmak*’ın Husrev’ini andırır. Nitekim o da sınırları zorlamış, bir adam yaratarak kendi dışına çıkmak isterken Tanrı’yla karşılaşmıştır. Husrev’e, “Körlüğü zedeledim. Şimdi görünen şeye nasıl bakayım?”⁶ dedirten yakıcı farkındalık, *Siyah Pelerinli Adam*’da şairin bilincinde bir yara izi gibi durmaktadır. Ama burada farklı olarak, sanatla ilgili meydan okuyuşunda kendi sınır-

larına takılan şair, bu ulvî mücadele esnasında dünya nimetlerinden de uzak düşmüş, kendisini iki türlü ıstırapın kollarında bulmuştur. Şeytan, “Kadinsız, esersiz, parasız, şerefsiz sanatkâr!..”⁷ diyerek onu bütün yoksunluklarını içine alan bir yerden yakalamaya, aslında tutkularını harekete geçirmeye çalışır. Şairse kesin bir reddediş makamındadır. Şeytanın vadettiği şeylere herkesten ve her zamankinden çok muhtaç olduğu hâlde o makama sınıksız sarılır: “Yokluğun tamamı olacağıma, varlığın yarısı olmaya razıyım. Kararım tamam; ne kadar ıstırap varsa çekeceğim!”⁸

İnsan büyük hataları bir anda işleyecek donanımdan yoksundur. Büyük hataların ardında, bilinçaltının karanlık atölyelerinde işlenen ve iyice mayalandıktan sonra su yüzüne çıkan uzun süreçler vardır. Necip Fazıl’ın eserinde şeytan heybesini açtığı anda, oradan çıkaracağı en etkili oyuncak, şairin yıllardır hayal ettiği kadın olur. Duman saçlı, yosun gözlü, kan peltesi dudaklara sahip bir kadın kılığına giren şeytan, “Başı ağrıyan kediler, kırdı ilaçlı otları nasıl bulursa, ben de hasta sinirlerinin muhtaç olduğu şeyi öyle bulurum.”⁹ der. Bu kadın, Necip Fazıl’ın tefekkür evreninde idealize edilen kadın tipidir. Piyes boyunca dirayetini koruyan şairin sarsıldığı yegâne imtihan aşaması burasıdır. Para ve statü teklifi karşısında sarsılmayan şair, kadın imtihanında dengesini yitirecektir. Hatta bir ara dişi şeytanın telkinine uyarak “Senden başka her şey vehim!..” bile diyecektir.¹⁰

Necip Fazıl’ın eserinde de şeytan, şairde var olan donuk resimleri harekete geçirecek bir kadın meydana getirmiş, böylece kurbanına en ağır darbeyi indirmiştir. Harekete geçirilen sadece şehvet ilkesi değil daha yüce, etik ve estetik bağlamlara sahip kadın imgesidir. Estetik bir göstergenin kötücül amaçlar uğruna kullanıldığı sıradan bir saldırı değildir bu. Necip Fazıl’ın düşünce evreninde ahlakın ve ideal toplumun mayalayıcısı olarak resmedilen kadın tipi, şeytanın istismar etmekle kalmadığı, bizzat içine girerek kullandığı bir maskeye dönüşmüştür.

İnsan açısından, tarihle yaşıt bir tecrübeyle boy ölçüşmek öyle zannedildiği kadar kolay olmayacaktır. Tarih deyince gözümüzün önünde devasa bir ırmak canlanıyor olabilir. Mesele şeytan için o kadar yıldırcı ve üstesinden gelinemez değildir. Rengarenk ve bambaşka ruhlara sahip insanlar, zaafı itibarıyla homojendir. Yani kolay avlanabilir pozisyonundadır. Sevişirken de savaşırken de aşağı yukarı birbirine benzer güdülerin etkisiyle hareket eder. İnsan davranışlarının kökeninde barbarlık esastır. Her ne kadar duvarlarını resimlerle süslese de gerçekte o bir mağarada oturur. Ve içinden akarsuların usul usul aktığı bütün mağaralar gibi dışarıyı hayal edip durur.

Dışarıyı neresidir? İşte burada her bireyde kendini yeniden kurgulayan öznel muhayyilenin ve o muhayyile tarafından takıntı hâline getirilen duygu ve düşüncelerin ayartısıyla karşı karşıyayız. Eğer bir yerde takıntı varsa orada bilincin yapacağı pek az şey kalmış demektir. Çünkü takıntılar suyunu, ruhun erişilmesi zor dehlizlerinden alır. Sonuçlar bize sadece fikir verir ama asla gerçeği söylemez. Sanatçı bunun farkında olarak kavrayışını esnetebildiği kadar esnetir. Bütün kucaklanamaz fakat söz yeterince esnetildiği zaman tümüyle de iskanılmamış sayılır. Mesele insansa ontik ve ontolojik düzeyde hiçbir şey tek boyutlu kalmaz. Kadın derken kadından, güç derken güçten ve para derken sadece paradan veya onun alım gücünden söz etmeyiz. Ayartı daha derinde, daha karmaşık bir düzenek içindedir. Doyurulması, sakinleştirilmesi, ehlileştirilmesi neredeyse imkânsız bir karanlığın içinde.

2 Kısakürek, age., s. 17.

3 Mevlana, Mesnevi, Çev. Veled İzbudak, İstanbul: MEB, 1991, c. 2, s. 213-214.)

4 Kısakürek, age. s. 18.

5 Kısakürek, age. s. 18.

6 Necip Fazıl Kısakürek, Bir Adam Yaratmak, İstanbul: Büyük Doğu, 2014, s. 71.

7 Necip Fazıl Kısakürek, Siyah Pelerinli Adam, İstanbul: Büyük Doğu, 2017, s. 19.

8 Kısakürek, age., s. 20.

9 Kısakürek, age., s. 23.

10 Kısakürek, age., s. 26.

Anlamin Ölümü Edebî Metinleri Nasıl Etkiler?

| YAŞAR ERCAN

*“Gün boyunca, hiçbir anlamı olmayan
bir keşmekeşin penceresindedir sokaklar;
gece olduğunda ise, yine anlamsız bir ıssızlığın.”*

Huzursuzluğun Kitabı, Fernando Pessoa

İnsan yaratılıştan yaşantısına, topraktan sonsuz yolculuğuna ulaşana kadar her aşamada çeşitli anlamlar taşır. İnsanı diğer canlılardan ayıran en temel fark da budur; anlam.

Bilinir ki her sanat akımı, her fikir akımı kendi görüşlerine ek olarak kendinden bir önceki akıma da tepki olarak doğar ve fikirlerini bu doğrultuda geliştirir. Sanat akımları kendi görüşlerini temsil ederken bu görüşe kulak veren bireyler için de öğrenme merkezi görevini üstlenirler. Edebiyat da durum farklı değildir. Edebiyat da gerek matbu eserleriyle gerek fikir üreten yazarlarıyla büyük bir okul görevi görür. Okuldaki müfredatın zamanla değişmesi gibi edebiyatın içerisinde de zamanla değişmeler, gelişmeler olmaktadır. Farklı görüşler birbirleriyle çekişse de kazanan her daim edebiyatın kendisi olmuştur. Zira bu farklılıklar çeşitli edebî türlerin ilerlemesine ve çoğalmasına vesile olmuştur.

Bu çekişmelerin edebiyatımızda en çok ses getiren taraflarından “toplum için sanat” a bakalım. “Sanat için sanat” anlayışına tepki olarak doğan “toplum için sanat” anlayışı, sanatın tüm dalları-

nın topluma fayda sağlamak üzere icra edilmesi gereken, öğretici, sorumluluk sahibi bir toplumsal rol model olması görüşünde birleşir. İçerisinde toplumsal mesaj taşımayan eserleri başarısız olarak nitelendiren bu anlayış, sanatçının; toplumsal sorunları dile getirmesi, insanların eserde kendinden bir şeyler bulması ve sistem eleştirisi yapması adına önemlidir. Bu yüzden yazar/şair icra ettiği eserin her aşamasında toplumsal bir sorumluluk duyarak anlamlı ve değerli bir çaba içerisinde bulunmalıdır. Bu çaba, karşılığında okur-yazar etkileşimi getirecektir. Aksi takdirde eserin hayatta kalması söz konusu olamaz. Bir adım daha ileri gidecek olursak; edebî metinler yazıldıklarında değil okunduklarında can bulurlar, anlaşıldıklarında hayatta kalırlar. Okurun dünyasına, gerçeğine, hislerine ya da herhangi bir ilgisine dokunmayan metin, yalnızca yazarının gönlünü hoş tutan bir hevesten öteye

geçebilir mi? Bunu tartışabiliriz fakat konumuz henüz bu değil.

Teknoloji çağının toplumsal hafızayı her geçen gün daha sert silkelemesi, kuşaklar arasındaki uzaklığın hiç olmadığı kadar artmasına neden olmaktadır. Kendi değerlerinden kopan ve hızla bu değerlerden uzaklaşan nesiller, dili ve dilin bileşenlerini yozlaştırmada hiç vakit kaybetmeden yol almaktadır. Dilimizde doğrudan karşılığı bulunan kelimeler yayvan bir şekilde kökeninin ait olduğu dilde kullanılmakta ve bu durum büyük bir anlam karmaşasına neden olmaktadır. Anlam yerini âna bırakmakta ve “âni yaşa” felsefesinin hayatımıza ansızın girmesinin olumsuz etkilerini bizzat edebî eserlerimizde görmekteyiz. Hemen her konuda olduğu gibi dilin topluma sunduklarını da bir çırpıda tüketmekte; her gün biraz daha eksik anlamla hayatımıza devam etmekteyiz.

Yaşantımızın göbeğinde filizlenen teknoloji, tüketmeyi teşvik ederken biz sadece paraya hükmedenlerin oyunlarını analiz etmekle meşgulüz. Hepimiz birer aktif tüketici ve dahası yok ediciyiz. Kaldı ki sessiz yağınların bireysel yalnızlıklarını süsleyen tüketme alışkanlığı, zihinsel süzgeçten neredeyse hiç geçmeden kendini yüceltirken edebî metinlerin bu kültür erozyonuna karşı eskisi kadar güçlü duramadığına da şahit oluyoruz. Buraya kadar serzenişime özeleştirici de katmıştım, şimdi aydın sınıfının sınıfta kaldığı bölüme geçebiliriz.

Maddi kaygılar sanatın rotasını yönlendirirken eser sahibi de duruma uyum sağlayarak üç maymunu oynamayı tercih ediyor. Sözümona belirli bir görüşü temsil edebilme kapasitesine, erkine sahip aydınlarımız kendi kurdukları kültür-sanat çevrelerinde hatırı sayılır paralar karşılığında atölyeler düzenleyerek yazı yazmaya, resim yapmaya yahut herhangi bir güzel sanat dalına meyletmiş ve bir şekilde bu yola baş koymuş insanların zamanlarını ahırlarken sanat kapitaliz-

minin anlamsız döngüsüne destek olduklarının farkındalar mı? Sırf yenilikçi olabilmek adına girilen deneysel yazmalar agnostik görüşten başka neye yol açabilir? Başka bir deyişle anlamın metalaştırılarak içinin boşaltılması ve anlamsız hale getirilmesini bile isteye mi yapıyorlar? Belki. Fakat anlam tamamen yitirildiğinde ne sanatın ne de sanatçıdan eser kalacak. Edebî eserlerin yerini merdivenaltı yayınevlerinde basılmış, estetik ve etik kaygıdan uzak kağıt israflarının almasına ne hakla itiraz edecekler? Bilmiyorum.

Teknolojiye kurban edilen matbu eserlerin kalite, özgünlük, yaratıcılık ve kalıcılık kaygılarının rafa kaldırılması, edebiyatın kendini boğmasına göz yummaktan başka ne olabilir? Yalnızca yazarının gönlünü hoş tutan eserlerden bahsetmişim, herhangi bir sorumluluk taşımayan, anlaşılma hatta okunma arzusundan yoksun; maddi getiri beklentisinden başka bir beklentiye sokmayan eserlerden. Zamanın kötü alışkanlıklarına ayak uyduran bu sözde eserler ne sahibine ne de okuruna bir şey katacaklar. Ne geçmişte ne de gelecekte konumlanacak edebî türlerin penceresinde yer edinecekler. (Kitap fuarlarının büyük bölümünü işgal etmek dışında.) Varsa yoksa âni yaşayacaklar. Zira geçmişle gelecek arasında kültürel bir köprü olamayan hiçbir eser kalıcı olamaz.

Geçmişten günümüze süregelen, edebiyat okurlarının en hararetle tartışmalarının yerini büyük bir anlamsızlığın alması; “sanat için sanat” ve “toplum için sanat” kapişmasının aynı anda rafa kalkması ve herhangi bir eleştirel fikrin yaratıcı bir tavra dönüşmemesi büyük bir kayıp olarak hanemize yazılacak, burası kesin. Fakat muğlaklığı ortadan kaldırma konusunda da kendi payına söylemlerde bulunacak her hakiki sanatçı/yazar/düşünür, rütbesi ya da konumu ne olursa olsun, özgün ve hür sesiyle zamanın nabzını tutmaya devam edecektir. Bize düşen erozyonun önüne geçmek adına atılacak adımlarda daha fazla emek vermektense başka ne olabilir ki?

O Yalancı Aynalarda Silinirken Çocukluğumuz

| REŞİT GÜNGÖR KALKAN

Buruk aldanişlar ikindisi değil, hayır; yaşamak, devinen bir ruh siperi gövdemizde! Günü selâmlayan tebessümler armonisi daha çok da. Durgun bir gök ağırlığına çekilen kanatlara yer yok bu yağmurda, biliyoruz. Yok ve ağırlığımız taşıyan sevgiler kadar olsun direniş çağını elbette ve yeniden dökmeliyiz notalara. Hepimiz aynı acıların görklü çarklarından geliyoruz; işçinin ışıldayan alını, çiftçinin göğsüne bastırıldığı duası ve emekçinin fabrika bacalarına yatırdığı titreşim bakışları! Hepimiz aynıyız ve kan sunağına yatırılmış masumiyet ezgisiyle korkuluyuz böylece. İçimizde yitirilmiş hüznün barikatları, muğlak kavramlar ve aynı düşürünasında yol almanın müheyya telaşı...

Rengimiz barikalara doğru, koşalım...

“Sokağın sesleri kesildi” demişti şair, “artık geçmişe karıştı çocukluğun neşesi bile” diye de ek-

lemişti ardından. Doğrusu, çok endişeli buldum sevgili şairin bu karamsar yaklaşımını. Öyle ki, sadece çocukluk mevsiminin değil, modernizm hastalığına yakalanmış evrenimizden o şenlikli, fesleğen kokulu sesler ve renkler birer birer silinirken, birdenbire yavan yapıldak bir soğuklukla kesildi yolumuz.

Niyetim, geçmişe güzellemelemler sunup ağıtlar yakmak değil elbette, fakat artık sessizliği seçen sokağımızın o billûr dolu ünlemleri yanında pek çirkince sayılacak pes perdeden bet seslerini dahi olsun gerçekten unuttuk mu dersiniz? Sahi, özlemek nasıl bir tutulmaktı geçmişe sarıp sarmalayan? Hatırlayanınız mutlaka vardır, sabahın nuruyla birlikte, henüz gün ağarıırken başlardı bu fasıl. Başlar ve sofralarımıza doluşan kuş sesleri arasına hepten karışır giderdi günün ilk ışıklarıyla birlikte. Sonrasında o küçümlen pencerelerden birer birer uzanan başlar, pek derin bir sessizlikle

birakırlardı mahmurluklarını satıcının o dinç ve tamahtan berî avuçlarına, tablasına. Nihayetinde açlık dediğin üç öğün değil miydi, kazanılırdı elbet; yeter ki şükredenlerden oluştu insan. Gözü ve nefsi tok bir efendilikle varırdı çağrılan er kişi kapiya ve uzatılan genişçe kâseye sütünü, yağurdunu yahut mevsimine göre sepetse uzatılan, sebzesini, meyvesini hakkını teslim ederek, hem de fazlasıyla bırakıverirdi. Daha vakit öğleyi bulmadan karşıladıklarımız da vardı elbet; pes perdeden sesini de alıp yanına, “Balliii, macuun!” çığlığını kopartıverirdi de, evlerden sokağa birer birer damlayan çocuklar oluverirdik birden. Kapaklı, geniş tepsisini üç ayaklı uzunca sehpaşının üzerine bıraktıktan sonra, renk renk macunlara uzanan bakışlarımızı, sırtkanlıkla karışık hayranlık dolu bir çehreyle seyredirdi. Sonra geviş getirir gibi avutlarını çalkalayarak aynı sokağa giren ve bacalarını saran şalvarında sıçrayan çingların açtığı yüzlerce küçük delikle, bileyci soluklanırdı uzun uzun. Yekindir, göğsünü bir lokmacık havayla doldurduktan sonra, ortalığı yıkan o “Bileeeeyyycciiii!” ünleşiyle üç adım geriye çekilir, ortaya yaktığı teşrifata dâhil olmak için sabırsızca ‘müşteri’ beklerdik. Oldukça iptidai kasnağında, usulca sokulan kadınların mahcubiyetle uzattıkları bıçaklar ve makaslar bilendir, bir zaman sonra aynı çığlığı salıvererek gözden kayboluverirdi, “Bileeeeyyycciiii!” Doğrusu, göbeğini hoplata hoplata sokağa giren Mazlum Ustayı dört gözle beklerdik. Uzunca sırımının her köşesinde bulunan deliklere iliştiirdiği pamuk şekerleri usta işi bir maharetle sergiler, çukura kaçmış gözlerini aynı noktaya dikerdi ve çığlığı da ta diğer sokaklardan duyulurdu, “PamuuuukkŞekeeeerrr!” Tabi, bir de adını hiçbir zaman öğrenemediğimiz, tadımızı renklendiren sesiyle sokağımızın baş şenlikçisini gözlerdik. Çünkü yırtılan çarık ve terliklerimizin yanı sıra, delinen plastik leğenlerin, hortumların, sepetlerin mutlaka kaynatılması gerekirdi.

Oldukça tuhaf, hançeresinde gömülü duran telleri birileri çekiştiriyormuşçasına çıkardığı o

“Kayneaaaaakçehh” gürültüsünün ne anlama geldiğini aylar sonra anlayabilmıştık.

“Sokağın sesleri kesildi” diyen şair ne de güzel söylemiş; bir niyet kuşunun başını okşayan çocukluğumuz geçmişe karıştığında, artık yavan yapıldak bir soğukluk kesti yolumuzu. Sesler sessizliğe gömüldü birden. Sesler...

Küçük sevinçlerin olduğu kadar nispeten büyük ihtiyaçların da mekânıydı aslında. Sadece “bir Koroğlu bir Ayvaz” kalanlar için değil, geniş aileler adına da görevini bihakkın ifa eylerdi. Sokakları adımlayan unutkanlıklarımızı gözetlerdi de, bir ihtiyaç hâsil oldu mu, derhal huzura varır, nizamata tazeler, ehlenveshlen deyip yüz geri döner giderdik. Esefler olsun ki, artık betonlarla çevrili bu fanilik ortasında, şehri değilse bile mahalleyi, hatta sokağı şenlikli kılan o samimiyet halesi hepten silindi gitti. Gizleyecek değiliz elbet, gün tene ilk dokunduğunda başlar dünyalık maceramız. Sabah dediğiniz, yummadık arzuların ardından sokulur içimize. Hayırlamak gerek elbet, zira umut taşıyoruz, ki hep silinmesinden korktuğumuz insanca, hem de pek insanca duygu sığınağımız. Ha, unutmadan, sabah çayı var bir de, mutluluk renginde aşk tutulması!.. Hani günaydınlar da olmasa, çekip gideceği yok üzerimize yama gibi oturan sıkıntıların!

Efendim, bir vakitler ikametimize yakın duran mahalle bakkalları vardı ki, teklifsiz gelen misafire karşı yüzümüzü çokça ağartırdı. Yenilen ilk çikolata, ilk gofretler yanında, içilen ilk gazozlar, hep o bakkalın hafızalarımıza nakşederdiği güzellikler cümlesindedir. Ya o renk renk, çeşit çeşit, cana can katan oyuncaklar cümbüşüne ne demeli! Bilmelisiniz ki, ayaküstü yârenliklerin en içten ve teklifsiz mekânı o bakkal önleriydi ki, çekirdek çitleyip karşılık görmemiş aşklardan bahsetmek de mümkündü o küçümen mekânda. Zira “delikanlılık çağımızdaki cevher”i bir tek o mahalle bakkalı bilirdi de, sırrımızı zinhar kimseciklere faş eylemezdi. Üstelik mangırın cebi-

mizde şıkırdamadığı günlerde bile, açardı kara kaplı defterini de adımın karşısına bölük pörçük harfler eşliğinde borcumuzu çiziktiriverirdi. Ödemek mi, Allah kerimdi elbette.

Oysa şimdi, yitip giden o masal gibi zamanlardan geriye, yerini çirkin, kaba ve estetikten yoksun, adına avm dedikleri ucubeler aldı. Üstelik, ölecek olsanız dahi dönüp de yüzünüze bakmaksızın borç hanenize adınızı yazacak da değiller. Modern zamanların mahalle bakkalımıza kıydığı kesin. Şimdi gittikçe yalnızlaşan insanın lüks adına tükettiği her ihtiyaç, ruhlarımıza vurulmuş birer pranga âdeta. Yavan, kokuşmuş, tiksinti verici hâllerleriyle kartlara tahvil edilmiş avmler, inanmaktayız ki, bir tek mahalle bakkalının dahi samimiyetini veremez.

Sahi, bizler neden öldürmüştük bakkalımızı?

Biz iyiliği, sırf iyi olmak, iyilerden görünmek adına iyi saymıyoruz aslında. Öyle olsaydı eğer, zulümleriyle bile olsa medeniyet inşa ettiklerini düşünen nice firavunları, nemrutları ve yakın çağın diktatörlerini de binlerce köle beslediklerinden dolayı iyiler katına çekmemiz gerekecekti. Hâlbuki kaynak olarak iyiliğe vurguda bulunan bütün kötülere, iyi olarak kabul eden yağınla bilgi ve belge var elimizde. Peki, bu durumda ne yapmalıyız acaba? İyiler, şüphesiz ‘kötü’nün kavram ve davranış olarak ne anlam içerdiğini bilmekle beraber, karşılaştıkları kötü karşısında sustukça iyiliğe ihanet etmiş sayılacaklardır.

Oysa iyilik ve ihanet hasım iken kötülük ve ihanet hısımdır. Ne mutlu o iyilere ki hasımla kurmaya yanaşmadıkları hısımlık adına hiçbir zaman kötülere iyi niyet beslememişlerdir. Doğrusu, iyilerin safında duran birçok kötü görmek mümkün, ancak kötülerin safında iyiye rast gelmeniz ise nadirattandır. Temel kaygımız da bu aslında; iyiler kötü olduklarını bile bile kötünün yapısına harç taşımayı iyiliğe ihanet saydıklarının farkına vardıkları anda değışecek kötü olan her şey. Herkes gibi, herkes için ve herkesle bir-

likte o tılsımın bozulmasını bekliyoruz sadece.

“Bilmezler yalnız yaşamayanlar
Nasıl korku verir sessizlik insana”

Fakat yine de umutlu olmak, umut adına adımlamak dünyayı, aşk ehlinin hüneri olsa gerek. Yalnızlık, evet belki çokça da bulaşıcı bir yeryüzü sancısıdır; öyle bile olsa, içimize sokulan evreni taşımak da yalnızlığın bir parçası değil midir? Bizi, açılmış kocaman ağzına çağırın dünya, sevincin düşmanıdır, biliriz. Her şey umudu yeniden tazelemek ve iki insan arasındaki en kısa mesafeyi adımlamakla dirilecek yeniden: Tebessüm. Günün en güzel saatlerine dalıyoruz; bir parça kırgınlık, az üşümek, eh birazcık da somurtuş dakikaları çevirecek yolumuzu. Hem, biliriz ki yaşamak, her sabah, nasibini aşkla ve aşk için bekleyenlerin avuçlarına nasıl olsa bırakacak kutlu sadakasını. Sadakamız çok, azığımız bereketli olur inşallah. Kim ne der bilmem, umudu savundum hep. Doğrusu, masumca sokulduğumuz kahır dolu dünyalık adına, sadece dupduru bir umudum olsun istedim. Hem, yaşamak bir ağrıysa eğer, bir şifa olsun için günlerim her zaman umutla tazelenin istedim, yalan yok. Öyle olmalı ve çevremizi saran umutsuzlara karşı ekmeği, emeği ve aşkı savunabilmeliyiz derim. Ne ki, pek kırılğan bakıyoruz eşya ve hadiselere. Kırılğan ve oldukça da kötücül. Oysa insan tabiatımızda bir yer var ki, cümle şifacıların kârı değil iyileştirmek; bir tek duaya sığındığımızdandır ki, umutla yaşar ve umutla beslenir KALP. Günlerimiz her ne kadar kalp ağrılarıyla geçiyor olsa da, umutlu olmak, umutla kalmak ve umutlu kalmak için çırpınmalıyız. Biliyorum, yangın yeri ömrümüzde, yokluğun ve yoksulluğun kavgasıyla hemhâliz en fazla. Şair doğru söylemiş midir bilmiyorum ama, kavgı, yorgunluk ve açlık bitecek olursa şayet, bilin ki umudu aşkla beslediğimizdendir. Evet, beslemeliyiz umudu, içten bir ayna olup kendimizde bulunan en değerli yerimize tutmalıyız, kalbimize...

Bilmem Ki

I İNCİ OKUMUŞ

-Nurdan hasretime-

Hangi köprüler taşıyabilir bilmem ki ırmaklarımı?
İnciniyor git gide ayaklarım

Yutkunduğum gurbetler buruyor içimi
Göçmen kuşlarda kaldı kanatlarım

Hangi eller tutabilir ellerimi bilmem ki?
Bıraktıkça üstüme geliyor hezeyanlarım

Nice baharlar saklıdır kalplerinde nice kışların
Yoruldu seni bekleyen öksüz yokuşlarım

Hangi kökler tutabilir topraklarımı?
Nefesinden kırıldı nazenin yapraklarım

Bilmem ki kandilini yakar mı güneş sönen ruhumun?
Nurdan vadilerde seni çağırır dudaklarım

Sormayın kalemlere ki şiir gönüllüyüm ben
Aktıkça kalbime yar olur gözyaşlarım

Karabağ Şikestesi

| ÂTIF BEDİR

Allah'ın insanlara yurt olarak yarattığı yeryüzü, göklerin altında milyonlarca yıldır öylece durur. Yaşadığı toprağın ağacını, taşını, suyunu, çiçeğini, rüzgârını severek kendisine önce yurt, sonra da vatan edinen insanoğlu buralara bir şekilde kalbiyle de bağlanır. Kopmak istemez. Şayet gün gelir oradan kopar uzaklara giderse, bunları da kendisiyle götürmek ister. Ama bu mümkün değildir. Giderken arkasında bıraktığı yer sıla, gittiği yer gurbettir artık. Sonra o bıraktığı yere ağıtlar yakar, türküler söyler, şiiirler yazar. Bunların hepsinde biraz hüüzün, biraz özlem, biraz hasret, biraz hatıra vardır. Yaşadığı, doğduğu topraklara bu denli bağlanan başka hiçbir canlı yoktur. Hele bir de o topraklardan sökülüp atılmışsanız, silahla, zorla sürülmüşseniz en acısı da budur. Artık oraları bir daha görememe, bir daha geri dönemeleme duygusu, türküleri, şiiirleri, ağıtları daha bir hüüzünlü yapar.

Karabağ Şikestesi de böyle türkülerden biridir. Muğam türündeki türkü yeryüzününün bir parça toprağına yakılmış hüüzünlü bir ezgidir. O türkünün yakıldığı topraklar üzerinde hak iddia eden iki ülke arasında bitip tükenmeyen anlaşmazlığın sonucunda işgal edilmiş, orada yaşayan insanlar bu topraklardan çıkarılmıştır. Ama tüm dünya bilmektedir ki o topraklar oradan sökülüp atılan insanlarındır. Tek başına *Karabağ Şikestesi* bile bu toprakların asıl sahiplerinin kim olduğunu anlatmaya yeter. İlla ki topraklar kanla vatan yapılmaz. Bir türküyle, bir şiiirle de yapılır. *Karabağ Şikestesi*, Karabağ topraklarına asıl sahipleri tarafından türküyle vurulmuş bir mühürdür.

Bugünlerde yine alevlenen ve durup dururken Ermeniler tarafından saldırıya uğrayan Karabağ'ı duyunca bu hüüzünlü türkü aklıma geldi. Sosyal medyada bir paylaşımdan birden önüme

düştü. Yeniden dinledim ve türküyü ilk duyduğum ve dinlediğim günlere gittim. Türküyü ilk kez tam yerinde, 1993'te savaşın sürdüğü sırada Karabağ'ın çevresindeki şehirlerden biri olan Ağdam'da dinlemiştim.

1991 yılına kadar Azerbaycan'a bağlı özerk bir bölge olan Karabağ'da bağımsızlık ilanı için düzenlenen referandumun ardından başlayan savaş 3 yıl boyunca devam etti. Çünkü Karabağ yönetimi Ermenistan'a bağlanmak istiyordu. Azerbaycan bunu kabul etmeyince savaş patlak verdi. Topraklar büyük oranda Ermenistan tarafından işgal edildi. 1992'de Ermeni güçlerinin Hocalı'da yüzlerce sivil katlettiği olaylar savaşın en kanlı dönemini simgeler. Azerbaycan makamlarının verilerine göre 600 kişinin hayatını kaybettiği ve Ağdam'a çok yakın bir şehir olan Hocalı'da yaşanan katliamı bugün Azerbaycan 'soykırım' olarak görüyor.

1994'teki ateşkese kadar çatışmalarda tahmini olarak 20 bin ile 30 bin arasında insan hayatını kaybetti. 1 milyon kişi ise yaşadıkları bölgeleri terk etmek zorunda kaldı. Savaş öncesinde bölgedeki nüfusun yüzde 25'ini oluşturan Azeriler, savaşla birlikte büyük oranda Dağlık Karabağ'ı terk etmek zorunda kalırken, bugün hâlâ evlerine dönebilmiş değildir.

İşte bu savaşın sürdüğü sırada, 1993 yılı şubat ayında gazeteci olarak bulundum oralarda. O günleri yazdığım günlükten aynen aktarıyorum:

“25 Şubat 1993 Ağdam, Azerbaycan.

Uzun uğraşlardan sonra Karabağ'a gitmek için izin alıyoruz Azerbaycan makamlarından. Bu bizim için asıl Azerbaycan'ı tanıma fırsatı demek. Sabah erken saatlerde yola çıkıyoruz. Bakü'nün

dışına çıkıp köylerden, kasabalardan geçerken kendinizi Anadolu yollarında sanabilirsiniz. Yol kenarında durduğumuz dinlenme yerinde ağzınızı çeşmeye dayayarak kana kana buz gibi sudan içip, kömür ateşinde pişmiş kuzu etinden yiyebilirsiniz. Yanında bolca yeşillik.

İkinci vakti Ağdam'a giriyoruz. Önce şehitliğe uğruyoruz. 175 Ağdamlı yatıyor orada. Şehit aileleri sürekli göz yaş döküyorlar şehit olan yakınlarının mezarı başında. Mezarlar çok taze.

Şehitlik müthiş! Düğün yeri gibi rengârenk. Tüm mezarlar, çiçeklerle, bayraklarla donatılmış. Mezar başlarında ağlaşan ve dua eden insanlar da bunun farkında. Şehitlerini bir düğün şenliği gibi uğurlamışlar sevgililer sevgilisinin yanına.

Şehitlik bekçisi yanımıza geliyor ve "Şehitleri toprağın altında bile rahat bırakmıyorlar. Tepelerine top yağdırıyorlar. Dün şu mezara isabet etti düşen toplardan birisi" diyor.

İnsanlar savaşla birlikte yaşamaya alışmışlar artık. Üç kilometre öteden gelen top seslerine rağmen günlük yaşam devam ediyor. Kadınlar evlerin önlerinde oturmuş konuşuyorlar, her an tepelerine bir top mermisinin düşme olasılığını bile bile. Nitekim biz Ağdam'a varmadan bir gün önce, gündüz vakti, insanların sokaklarda, pazar yerlerinde buldukları bir sırada kasabaya füzeler düşmeye başlamış. Çarşı merkezinde üç kişi ölmüş. Bu füzelerden birinin isabet ettiği bir evi görüyoruz; ev harabeye dönmüş.

Daha güvenli olacağı için geceyi bir hastanede geçirmemizi istiyorlar. Akşamüzeri varıyoruz, bir okul binasından bozma hastane içler acısı. Yeterli ilaç ve tıbbi malzeme yok. Yaralıları taşıyan ambulanslar çok eski, dökülüyor. Ameliyatlarda ve diğer tedavilerde kullanılan sargı bezlerinin yıkanarak, sobalı bir odada kurutulup tekrar kullanıma hazır hale getirildiğini öğreniyoruz. Savaşta iki kardeşini birden kaybetmenin acısı ile hâlâ yüreği yanan bir kız gönüllü hemşire olmuş. Tüm yaralılara bir anne şefkatiyle hizmet etmek için

oradan oraya koşturuyor.

Gecenin geç saatinde hastanede bize ayrılan odada tam uykuya dalacakken koridorların derinliklerinden içli içli bir Tar sesi geliyor. Önceleri radyo diye düşünüyorum. Ama değil. Giyiniyorum yeniden. Ses beni kendisine doğru çekiyor. Sesin geldiği yere doğru yürüyorum. Hafif ışık sızan bir kapiya yöneliyorum. Büyükçe bir salonun ortasında kocaman bir soba yanıyor gürül gürül. Sobanın başında üç kişi. Sesin kaynağını anlıyorum. Birinin elinde Tar var ve onu çalıyor. Beni görünce çalmayı bırakıyor. Yer gösteriyorlar oturuyorum. Lütfen devam edin diyorum. Devam ediyor çalmaya. İnsanın içine işleyen bir ezgi. Hüzünlü mü, hüzünlü, içli mi içli.

Oturanlardan biri de söylemeye başlıyor. Yanık bir ses, uzun bir türkü okuyor. Sonradan bunun muğam olduğunu öğreniyorum. Tar türküye eşlik ediyor. Bu sözlere ancak böyle bir müzik aleti sesi yaklaşılabir diye düşünüyorum. İlk kez duyduğum bir ezgi. Türkü bitiyor. Bir rüyadan uyanır gibi irkiliyorum. Yeniden dünyaya dönüyorum. Nedir bu türkünün adı diye soruyorum: *Karabağ Şikestesi* diyorlar."

Böylece *Karabağ Şikestesi*'ni Karabağ'da savaşın sürdüğü bir sırada cepheden dönen yaralıların yattığı bir hastanede dinlemiştim.

Ve konunun en yürek yaralayan tarafı ise bizim Ağdam'dan dönüşümüzden altı ay sonra, 23 Temmuz 1993'te bu toprakların Ermeniler tarafından tamamen işgal edilmesidir. 11 Temmuz günü şehre saldıran Ermeniler, topraklarını savunan ve merkezden yeterli askerî destek alamayan yaklaşık altı bin Ağdamlıyı şehit etmiş, hastaneleri, okulları yakıp yıkmışlar ve bu kadim şehri harabeye çevirmişler. Kim bilir belki bizim o geceyi geçirdiğimiz ve *Karabağ Şikestesi*'ni dinlediğimiz hastane de aynı kaderi paylaşmıştır. Ağdam 27 yıldır hâlâ işgal altındadır.

O gün bugündür bu ezgiyi duydukça o hastanede geçirdiğimiz geceyi hatırlarım.

Bir Mısra Ne Kadar Parçalanabilir?

| SUAVİ KEMAL YAZGIÇ

Bünyamin Yıldız'ın "1865'te Ben" kitabımı okurken ister istemez aklıma Edip Cansever'in o meşhur yazısı geldi. "Tek Sesli Şiirden Çok Sesli Şiire" başlıklı yazı çarpıcı bir cümle ile başlıyordu. "Mısra işlevini yitirdi; şiiri şiir yapan bir birim olarak yürürlükten kalktı." diyordu Cansever. Peki, mısra işlevini yitirdi ise yerini ne aldı sorusunun cevabımı Cemal Süreya'nın meşhur "Folklor Şiire Düşman" yazısının ilk cümlesi verir: "Çağdaş şiir geldi kelimeye dayandı." Bu yazılar kaleme alındı diye mısra tamamen bitti mi? Bence hayır. Bir çatal ağzı oluştu ve hiçbir şey de eskisi gibi olmadı. Mesela "mısra" derken kastedilen önceki dönemde yapılan inşa edilen mısradan daha farklı bir yapıya büründü.

Mısra kelimesi etimolojik olarak kapının her iki kanadından her biri anlamına geliyor. Tıpkı Batılılaşma öncesinde bilindiği anlamıyla beyit ve kıta gibi şiir yapılarının tamamen değişmesi gibi mısra da değişerek devam etti. Mısra şiirde bir ara uğrakta. Namık Kemal'in Hürriyet Kasidesi ise ismi ve şekli kaside olsa da o güne kadar bilinen kaside türünü en azından teması itibarıyla geride bırakması gibi mısranın da giderek parçalandığına şahit olduk.

Mesela Servet-i Fünuncular serbest müstезat türü ile mısrayı belli kurallar ve sınırlar içinde olsa da parçaladılar. Nazım Hikmet'in, Garip akımının şiirlerinde mısra anlayışı farklılaştı. Yine de mısra farklılaşarak devam etti. Belki sadece mısranın tarihi üzerine bir kitap yazılabilir. Ancak bu yazının konusu şiirde "kelime". Son bir not olarak şunu ifade etmek isterim yine de. Benim anladığım, herkesin harcı değil mısrasız şiir. Kelimelerle şiiri yakalamak kolay değil.

Kolay olan sadece kötü şiir tuzağına düşmek ki şiirde "kötü"ye düşmek her biçimde, teknikte, üslupta dünyanın en kolay işi.

"1865'te Ben"de kelimelerden oluşan bir ritim var baskın olarak. Bazen tek kelimeler alt alta sıralanıyor bazen şiir bir kelime yığını olarak çıkıyor karşımıza. Ancak her hâlükârda ortaya güzel şiir çıkıyor. Evet, farkındayım. "Güzel" dedim. Güzel kelimesi işin içine girince işimiz fazlasıyla karışıyor. Kuşaklar, zamanlar, bağlamlar, kültürler değişirken "güzel" kelimesi yerinde saymıyor ve kimi güzellikler başka bağlamlarda çirkinden de beter bir şeye, bir klişeye dönüşüyor. Bu yüzden de güzeli tarif edip oradan esere ulaşmanın bir anlamı yok.

Her tarif bir yerinden klişeye dönüşmeye teşne zira. Esere odaklanmak oradan güneze bir yol, bir kapı var mı diye bakmak kesinlikle daha anlamlı. Bulup, bulamamak da ayrı bir tartışma konusu tabii. Ona sözüm yok.

Yazdıklarında bir şiirsellik hissedilmesinden özellikle kaçınmıyor Bünyamin Yıldız. Bu sebeple de alışılmış "güzel" kalıplarının içinde anlaşılabilir/okunamaz onun şiiri. Kendi "güzel" tanımını yaparak o tanıma göre ilerler "1865'te Ben".

İki özelliği var Bünyamin Yıldız şiirinin imgenin tek tek kelimelerle ifade edilmemesi. İmge cımbızlanınca anlamsız kalacak şekilde şiir bütünlüğüne yediriliyor. Bir kısmı eksilse şiiri oluşturan imge bir anda buharlaşıyor. İkincisi de kelimelerin kâh bitiştirilerek kâh parçalanarak nesirde yer almayacak kadar farklılaştırılması.

Mesela “Hatasız Şair” başlıklı şiirde şöyle bir bölüm var:

“kabamısrararımdanseninkabadakoyumuy
gibi mıymıylanmalar dır ki her insanın
azıcık üşüyünce yazacağı şeyler
hiçüşünmeden bu şiiri topunuza atıyorum
top dışarı taçyaprağa çıkıyor bir damla
bütün hayatımı çağırılardan ibrişimlerden ipek
lerden örüyorum”

Ayrıca şiirde ancak şiirin bütünlüğü içinde anlamlandırabileceğimiz “oharm”, “ohhhar” gibi nidalara da yer veriyor Yıldız. Bir şiirin adı da “Daaaaaat (Korna Sesi. Bir Harf...)” O bilinen, alışılan şairaneliği kırarak yeni ve kendine mahsus bir şairaneliğin parçalarını bir araya getiriyor.

Bazen de o parçaların arasında kasıtlı olarak boşluklar, uyumsuzluklar bırakarak mükemmelliği sabote ediyor ve böylece şiiri konformist bir alanın dışına kaçırmayı başarıyor.

Onun her şiiri kelimeleri bir terkip çatısı altında toplar. O mısrayı değil kelimeyi şiirin merkezine koyarken şiir ne kadar uzun ve kaç kelimedenden oluşursa oluşsun şiiri tek bir kelime gibi algılanacak kadar bütünleştirmiş bir kelimeler terkiibi kurar âdeta. Kelimeler hem ses yükleriyle hem de anlam yükleriyle yer alır şiirde.

İskele adlı şiir giriş kısmı haricinde uzun birer-ikişer kelimelik katarla dönüşüyor mesela. Hatta birer-ikişer harfe kadar daralıyor bazı yerleri. Yazıya başlık olarak seçtiğim “Bir mısra ne kadar parçalanabilir?” sorusuna cevap verilirken seçilebilecek uç örneklerden biri olarak görebiliriz Bünyamin Yıldız’ın “İskele”sini. Dilin nabzını takip etmeye devam ediyoruz yine de.

Hüsrev Hatemi’nin kitapla ilgili sosyal medyada yazdığı “Toplum ve tarih kaynaklı duygular şiirde sübjektifleşmiş, özümlemerek sunuluyor” tespiti dikkate almamız lazım bence.

Şair şiirini sözlüklerde yer alan kelimeleri şiirde yanyana getirerek değil kendi şahsiyetinin im-

biğinden geçirilmiş halleriyle inşa ediyor. Bünyamin Yıldız’ın şiiri bir hayat-memat meselesi üzerine kurulu esasen. Ancak o, bu meselesini altı çizilip, sosyal medyada paylaşılmaya uygun, aforizmaya dönüştürülebilir nazım parçalarıyla ifade etmemeyi tercih ediyor.

Belki de tam da bu yüzden şiirinde mısrayı esas almıyor kendisine. Şiirlerde yer yer arka planda bir hikâye olduğu sezdirilse de bir anladan uzak durmayı tercih ediyor Yıldız. Kolayca içselleştirilip geçilebilecek bir şiir değil onun yazdığı.

Söylenen değil inşa edilen bir şiir var “1865’te Ben”de. Farklı okumalara/anlamlandırmalara açık bir kitap. Kitap hakkında yeterince durulduğunu, yazılar kaleme alındığını sanmıyorum. “1865’te Ben” bugünün ve geleceğin şiirine bir teklif sunuyor oysa. Bu teklife kulak verilmeli ve tartışılmalı.

Efsunlu Âleme Giriş

| BENGİSU ERGÜDER

Günün yorgunluğu göz kapaklarına kurulur. Gelenin geçtiği, olanın bittiği bir zamanda kısıvrak yakalar uyku. Uyuyan üşür. Uykunun mevsimi kıştır. Üstüne kar yağar uyuyanın.

“Şimdi çocukların üzerini açtığı vakittir/parmak uçlarıma basarak/uyandırmadan örtsem onları/uyku, hiçbir göze/çocuk gözlerine yakıştığı kadar yakışmaz” demesi ondandır Ali Ural'ın. Dünyadan değildir uyku, yarı yaşama hâli, rüya kapılarının açılmasına ilk adımı atmak, efsunlu âleme giriştir. Abdülkadir Geylânî'nin “Uyku ölümün kardeşidir.” dediği söylenir. Bir vazgeçtir nihayetinde gözünü bu dünyaya kapamak.

Uyku hep gecedir. Çünkü karanlıktır. Karanlıktan korkanlar da uyur. Çünkü uyku, kararın ruhun sabaha kavuşunca hayra yorduğudur. Şeyh Galib'e ellerini açtıran Galata Mevlevihanesi'nde: “Allah'ım! Siyahı renklerin en üstünü yap!” dedirten uyku değil de nedir?

Ölümler aramız iyi değil ama kardeşleriyle iyi anlaşırız. Bizi seviyor o. Sığınak oluyor, kimsenin dertlerimizle dertlenmediği gecelerde. “Usandım boş yere hep gitmeler, gelmelerden/Bırakın uyuyayım, yandım kelimelerden!” Necip Fazıl'a bunu söyleten uykunun kabulü olsa gerek, kelimelerin kabul etmediğini. Uyku gafletle anılma-

malı. Uyku kör etmemeli. Aydınlığın arifesi olan uyku, gerçekte girmemeli aramıza. Bir bekleyiş olmalı, şanlı bir bekleyiş. Gamsızların üstüne yapışan uyku değildi çünkü Takyanus'un felaketinden mağaraya sığınan yedi uyurların uykusu. Üç yüz dokuz senelik bir uykuya bekçilik eden Kıt-

mir'in cennetle müjdelenmesiydi uykuyu kutlu bir sığınak yapan. Uyku bazı geceler teslimiyet kılığında gelir. Vicdan muhakemesi yapanlara gönderilmiş kudretten bir ödüldür uyku.

Gözüne gram uyku girmeyenleri vicdan uyutmaz. "Hiç kimse bir diğerinin yerine karnını doyuramaz, hiç kimse bir başkasının uykusunu uyuyamaz." Uykunun ödünç alınacak bir şey olmadığını böyle anlatıyor İsmet Özel.

Siz nerede uyumak istersiniz? Necip Fazıl "İki yıldız arası göğe asılı hamak/Uyku, uyku.../Za-

mansız ve mekânsız, uyumak" diye cevaplıyor bu soruyu.

Gecesi gündüzü olmayanların uykuya tercih ettikleri başka bir şey var demektir. Eksik olmasın uyku. Kimse gecenin ikramı gözaltı torbalarıyla uyanmak istemez. Hoş, ekmeğini buradan kazananları da unutmak olmaz. Her yanlış bir nakış, yanlış saatlerde uyumak yeni yeni meslek alanlarına imkân demek." Uykusuzluk sorununa çözüm bulundu!" dese birileri çıkıp, sevinen kadar üzülen de olur. Kimseyi durup dururken ekmeğinden etmeyeyim. Lakin bana kalırsa karda kışta, yolda, can sıkıntısında uyuyabilmenin yolu vicdan rahatlığı. Gözaltı morlukları için kozmetik ürünleri, uyku tutmayanlar için ilaçlar derde deva olmaktan çok fırsattan istifade. Uyku bir sorun olmakla beraber masallara da konu. Önemli kararlar alırken danıştığımız kapı. Renkler uykunun dili, kızılsa şer, yeşilse hayır. Ama sabır gerekir. Zira her şerde bir hayır, her hayırda bir şer vardır. Şöyle ki: Yeşil elma sekiz saniyede olgunlaşır ve kırmızıya kavuşur rengi. Peşin hüküm kabul etmez istihare. Sayıklamalar uykudan sızan firari, prangasını koparan dökülür dudaktan. Müşfik niniler bastırır tek tük firari sesleri.

"Ninnilerin benim olsun
Uykularım senin olsun
Akan sular ömrün olsun
Ninni yavrum, kuzum ninni"

Ahenkli temenniler büyüttü bizi. Tıpış tıpış uyduk, çabucak büyüdük. "Rüyada görürsün" sözü dudak büzdürdü. Çünkü bunun anlamı, dünyada olmaz, belki rüyalar âleminde demektir. Buruk bir teselliye büzülen dudagımıza iliştiydik. İki âlemi birbirine bağlayan köprüydü göz kapakları, vizeye ne hâcet. Uzakları yaklaştırdık sımsıkı yumarak gözlerimizi. Gün aydınlanınca uyuyan uyanır. Uyuyamı uyandırmak kolay, maharet uyku taklidi yapanları uyandırmakta.

Çağımıza Yunus'un Penceresinden Bakmak

| RAMAZAN AVCI

"Bunca varlık var iken gitmez gönül darlığı"

Tüketim toplumunun sınır tanımaz ihtirası ve bu ihtirasın tetiklediği sahip olma içgüdüsünün hâkim olduğu günümüzde Yunus Emre'nin yurkardaki mısrası çınlıyor kulaklarımda:

"Bunca varlık var iken gitmez gönül darlığı"

Sanki Yunus Emre aramızda yaşıyor ve çağın hastalığına teşhis koyuyor. Bu mısraları okuyan, dinleyen kişi Yunus'un çok zengin bir ülkede, varlıklı bir ortamda, çok zengin şartlarda yaşadığını düşünür. Oysa durum hiç de öyle değildir. Haçlı seferlerine karşı yorgun düşmüş, çağının en muhteris ordusuna sahip olan Moğolların ağır ve acı darbeleri altında talan olmuş, birliğini ve dirliğini kaybetmiş bir Selçuklu Devleti ve canı, malı, huzuru, emniyeti tehlikeye girmiş;

açlığın, yoksulluğun, hüküm sürdüğü Anadolu Türk halkının var olma savaşı verdiği yıllardır Yunus'un bu mısraları söylediği dönem.

Ve insan sormadan edemiyor: Ey koca Yunus, sen hangi varlıkları, ne zenginlikleri gördün ki "bunca varlık var iken" diyebildin? İşte Yunus'un büyüklüğü buradan gelir. O, maddî açlığı, manevî toklukla gideren bir felsefenin sözcüsüdür. O, gönlü zenginleştirmeden maddî varlıkların insanı doyuramayacağını, gerçek mutluluğun sevgiye sarılmak, yaratılanı Yaratan'dan ötürü sevmek olduğunu anlatır. Kuraklığın, sosyal çalkantıların ve geçimsizliklerin pençesinde mutsuz olan Anadolu halkı arasında, akılları aydınlatan, gönülleri nurlandıran hikmetli sözleriyle birlik, sevgi, barış ve adaletin sağlanmasında öncü olur.

Çağımız, teknoloji çağı. Bir yanda kapitalizmin

göz boyayan, sahip olma duygusunu kamçılardan reklamları ve iştahı kabartan ürünleri, diğer yanda tüketim çılgınlığı içindeki insanlar.. Her gün, her ay, her yıl yeni bir ihtiyacı karşılamanın hayaliyle çalışıyor, ama ihtiyaçlar bitmediği için mutlu olamıyoruz. Daha yeni telefon, daha yeni bilgisayar, daha yeni buzdolabı, daha geniş, daha konforlu daire, daha kaliteli giysi, daha çok yemek, daha, daha, daha.... Sonuç mu?

“Bunca varlık var iken gitmez gönül darlığı”

Ne kadar çok şeye sahip olursak o kadar çok mutlu oluruz, düşüncesinin insanları mutsuzluğa ittiğini bu mısralar kadar güzel anlatan ifade var mıdır? Yunus, çağlar ötesine hitap eden mesajını ibretlik örneklerle pekiştiriyor:

*“Sana ibret gerek ise gel göresin bu sinleri’
Ger taş isen eriyenin bakıp görücek bunları*

Şunlar ki çoktur malları gör nice oldu hâlleri

Sonucu bir gömlek giymiş onun da yoktur yenleri”

Şükri az bir dönemde yaşıyoruz. Şükretmediğimiz için de sahip olma duygusunun dayanılmaz ıstırabına, huzursuzluğa, yani gönül darlığına mahkûm oluyoruz. Nitekim şair Arif Eren de aynı kaygıyla çağım Yunus’a şikâyet eder:

*“Seni mutlu yapan iç huzuruna
O denli muhtaç ki insanlar
Ha huzursuz insan, ha ışıksız fânus
Yürekler sevgisiz, beyinler boş
Kararmaya başladı ruhlar Yunus”*

Yunus Emre, kendine özgü eylem ve söylemiyle bir halk önderidir. Sıkıntılarla dolu bir çağda sadece kendi nefsinin sorunlarıyla ilgilenmemiş, kendisiyle birlikte toplumuyla da bir ödev bilinci içerisinde ilgilenmiş, onlara bu sorunlardan kurtuluş adına çözüm yolları göstermiştir. Onun şiirleri, eğer yararlanabilirsek değerler eğitiminin başucu metinleridir.

800 yıl öncesinde açlığa, yokluğa, kıtlığa karşı manevî zenginliği öne çıkartan Yunus Emre, gü-

zel Türkçesiyle söylediği şiirlerle insanların gönüllerini zenginleştiriyordu. Ona göre, en büyük zenginlik sevgiydi, Allah’ın dostluğu idi; en büyük, en zengin saray, içinde sevgi olan gönüldü.

*“Ben gelmedim dava için benim isim sevi için
Dostun evi gönüledir, gönüller yapmaya geldim”*

O, insanı bir meta hâline dönüştüren çağımıza karşılık, insanın varlık içindeki yüce değerini anlatmış, insanın bu değerini bilincine ulaşmasını sağlamaya çalışmıştır.

İnsan bu dünyada nasibi kadarını alır ve gider. Kimse dünyada kalıcı değildir. Asıl almamız ve vermemiz gereken sevgidir.

“Sevelim, sevillelim bu dünya kimseye kalmaz”

Ayvaz Gökdemir, Yunus Emre Güldestesi adlı eserinde çağ ve değerler sistemi ilişkisi üzerinde dururken *“Bilim ve teknolojiye yaşanan gelişmeler değer sistemlerini yeniden oluştururken bu oluşum içinde Yunus Emre’ye ve onu oluşturan kültüre bütün insanlığın ihtiyacı göltikçe önem kazanıyor. Bilgisayar ve robotlar dünyasında insanın unutulmamasının yolu insanın kendisini bilmesini esas alan, insanı yaratılmışların en yücesi ve evrenin özü olarak değerlendiren Yunus Emre’nin dünya görüşüdür. Gelecek çağın, insanı amaç olmaktan çıkarıp araç haline getirmesini önlemenin yolu budur. Yunus Emre’yi ve onun düşünce dünyasını yeniden tanımalı, anlamalı ve bütün insanlığa anlatmalıyız.”*

Ama nasıl anlatmalıyız? Yunus’u çoğu zaman tasavvufi paradigmalarda anlatmaya çalışıyoruz. Oysa Yunus’un bir de bize, dışa, yani topluma yansıyan yüzü vardır. Yunus Emre’yi bir asa, bir hırka, bir lokmayla yaşayan, dünya ile ilişkilerini kesmiş, sosyal değil bireysel yaşayan, cennet hayaliyle gece gündüz ibadet eden bir zahid, çilehaneye kapanmış bir mutasavvıf olarak değil; aksine insanın iç dünyasının ve sosyal hayatın huzuru için kılavuzluk yapmış bir bilge olarak tanıtmak Türk-İslâm kültürüyle yoğrularak evrensel değerleri oluşturmuş bir düşünür olarak

1 Sin: mezar

ele almak daha doğru olur.

“Şeriat, tarikat yoldur varana / Hakikat, marifet andan içeri” diyen Yunus Emre, inandığı dini şekil olarak değil de muhteva, yani öz olarak ele alır. Onu dinin zahirine bakan dindarlardan ayrıran da bu özelliğidir:

*“Dervişlik dedikleri hırka ile taç değil
Gönlün derviş eyleyen hırkaya muhtaç değil”*

Sevgi, hoşgörü, merhamet, şefkat, fedakârlık, edeb, erdem gibi değerleri yeni nesle aktarmak için Yunus Emre'nin şiirleri eşsiz bir hazinedir. Onun davası, insanlığın bütün kirlerini aşk ateşiyle temizlemek, bütün anlaşmazlıkları “bir”de, “birlik”te çözmektir.

*“Ben gelmedim dava için benim işim sevi için
Dostun evi gönüllerdür gönüller yapmaya geldim”*

diyerek dava için gelmediğini, bir davasının olmadığını söylüyorsa da “Benim işim sevgi için/Gönüller yapmaya geldim” mısralarıyla gerçekte tüm insanlığı kucaklayan büyük bir davaya sarıldığını ifade ediyor: Sevmek ve sevilme davası. Nitekim, “İman etmedikçe cennete giremezsiniz, birbirinizi sevmedikçe de gerçek manada iman etmiş olamazsınız” hadisi de sevmeyi emretmektedir. Yunus, bu güzel davayı, kelamın güzeli olan şiirle söylemeye kendini memur edinmiştir:

“Sevdiğimi demez isem, sevgi derdi boğar beni”

Sevgi, gönülde tecelli eder. Gönül, Allah'ın nazar ettiği bir yerdir. Yere göğe sığmayan Allah, kulunun gönlüne sığmıştır. Bunun için Yunus gönlü hayatın merkezi olarak ele alır ve şiirlerinde gönül kazanmayı, gönle girmeyi teşvik eder.

*“Devişir kazan ye yedir bir gönül ele getir
Yüz Kâbe'den üstündür bir gönül ziyareti”*

mısralarıyla gönle girmenin, gönül kazanmanın Kâbe'yi ziyaret etmekten üstün olduğunu belirtir. Bir başka şiirinde de bu iddiasını sürdürür:

*“Gönül mü yeğ, Kâ'be mi yeğ söyle bana akl eren
Gönül yeğdir zira kim gönüldedir dost durağı”*

İnsan, gönlünde aşk olduğu zaman güzeldir ve çevresini güzelleştirir. İnsanın ve kâinatın yaratılış sebebi de aşk değil midir?

“Gönül Çalab'ın tahtı gönüle Çalab baktı

İki cihan bedbahtı kim gönül yıkar ise”

O halde gönül yıkanlar her iki dünyada da bedbahttır. Yunus, gönül yıkmanın kötülüğünü çeşitli örneklerle anlatmaya çalışır:

“Bir kez gönül yıktın ise bu kaldığın namaz değil

Yetmiş iki millet dahi elin yüzün yumaz değil”

mısralarıyla fert ve toplumlar arasında ayırım yapılmamasını, eğer bu yüzden gönül yıkanlar olursa ibadetlerinin boşuna olacağını belirtir. Aslında bu mısralarla tam da içinde yaşadığımız döneme hitap eder: Dinin özü muameledir. Yetmiş iki millete aynı göz ile bakmayı gerektiren derin hoşgörünün arkasında da “Yaradılma hoş gör, Yaradan'dan ötürü” anlayışı vardır. Bu anlayış tüm sorunları, sıkıntıları aşmanın yol haritasıdır. Bu anlayışı, içinde yaşadığımız toplumdan başlayarak dünyaya hâkim kılabilirsek işte o zaman senlik benlik kavgasına son verebiliriz.

Yunus Emre,

*“Şeyh ü danışmend ü fakı gönül yapan bulur Hakk'ı
Sen bir gönül yıktın ise gerekse var yüz yıl oku”*

mısralarıyla ilimle gönül arasında ilgi kurar ve gönül yıkan âlimlerin ilim için harcadıkları zamanın nafile olacağını belirtir. Çünkü ilim bir amaç değil, insanın mutluluğu, huzuru ve gerçekliği bulmak için bir araçtır

Çağımızın penceresinden Yunus Emre'ye baktığımız zaman onun hiç porsümemiş, rengi atmamış, değeri azalmamış bir Türkmen kilimi gibi gönlümüzü ve aklımızı aydınlattığını; günümüz insanının en çok ihtiyacı olan huzur, şükür, sevgi, hoşgörü, iletişim gibi insani değerler konusunda bir güneş gibi kaynaklık ve kalavuzluk yaptığını görürüz.

İnce Sızı

| ALİ BÜYÜKÇAPAR

Fayat Alağöz'e

Sesin harflere bilmem ne söyler
Kadehlerin buğusunda nemli gözlerin
Yüreklere düşen kor ateşlere benzer
Ateş dağlar özümün sırlarını
Akşam Leyla'nın şalına sarılır

Barak olur Fayat'ın dilleri
Dilim damağıma yapışır
Hu çeker Yusufçuk kuşları

Al götür kıyametimi ötelere
Sürmeli gözlerin dağlamış yaralarımı
Saçların deli tayların yeleleri
Ne söyleyeyim kime gideyim

Nazlı cerenim
Varlığını yokluk aynana çarptım
Sarhoşum elsiz ayaksız kimsesiz
Testim kırık ey merhametin Ecesi
Buldur bana yitiğimi

Evliya Çelebi'nin İstanbul'u ve Ayasofya'sı

| SULTAN POLAT

Ömrünün tam elli bir senesini yollarda geçiren Evliya Çelebi, dünya seyahat literatürünün en önemli ismidir ve bize binlerce sayfalık bir hazine bırakmıştır.

Gezdiği beldelere ilişkin akla gelen her bilgiyi ve gözlemi aktaran, kendi deyimiyle 'Seyyâh-ı Âlem', başta şehir tarihçisi olmasının yanı sıra bütün unvanlarına ilave, emsalsiz bir anlatı ustasıdır.

Nedim-i âdem, seyahatlerini çoğunlukla musahip sıfatıyla yapmasından ötürü, anlatıklarının

hem ilgi çekici hem de akılda kalıcı olmasını sağlamak için yeri gelince latife, yeri gelince mübalağa eder elbette. Yoksa anlatan da dinleyen de bilir, ağzından her çıkannın gerçek olmadığını. Okuyan arif değilse, yazan neylesin...

İlahî adalet elbette tecelli eder ve Seyahatnâme'sini gerçek dışı bulup küçümseyenler ve hatta sansürleyip yasaklayanlar unutulurken, Evliya Çelebi bugün neredeyse bütün dünyada tanınır.

"Asırlar geçti... Geçen her asır bir öncekini geride bırakırken rüyâ, Seyyah ve Seyahatnâme meçhulden maluma,

malundan meşhura, meşhurdan meşhuda dönuştü."¹

Günümüze ulaşan metinde çözülemeyen yerlerin boş bırakılmış olması bir yana, kayıp bir ciltten de bahsedilir, ancak bu iddia ne doğrulanabilir ne de büsbütün yanlışlanabilir.

Ne kadar uzağa gitse, ne kadar uzun süre kalsa da, her seferinden muhakkak İstanbul'a döner. Evidir, memleketidir İstanbul. Kitabında bu dönüşlerinden on üçünü anlatır. Kim bilir belki bazılarını da yazmamıştır. Yalnızca son seferinden dönmeyiz. İhtimal Mısır'da son yolculuğuna uğurlanır.

Eserinde İstanbul'a iki cilt ayırdığı halde, neredeyse her gittiği yerde İstanbul'u anar, adını tekrarlamaktan haz duyduğu bir sevgili gibi sözü türlü bahanelerle İstanbul'a getirir. Bir Ayasofya'yı anlatmalara doyamaz, bir de gördüğü şaheserleri Süleymaniye ile kıyaslamadan duramaz.

Öyleyse biz de Evliya gibi yapalım; İstanbul ve tabii ki Ayasofya'dan başlayalım, her sayıda ne-reyi anlatırsak anlatalım, dönüp dolaşıp İstanbul'a gelelim, sözü de bu şehrin nâdide eserlerine getirelim isteriz.

İstanbul'un Kuruluş Efsâneleri

Evliya Çelebi, İstanbul'un tam dokuz kez yeniden kurulduğunu söyler ki, Âdem Peygamber'den sonra ilk kurucusunun Hazreti Süleyman olduğunu kaydeder.

*"Peygamber efendimizin doğumundan 1600 sene önce Davud peygamber oğlu Hz. Süleyman Kâf'dan Kâf'a, insanlar ve cinler, vahşi hayvanlar ve kuşlara hükmetti, ama Batı tarafında Okyanus içinde Ferenduz adında bir ada içinde Saydün adında şanı büyük bir padişah var idi. Gayet gururlu ve budala olup Hz. Süleyman'a baş eğmeyerek serkeşlik etti."*²

Ardından Hazreti Süleyman'ın muazzam büyüklükteki ordusu ile Ferenduz adasını fethedip zâlim krallığını yıktığını yazarken konu iyicene

ilginç bir hâl alır, çünkü Seydûna'yı "ateş saçan kılıcı ile" katletmiştir. Yıldız Savaşları'nın fantastik evreninde geçen hikâyeden dört asır evvel ateş kılıcından bahsetmektedir.

*"Yemen diyarında Seba şehri padişahının kızı Belkas Havva, Bursa nahiyelerinden Edincik adlı yerde vefat etmiş ve Süleyman peygamber bekâr kalmıştı."*³

Peşinden mağlup padişahın kızı ile nikahlanır ve birlikte dönüş yoluna çıkarlar.

Babasını yeni kaybeden prenses, kalan ömrünü ibâdetle geçireceği bir mâbed ister. Makedon diyarından Erzurum'a kadar olan coğrafya taranır. Suyu ile havası en tatlı yer bulunup hemen bir saray, yanbaşına da Süleyman Peygamberin adı ile anılan bir mabed inşa edilir.

Yeni yurtları o kadar güzeldir ki, Süleyman peygamber dünya durdukça bakımlı ve mamur olması için dua eder ve sözkonusu belde halen Sarayburnu adı ile anılır.

Kral peygamber İstanbul'u mesken tutar, ta ki prensesin mabedde puta taptuğunu görünceye kadar! Babası gibi kafir kızını da katledip Kudüs'e döner. Orada kendi adıyla anılan bir mâbed daha yaptırmaya başlar ve inşası biterken vefat eder.

Dikkatinizi çektiği üzere, dünya üzerindeki ilk Süleyman Mâbedi'nin Kudüs'te değil, İstanbul'da inşa edildiği kaydedilmiştir.

Aradan asırlar geçer. Zâlimin de kahramanın da bol olduğu çağlardır. Şam'dan Mısır'a, İstanbul'dan Kudüs'e nice şehirler yıkılıp yeniden kurulur.

"...O sene yine büyük bir depremle İstanbul yıkıldı. Ancak Hz. Süleyman'ın yaptığı köşk ve Ayasofya Camii

1 EVLİYA ÇELEBİ ATLASI, MEDAM Yayınları, İstanbul 2012, Editör Dr. Coşkun Yılmaz'ın Önsöz'ü., S. 15.

2 ve 3 Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnâmesi: İSTANBUL, 1. Kitap - 1. Cilt, Hazırlayanlar; Seyit Ali Kahraman - Yücel Dağlı, 6. Baskı, YKY, 2006, S. 7.

*yerindeki Hz. Süleyman Mâbedi kalıp 70 sene harap ve yıkık olarak yulan, çyan baykuş ve yarasa mekâm oldu.*²⁴

İstanbul'un altıncı kurucusu olarak zikrettiği Rum Kayzeri'nin şehri tamire başladığını anlatırken, dünyanın ilk Hak din mâbetlerinden birinin, bugün Ayasofya'nın bulunduğu yerde olduğunu tekrar vurgular, Çelebi'ye göre ilk Ayasofya, ilk Süleyman Mâbedi'nin yıkıntıları üzerine, şehrin yedinci kurucusu Vezendon devrinde inşa edilmiştir.

Şöyle ki; Bütün ülkeleri zaptetmek için İstanbul'u tahtgâh edinmek isteyen Vezendon adlı şanlı bir kral çıkıp cihâna nam salmış, Frengistan'dan Anadolu'ya kadar hükmü yürümüştür. Civardaki krallıklara haber gönderip her memleketin mimar ve mühendislerinden, yapı ustası ve işçilerden bir milyon adam toplar.

Kâhinler uğurlu saati tesbit etmiş, temelin yengeç burcundayken atılmasını gerekli görmüşlerdir.

İşçiler ellerinde taşlarla hazır beklemekteydiler. Çan vurulduğu anda inşaata başlanacaktır. Beklenmeyen bir şey olur, gökten bir yılan düşer, çana çarpar ve bir milyon işçi çan sesini duyduğu anda taşları dizer, harcı döker, kâhinler feryat figan inşaata durdurana kadar duvar yerden bir arşın yükselmiştir bile.

'Gökten de yılan düşer mi hiç!' demeyelim; kendisini avlayan leyleğin gagasından kurtulmayı başarırsa düşer. Efsâne bu, Evliya tarafından uydurulmadı ya, elçiye zeval olmaz. İyi ki anlatmış, sayesinde biz de öğrenmiş olduk.

Kâhinler, İstanbul Surları'nın inşası uğursuz saatte başladığı için vebâ, savaş ve ayaklanmaların eksik olmayacağını, şehrin yine harap edileceğine hükmederler.

Hem uğursuz saat ne ola ki, İstanbul peygamber duası almıştır, şehir ne kadar kuşatılsa, yakılıp yıkılsa da, kıyamete kadar mâmur olacaktır.

Nitekim, biri 13'üncü diğeri 20'inci yüzyıllar-

daki iki Haçlı istilâsına rağmen, bu kutlu şehir, hepimiz şahidiz, hâlen dünyanın gözbebeğidir.

Okuyucunun ilgisini her an canlı tutmayı iyi bilen Evliya Çelebi, verdiği bilgiler uzamaya başladığı anda hemen kıvrak bir dille efsâneleri, acayip olayları, garip mahlûkatı da metne ekleyivermektedir. Kimi zaman gerçeğe hayal öylesine birbirine dolanır ki, ayıklamak neredeyse imkânsızlaşır. Amaç zaten budur; Efsâneler de genellikle gerçeğin korunup günümüze kadar ulaşmasını sağlayan perdeler değil midir?

Prenses Sofya ve Hz. Hızır Efsânesi

Vezendon Kralın kızı Prenses Sofya, "*iki bin milyon hazîne malını*" arabalara yükleyip İstanbul'a gönderir, babasından kendi adına bir kilise yaptırmasını ister, mâbedin planlarını da Hz. Hızır rüya mekânında getirip verir ve işte Ayasofya'nın hikâyesi de böyle başlar.

"Önce yere büyük çukur temel açıp tam bir ay temeline has kurşunu eritip büyük nehir gibi akatıp önce yere kurşun temel bvakıtlar.

Onun üzerine bin bir yüksek sütunlar üzere kemerler ve tonoz kubbeler inşa ettiler ki altı su sarnıcı olup rahmet suyu ile dopdolu ola ve İstanbul'da büyük depremler olduğundan bütün binaların temelini boş edip depremden emin olmak düşüncesiyle Ayasofya'nın en alt katını sarnıç ettiler. Hâlâ kırk çeşme suyu ile doludur."⁵

Yazar, metin boyunca farklı bölümlerde defalarca Ayasofya'nın kuyularından ve tünellerinden bahseder. Özellikle tam ortasında bakır kapaklı bir kuyu olduğunu kaydeder. Cemaatin susadıkça kovalarla su çekip içtiğini anlatır. Bugün mâbedde pek çok kuyu keşfedilmiş ve bilim insanları bazılarını bizzat inerek, bazılarını ise radar sistemleriyle incelemişlerdir. Bilinen tünellerin ise kimi Topkapı Sarayı'na kimi de Yerebatan Sarnıcı'na kadar uzanarak yazarı doğrulamaktadır. Hatta, kuyulardan birinin di-

4 a.g.e., S.13.

5 a.g.e., S.15.

binde, Birinci Dünya Savaşı'nda İstanbul'u işgal eden İngiliz askerlerine ait metal mataralar da bulunmuştur. Nereden bildiklerini soracak olursanız, Ayasofya bütün ecnebi seyyahların da gözde mekânıdır. İhtimal, eseri her açıdan çizip neredeyse planını çıkaran Grelot yüzündendir. Zaman içinde tünellerin girişlerinin ve kuyuların ağızlarının kapanması, binadaki rutubetin en önemli sebeplerindendir.

*“Yedi iklimden çeşit çeşit ibret verici bukalemun nakış mavi mermerler gemilerle taşındı... Nice bin somaki zemburî, zeytuni, ruhamî ve yerakânî parlak yüksek sütunlar Atina şehri yakınında Hz. Süleyman'ın yaptığı Temâşâlık adlı büyük yapılardan gelmiştir.”*⁶

Evliya Çelebi, malzeme ve işçilerin getirildiği yerlerden yapım tekniğine kadar hayli detaylı bilgi verdikten sonra yine bir başka efsâneyi nakleder, bu kez belki de kendisi üretir.

*“Bina kısra keneri gibi dört kemer ayakları yerine dek tamam olup bir gecede mimarbaşı olan Ağnados kayboldu. Hz. Hzır da görünmedi. Meğer Ağnados mimar kıyafet değiştirip Kızılelma diyarına varıp orada Rim Papa'nın izniyle başka bir kiliseye başlayıp onu da yarısına dek yedi yolda tamam edip bir gece oradan kaçıp yine İstanbul'daki Vezendon Kralına gelip...”*⁷

Anlatının bundan sonrasını biraz değiştirip, kral yerine Kanuni Sultan Süleyman dersek, karşımıza tanıdık bir söylence çıkar; Mimar Sinan'ın da Süleymaniye'nin inşası sırasında temelin oturması için tam yedi yıl ortadan kaybolduğu rivâyet edilir.

Evliya Çelebi medeniyetler arasında köprü kurar. 10 cilde sığdıracağı malzemeyi biriktirirken Devlet-i Aliyye'nin kuruluş ve yükseliş efsânelerini gönül coğrafyamızda anlatır. Çevreden merkeze doğru bilgi taşırken, merkezden çevreye doğru da bazen yaşanmış hikâyeler bazen de kurgulanmış mübalağalı anlatımlarla medeniyeti inşa edenler arasına katılır. Her hâlükârda dinleyenin ve okuyanın ilgisini çekmeyi de aklında kalıcı iz bırakmayı da iyi bilir. Bugün kuzeyden güneye, doğudan batıya pek çok tarihi şehir, geç-

mişini Evliya Çelebi'den öğrenir. Üstelik bu bilgi aktarımı, Platon'un Herkül Sütunları'nın ötesindeki hayali adası Atlantis gibi değildir. Atlantis'in izi hâlen daha hiçbir yerde bulunamamışken, Evliya Çelebi'nin anlattıkları gün geçtikçe daha çok doğrulanır. Üç buçuk asır önce anlattığı akla zarar hikâyelerin kim bilir daha hangileri zaman geçtikçe gerçekliğe kavuşacak, yeniden keşfedilecektir. Tanık olduklarını sonuna kadar savunurken, başkalarından işittiklerini aktardığı yerlerde temkinlidir. Şerh düşer, kendi gözleriyle görmediğini özellikle vurgular. Bununla beraber, tılsımlar, acayip varlıklar, garip mahlukat, gizemler anlatıyı cazip hale getirmesinin yanı sıra, gözün gördüğünün ötesinde bir dünyayı da tasvir eden unsurlar olarak algılanabilir. Sonuçta bizler, arzdan semaya bir geçit olduğuna ve defalarca aralandığına îman etmiş kullar değil miyiz?

Zaten ben de Tanpınar gibi “Evliya Çelebi'yi tenkit etmek için değil, ona inanmak için okurum. Ve bu yüzden de daima kârlı çıkarım.”⁸

Evliya Çelebi Seyahatnâmesi'yle tanışalı beridir, günümüze ulaşan son Ayasofya'nın açılışında İmparator Jüstinyanus'un “Seni geçtim ey Süleyman” derken, büyük peygamberin hangi mâbedini kastettiğini merak ederim; Ayasofya'nın temellerinin altında yıkıntıları bulunan ilk mâbedini mi, yoksa Kudüs'tekini mi?

Bir başka sayıda da, Kudüs için neler yazmış, hangi efsânelerin perdesini aralamış, zihnimize hangi kıymıkları batırmış, birlikte bakalım.

Bu satırlar, Seyyah-ı âlem ve nedim-i beni âdem Evliya-yı bî-riyâ'ya selam babında bir başlangıç olsun, nasipse her sayıda medeniyet gezginimizin peşine düşüp bu muazzam eseri ve gönül coğrafyamızı birlikte yeniden keşfe çıkalım.

Ne dersiniz?

⁶ ve ⁷ a.g.e., S. 84.

⁸ BEŞ ŞEHİR, Ahmet Hamdi Tanpınar, Dergâh Yayınları, 45. Baskı, Eylül 2019, S. 23.

Boş Çerçeve

| NADİR AŞÇI

Anneler babalar uzaktaki çocuklarının fotoğraflarını yanlarından hiç ayırmazlardı eskiden. Özledikleri vakit, o fotoğraflarla konuşurlardı çünkü. Burdaki konuşmak fiili mecazî değil. Eti kemiği yerinde bir fiil olarak kelimelerin hakkını tam manasıyla veriyor. Annelerin açıktan, babaların gizliden, genç kızların ya da delikanlıların bir mahcubiyet içinde sürdürdükleri bu muhabbet'in şimdilerde bir geçerliliği kalmadı. Dijital bir girdabın içinde yuvarlanıp duruyoruz çünkü.

Dijital çağ...

Çok çığ çağ mı?

Benim gibi, teknolojiyle arasını taammüden hiç düzeltmemiş birisi için öyle belki.

Bugünlerde bu minval üzere çok büyük bir sorunum var. Bakmayın büyük sorun dediğime. Bana göre büyük sorun. Yoksa sorun bile değil bazısına göre.

Nedir sorunum?

Bilgisayarında epey fotoğraf birikti. Malum, bilgisayar dediğimiz nesne çabuk bozulabilen bir özellik taşıyor. Kaldı ki sekiz on yıllık bir bilgisayar ise bozulma süresi kısalıyor. Para verip virüs programı gibi bir şeyler yüklemeyerseniz ona, işiniz zor. Her an bilgisayarınızın çökme ihtimâli var. Olası böyle bir durumda beni derinden etkileyecekler sıralaması yapsam ilk başa şiirlerin yok olması seçeneğini koyacağımdan olsa gerek, cafacılı ayrı bir şiir defterim var. Tıpkı liseliler gibi... Daha başka bir defterde her biri için birçok sayfa harcadıktan sonra nihayete eren şiiri, kurşun kalemle özene bezene o söz konusu deftere kaydediyorum. Bilgisayarın çökmesi durumunda şiirleri kurtardık diyelim. Ya ötekiler? Bu ötekiler parantezinde fotoğraflar önemli bir yer tutuyor. Tam burada şu meşhur klişeyi kullanabiliriz işte. *Nerde o eski fotoğraflar?* Cevabı da vereyim o zaman. Eski fotoğrafların hepsi büyük fotoğraf albümlerinde. Her biri beş yüzün üzerinde fotoğraf alan dört tane fotoğraf albümüm var. Ara sıra dönüp dönüp bakıyorum onlara. Hani Esrar Dede'nin söylediği gibi... *Gören sanır ki safâdan sema -ı râh ederim / Döner döner bakaram kîy-i yâre âh ederim...* Bu fotoğrafların büyük bir çoğunluğu bana ait fotoğraf makinesiyle çekilmiş fotoğraflar. Fotoğraf çekmek, bir başka deyişle anı biriktirmek vazgeçilmez bir şeydi benim için. Öyle ki ilk fotoğraf makinemi harçlıklarımınla orta birinci sınıf talebesiyken almıştım. Bütün bu söylediklerimden sonra benim profesyonel bir fotoğrafçı olduğumu sanıyorsanız yanılıyorsunuz. Ben de herkes kadar anlıyorum fotoğraf çekme işinden. Çoğu zaman ışık-gölge ayarımı bile yapamıyorum. Gerisini anlayın artık.

Ne zamana kadar sürdü bu fotoğraf biriktirme işi? Tam olarak hatırlayamasam da iki binli yıllara kadar olduğu muhakkak... 24'lük ya da 36'luk poz adı verilen film şeritlerini bir fotoğrafçıya götürüp üç gün sonra çeşitli ebatlarda kâğıtlara

basılmış olarak almayı mecburen bıraktığımız günlerin başlangıcı iki binlerin ortalarına kadar bile gitmedi hatırladığım kadarıyla.

Benim de artık dijital bir fotoğraf makinem var. Çünkü film şeritleri ile çekim yapılan eski makineler satıştan tamamen kaldırıldı. Eski cep telefonları çok sınırlı da olsa hâlâ satışta olduğu için aynı zamanda fotoğraf çeken telefonum yok halihazırda... Fotoğrafları dijital fotoğraf makineyle çekiyorum o yüzden. Telefonum bozulup yerine eski model bir telefon bulamadığımda mecburiyetten bir akıllı telefon alacağım zamana kadar böyle sürecek bu. Dijital fotoğraf makinemin ömrü o zaman bitecek.

Her çekim sonrası ne mi yapıyorum? Makinedeki fotoğrafları bilgisayarına yüklüyorum. Yükleme ne demekse... Fakat bitmiyor. Daha sonra flaş bellek denen küçük aparatı bilgisayarımın kasaasına takıp (burada diz üstü bilgisayar ya da tablet değil masa üstü bilgisayar kullandığının mesajını da vermiş oldum) fotoğrafları bir de oraya aktarıyorum. Az evvel bahsettiğim çökme tehlikesine karşı... Fakat sayısı gittikçe artan fotoğraflar karşısında sürekli flaş bellek almak durumunda kalmaktan sıkıldım. Fotoğrafların flaş bellekte çok yer kaplamadığını bilecek kadar anlıyorum teknolojiden ama işin bir de video bahsi var. Konumuz sadece fotoğraf olduğu için videonun adını anıp geçelim. Makinede biriken fotoğrafları, bir fotoğrafçıya gidip kâğıtlara basılmış olarak almak da bir çözüm belki ama bunun maddi külfetine katlanabileceğimi sanmıyorum. Eskiden kolaydı. Deklanşöre sürekli basmak durumunda değildiniz. Çektiğiniz fotoğrafın akıbetinden ânında haberiniz olmuyordu. Fotoğrafçı kaç poz'u tâb etmişse o kadar ücret ödüyordunuz. Yanan fotoğrafların parası çıkmıyordu cebinizden. Şimdi öyle mi ya? Aynı kareyi üç dört değişik şekilde çekiyorsunuz. Böyle olunca eskiden bir ayda çektiğiniz fotoğraf sayısına bugün bir günde ulaşabiliyorsunuz. Fotoğraflar arasında seçim yapamayacağımız için kâğıda

bastırma işi neresinden bakarsanız bakın külfetli. Zaten birkaç yıla kadar fotoğrafçılar kâğıda fotoğraf basma işini bırakacaklardır. Nalbantlar gibi, terziler gibi... onlar da hayatımızdan çekilmeye başlayacaklardır. Düğün ve nişan fotoğraflarının stüdyolardan açık havalara taşınması bunun işareti zaten. Yakında gelin ve damat güzel bir manzara bulup selfi çekerek, düğün albümü oluşturmaya da ihtiyaç duymadan bu işin üstesinden gelecektir. Şöyle bir soru soralım mı tam burada? Metin Erksan'ın Sevmek Zamanı adlı yapıtı yeniden çekilse, filmin esas oğlanı sandal da o büyük fotoğraf çerçevesini aynıyle taşıyacak mıdır? Cevabı biliyorum, biliyoruz...

Çerçeve demişken, bugün kaç evde çerçeveler içinde özene bezene saklanan fotoğraflar var sahiden. Eskiden bir evin olmazsa olmaz aksesuarlarından biriydi fotoğraf çerçeveleri. Evin reisinin vesikalık bir fotoğrafı büyütlüp güzel bir çerçeve içinde herkesin görüş açısına giren duvara asılırdı. Hemen o fotoğrafın yanında ise aile reisinin anne ve babasının fotoğrafları... Hanım ve çocukların orada bir yeri yoktu. Yeşilçam'da bu sahne zihnimize en çok Hulusi Kentmen ile kazınmıştı, hatırlayın. Bırakın duvarları süslemesini vesikalık fotoğrafların

cüzdanlarımızın bir köşesindeki makamları da ellerinden alınmak üzere. Böyle bir şeye gerek kalmadı çünkü. İhtiyaç hasıl olduğunda dijital ortama yüklenen bir vesikalık fotoğraf başka dijital ortama kolaylıkla naklediliyor çünkü. Vesikalık fotoğraf mevzuuna girmişken, horozlu ayna ve renkli taraklar mevzuuna da geçiş yapmayı düşünmüyorum. Benim dahi on yedi yaşına kadar taşıma bahtiyarlığına eriştiğim bu iki nesne başka bir yazının konusu. Tıpkı nalbantlar ve terziler mevzuu gibi...

Evet, şöyle bir durum da var biliyorum. İnsanlar çektikleri fotoğraflara günlük taze süt muamelesi yapıyor şimdilerde. Çekildiği günün akşamında bayatlıyor artık fotoğraflar. Çektiniz, sosyal medyada paylaştınız, bitti her şey. Dönüp dönüp bakılacak bir şey olmaktan çoktan çıktı fotoğraflar. Çoğunluk için böyle ama benim için geçerli değil bu. Her fotoğrafın bir hikâyesi var ve her baktığımızda kendini değiştiriyor, yeniliyor ve yeniden yazdırıyor o hikâye. Bir ay gibi kısa bir süre geçirdiğim kışla'da (niye bir ay diye soracak olanlara şunu diyelim, askerliğin kalan kısmını 'asker öğretmen' olarak ifa ettim) dört tane de olsa fotoğraf çektiğimmişim vardır mesela. Ve o dört fotoğrafa her defa baktığımda, kısacık kışla günlüğü binlerce farklılığı ile yeniden yazılıyor gözümde. Böylece, fotoğraf bahsinde yazıp da asker fotoğrafları'na hiç değinmemiş olmanın ayıbından da kurtulmuş oldum.

Yazıyı okuyan hemen hemen herkeste hepi topu kırk yaşında olan bu adam hangi çağdan geldi acaba diye bir tereddüt oluşacağına eminim. Lise iki talebesiyken, Münir Nurettin Selçuk'un kendi sesinden kaseti var mı? diye sorduğum kasetçi de aynen öyle bakmıştı bana.

Galiba her şey burada gizli... Hayata çok erken atılmış olmalıym ki, şimdiki zamana ayak uydurmakta zorlanıyorum.

Fakat her şeye rağmen yine de böyle güzel diyorum kendi kendime

Son Yürek Vuruşu

| MEHMET AKİF ŞAHİN

önümde çırpınıyor
dokunaklı bir deniz dökülüyor sonbahara
kaldırımlarla birlikte soluyorum zamanın asil sırlarını
kelimeye gizlenmiş son yürek vuruşunu

ey eşiklere biriken dokunaklı acılarımın saltanatı
esrik duruşuyla kavgalara gebedir gece
adanmış şarkılar dinliyorum kuşluk vaktinde
dilimde sevda sızıyor titreyen sözlerime
direniş tenimle sevişiyor kızıllaşan dudaklarıyla

karanlığa atılan gecenin sözleri
bir tutam yağmurla eşeliyor uykularımı
ürpertiyor içimi günün eskimeyen mahmurluğu
yıkıyor parmaklarına süzülen hüzünlerim

gün ortasına dinliyor uzun gölgeler
yürüyorum serbest zamana dalgınlıkların ortasında
çocuk sesleri doluyor hayatımın varoşlarına
sesime biriken sararmış dizelerim
esir oluyor kırlangıcın mahmur dileklerine

geceyi bırakıyorum ardımdan inleyen bir hortlak gibi
düşlüyorum el değmeyen gök kuşağını

Günlerin Köpüğü 1001

| İSMAİL KARAKURT

Kuş ve Zambak, 25 Ocak 2018 Perşembe

“Kuş gibi, zambak da sessiz. Orada durur ve solarken bozamaz sessizliğini. Masum bir çocuk gibi, duygularını gizleyemez. Gizlemesi de gerekmez. Gizleyememesi şansınadır, çünkü bu ustalık pahalıya mal olur. Duygularını gizleyemez, renginin değişmesini engelleyemez. Bu değişim ötekilerin onun hafif hafif solmasından zaten anlamış olduğu şeyi, yani acı çektiğini ele verebilir. Zambak sessiz kalır. Acı çektiği gerçeğini saklamak için dik durmaya çalışabilir, ama bunu yapacak kuvveti, kendi üstünde böyle bir gücü yoktur. Mecalsizlikten boynu bükülür ve gelip geçenlerin arasında onun hâlini fark edecek kadar empatisi olan varsa bunun ne demek olduğunu anlar, belagatlidir yeterince ama zambak sessiz kalır.

Böyledir zambak. Peki o halde neden insan acısı bunca korkutucu görünür zambağınkine kıyasla? Sırf konuşmadığı için olabilir mi bu? Eğer zambak konuşabilseydi, insanlar gibi o da susma sanatını öğrenmekten uzak kalırdı, o vakit onun acısı da korkunç görünmez miydi?” (Kierkegaard’dan Hayat Dersleri / Robert Ferguson)

Kitaplarımı Özlerim, 19 Ocak 2018 Cuma

Ne annemin ne de babamın kütüphanesi vardı. Okuryazar olmayan annem bir yana babamın da kitabı çok sevmesine rağmen üç beş kitabı vardı. Bildiğim kadarıyla birkaçını satın almış bazılarını da başka kitapseverlerden getirmişti eve. Hangi kitaplardı bunlar diye bir daha ha-

fızamı yokluyorum. Çünkü o kitaplardan hiçbirini şu an ne evimde ne bende. Gerçi evimizin yerinde de yeller esiyor zaten. Sanırım birkaç halk âşıklarıyla ilgiliydi Köroğlu, Kerem ile Aslı gibi bunları da bir gün pazardan alıp getirmişti, çok iyi hatırlıyorum. Hatta birkaç da âşik destanı vardı içlerinde. Gezici bir âşıktan aldığım söylemişti bunları da. Bir de adını tam hatırlayamadığım bir tarih kitabı, bir de atlas; bunların dışında kalanlar ise Kur'an-ı Kerim, Tecvit, Siyer, Karadavut. Sizin anlayacağınız üç beş kitabın bulunduğu yere kütüphane denilemeyeceğine göre kütüphaneli bir evde doğmadım. Beşir Ayvazoğlu'nun Karar gazetesindeki 'Annemin Kütüphanesi' başlıklı yazısını okuyunca bu günlüğü yazma gereğini hissettim. Ayvazoğlu'nun yazma nedeni belli Nihayet dergisinin "Babamın Kitapları ya da Bir Kütüphaneyle Büyümek" adlı cazip dosya konusu. İlgisini çeken bu dosya içinde Ümit Meriç, Yusuf Kot ve Ahmet Murat babalarının; Asım Cüneyt Köksal, dedesi Asım Köksal'ın; Sümeyye Kavuncu da annesi Yıldız Ramazanoğlu ile babası Burhan Kavuncu'nun kütüphanelerini ve bu kütüphanelerle ilişkilerini anlatmışlar.

Benim tam da *kitap, kitap nasıl okunmalı, kitap okuma sanatı, bibliyomani, kitapkurdu, okuma hikayeleri, kitaplık, kütüphane, antikçağ kütüphaneleri, kitap pusulası, kağıt, kağıt medeniyeti, benim kitaplarım, kitap evi, kitap şuru, kitapsız toplum* gibi kitap ve kütüphane üzerine yazılmış kitaplar içinde merakla gezindiğim günlere denk geldi bu yazı ve dosya konusu. Dergiyi henüz görmedim. Ama kitaplarım hâlâ "ne kitapsız ne kedisiz" pozisyonunda masanın üzerinde duruyor. Hangi kitaplar mı? En üstte Kitap Nesnesi, Nesne Olarak Kitap, Bugünden Geçmişe Kitap Deneyimini Biçim Aracılığıyla Dönüştürmeye Dair Olasılıklar/Burcu Dünder duruyor. (Akın Nalça Kitaphğ'nın sekizinci kitabı olarak yayımlanan Burcu Dünder'in bu çalışması, kitabın "alıştığımız" biçimine kavuştuğu Sanayi Devrimi sonrası dönemden günümüze kadar olan zaman dilimini kapsıyor).

Bir kitapsever olarak fırsat buldukça karıştırıyorum bu kitapları. Hatta 7 Ocak'ta kitap temalı fotoğrafını Instagramda paylaşan öykücü Senem Gezeroğlu'na ben de kitap temalı kitaplarımın bir kısmının fotoğrafıyla karşılık vermişim. Çocukça bir şey ama olsun. Söz konusu kitap olunca bazen insanın böyle çocukluk yapâsı geliyor. Çünkü kitapları, kitaplarımı seviyorum. Onlarla ilgilenmeden onlarla konuşmadan, muhabbet etmeden duramıyorum. Az demiyorum çok demiyorum. Mesela benim kitaplığım bir Cemil Meriç kütüphanesine değil yanından yöresinden de geçemez. Dikkat ettiyseniz kütüphanem de demiyorum zaten daha çok kitaplığım ifadesini tercih ediyorum. Ama yine de harika kitaplarımın olduğundan eminim ve kitaplarımı çok seviyorum. Biraz ayrı kaldığımda da özliyorum onları.

Bir üzgünlüğümü de dile getirmeden bu günlüğümü bitirmek istemiyorum. Üzgünlüğümün nedeni çocuklarımın kütüphaneli bir evde doğmalarına rağmen okumayla yeterince haşır neşir olmamaları hatta benim kitaplarımın çoğuyla aralarına mesafe koymalarıdır, diyebilirim. Bahaneleri de "Senin kitapların bize hitap etmiyor". Canları sağ olsun, kim bilir, belki bir gün kütüphanemdeki kitapların kıymetini bilirler de geç de olsa kitapların zengin dünyasına açılırlar.

Şiiri Nasıl Yazmışlar, 21 Eylül 2018

"Şiiri nasıl yazmışlar?" diye bir yazı dizisi olur mu? Olur olmasına da tembel bir adam bunu yapabilir mi? O deneyecek ben göreceğim.

Mehmet Gemci, 14 Eylül 2019 Cumartesi

Yalnız Ardıç dergilerini karıştırırken üzgünlüğüm rahmete dönsün diye oturup dua ettim bizden evvel giden dostla ve dostlara... Şair Mehmet Gemci ile kişisel iletişimimiz, dostluğumuz 1995'in Şubat'ında Ali Büyükçapar'ın Yalnız Ardıç dergisinin ilk sayısını göndermesi vesilesiyle başlamıştı. Sonrasında derginin yeni

çıkan sayılarını okul adresime gönderen Mehmet Gemci, dergiye şiirler, yazılarla katkıda bulunmamı isteyen bir mektup da iliştiirmişti. Ben de birkaç sayısına yazılar olmasa da şiirler göndererek derginin serüveninde yer aldım... Dost kalemlerle bir derginin sayfalarında geçmek ne iyi! 1992 Şubat'ından itibaren öğretmenlik yaptığım Sorgun Çiğdemli Lisesinden 1995'in Eylül'ünde kendi ilçeme yani Sarıkaya Lisesi için yer değişikliği istedim. Yer değişikliğini bildirince Yalnız Ardıç Sarıkaya'ya da gelmeye devam etti. Ta ki yayın hayatına nokta koyuncaya kadar sürdü bu geliş. Dergide yayımlanan şiirlerim ayrıca ikinci kitabım Mahrem Mecazlar'da da okuruna ulaştı. Ben şaire önce *Simurg*'u, sonraki yıllarda *Mahrem Mecazlar* ve *Çocukluğum Bir Çocuk*'u göndermiştim. Zihnim beni yanıltmıyorsa birini şair Hüseyin Gök vasıtasıyla iliştiirmiştim.

Günlüklerde yer vermiştim şair Gemci'ye. İlkini 23 Şubat 1995'te yazmışım, ikincisini 1 Mayıs 1995'te. 2016'da kendisine yazdığım bir günlükten bahsetmiştim. O da birkaç yorum yaparak cevap vermişti.

Zaman zaman Facebook'taki yazışmalarımızda hep şiirden, edebiyattan, edebiyat âleminde, kitaplardan özellikle son yıllarda sahaflardan ve sahaflara düşmüş kitaplardan konuşuyorduk.

Son yazışmamızda sizi ve şiirinizi seviyorum diye yazmış şair Mehmet Gemci. Ben de sizi seviyorum üstadım, diye cevap vermişim. Bizimkisi uzaktan, birbirimizi dünya gözüyle görmeden bir sevmekti bu. Yüz yüze bir muhabbetlik amımız olmadı.

Şair dostum Hüseyin Gök'le yaptıkları sohbetin zuhurat hali bize hiç nasip olmadı. İsteğim üzere, Yeryüzü Sahaf'tan benim için bir kitap soracaktı. Akıbetini bilmiyorum. Sanırım pahalı olduğunu düşündüğü için geri dönüş yapmamıştı. İçimde bir ukde olarak kalacak Gemci'nin ikinci isteği: *Çiçekli Yazma!* İmzalı olsun. Ne yazık ki gönderememişim. Üzgünüm.

Allah rahmet eylesin. Mekânı cennet olsun. Rabbim, Efendimize komşu kalsın. Şiirleri dua niyetine ruhunu ferahlatсын. Âmin.

Dede Korkut Hikâyeleri Serisi, 18 Mayıs 1985 Cumartesi, Kayseri

Bugünkü takvim yaprağında gül mevsimi yazıyor. İçeri girdiğimde kitabevinin sahibisiyle birlikte iki adam daha oturmuş Dede Korkut Hikâyeleri'nden konuşuyorlar. Konuşanlardan birinin önünde bir kitap duruyor; diğerinin elindeyse ince ince kitaplar. Onlar konuşuyor ben de onlara kulak kesilmiş vaziyette bir yandan o kitapların adını öğrenmeye çalışıyorum bir yandan da raflardaki kitaplara bakıyorum. İkinci rafta gözüme Dede Korkut Kitabı ilişti ve kitabın adının üstünde Günümüz Türkçesiyle yazıyor. Masanın önünde oturan kişinin bahsettiği kitap bu. Şimdi de diğer küçük kitapları arıyorum. Sonunda onları da buldum meğer Dede Korkut Hikâyeleri'nden oluşan 12 kitaplık bir seri imiş. Merak ettiğim bu kitapları, kitapçıdan istemeye utandım. Kendim aradım raflarda. Araya araya buldum sonunda.

Gerçekten de ince ince 12 kitap. Necdet Eroğlu, günümüze uygun bir dille Yeni Büyük Dağıtım adına hazırlanmış kitapları. Daha birkaç cümlesinden belli Türkçesi pırl pırl. Sanki çocuklara yönelik değil de çocukluğun içinden gelmiş gibiler. Güzel, rüya gibi kitaplar. Şahane resimlendirilmiş. Çocukluktan gelen bir fantezi midir nedir böyle resimli kitaplara karşı ayrı bir tutkum var. Gurur ve yüce tutkuyla seviyorum resimli kitapları. Her hikâyenin arasına ne de güzel serpiştirilmiş resimler. Resimler, renklendirilse çok mu masraflı olurdu? Bilmiyorum. Kitapların kapaklarını ve iç resimleri Saim Onan yapmış. Her şeye rağmen efsane bir çalışma olmuş.

Hikâyeleri okurken bazı kelimelerin altını çiziyorum. Ad verme, yiğit kadınlar, yedi, dokuz, kırk sayıları; ya şunlar: ağaç, su, at, kurt, aslan... Savaşmak, dövüşmek, avlanmak, kahramanlık... Yedi kâfir, kuyu, uyku, rüya, peri, beşik kertmesi, kız almak, ziyafet, Müslümanlık... Hızır. İnsanın böyle sevdiği bir şeyle karşılaşması ve

onunla karşı karşıya kalması ne heyecan verici bir şey. Bu hikâyeler bana bir Dede Korkut şiiri yazdırır mı? Dedem Korkut Hızır'a Yoldaş diye bir şiir mesela. Gerçi benimki de bir hayal, bir düşün; nasıl yazacaksam? Yine de nasip. Nasipten öte yol yokmuş. Belli mi olur? Umut işte.

Allah'ım, Dedem Korkut'un duası ne güzel! Samimi, kabullenmiş ve şahane. Eski inançlarımızın izleriyle ve Müslümanlıkla yoğrulmuş. Bu dualar, hikâyelerin içinde gerek bir dilekte bulunma gerek kahramanların zor durumda kaldıkları an, Allah'a yakarış olarak ortaya çıkıyor. Özellikle sonlarda yer alan dualar, kalıplaşmış ve şiirsel ifadelerden oluşmakta, hikâyeler bir dua ile bitmekte. Bir örneğini özellikle Beyrek'in Ölümünün sonundaki yeryüzünü hep inletecek duayı buraya yazmazsam olmaz.

Dede Korkut geldi neşeli havalar çaldı, gazi erenlerin başına ne geldiğini söyleyiverdi:

*Hani dediğim bey erenler
Dünya benim diyenler
Ecel aldı yer gizledi
Fani dünya kime kaldı
Gelimli gidimli dünya
Son ucu ölümlü dünya
Eninde sonunda uzun yaşın sonu ölüm
Sonrası ayrılık
Dua edeyim Han'ım
Ölüm vakti geldiğinde Tanrı
İmandan ayırmasın
Ak sakallı babanın yeri cennet olsun
Ak bürçekli ananın yeri cennet olsun
Kadir Mevla seni namerde muhtaç etmesin
Ak alında beş kelime dua kıldık
Kabul olsun
Âmin âmin diyenler
Tanrı'nın yüzünü görsün
Derlesin toplasın günahımızı
Muhammed Mustafa'ya başışlasın
Han'ım hey...*

Hikâyenin Yerli Sesi: Ömer Seyfettin

| MUSTAFA UÇURUM

Osmanlı'nın son demleri. Hikâyesi sona erecek bir neslin son adımları. Başında esen kavak yelleri çokça karmaşık çokça Batı'dan esen bir soğuk yel. Her şeyin adım adım değişmesine şahit olarak büyüyen bir neslin yaşadığı karmaşa arasında "kendi" değerlerine sarılmak denen o uzak ışığa tutunanların da var olma mücadelesi verdiği keskin bir bıçak gibi her şey.

Ne yapsan yeni, ne söylesen ilk. Olması gereken de bu aslında. Yeni bir dünyaya uyanan topraklarda kendi değerlerinin ötesinde bir yaşantıya kendini kaptıran bir aydın(!) kesim ve onun ardından yol bulmaya çalışan bir millet.

Ömer Seyfettin böyle bir ortamda ömür sürmüş, eserler vermiş, yaşam mücadelesini hakkını vererek ayakta tutmaya çalışmış bir yazar. Hikâyemizin hikâyesini anlamak için Ömer Seyfettin'i okumak gerek. Onun yazdığı her hikâye bizi anlatan ve kendi toprağının bir değeri olan yaşanmışlıklardan oluşuyor.

Milletinin ayak seslerini duyarak yaşamış, kısa

ömrüne sığdırdığı eserleri ile adını edebiyat tarihine yazdırmış bir yerli ses.

Otuz altı yıllık bir hayat. Bazen bir göz açıp kapamaklık bir süredir bu. Bazen de içine dünyaların sığıdığı bir ömür çetelesi. Yazar, şair, asker, öğretmen. Hepsinin de hakkını vermiş, her birinden de yüzünün akyıla çıkmış bir ehil yürek.

Yazmaya şiirle başlamış, dergilerde yazdığı şiirleriyle dikkatleri üzerine çekmiş, dönemin dergilerinde şiirleriyle görünen bir isim olarak edebiyat dünyasına adım atmış bir edebiyat adamı Ömer Seyfettin.

Durmayalım, durmak zamanı değil,
Durmak korku verir, bunu bil.
Yürüyeceğim ben, ey düşman eğil...
Uykuda geçmesin gençliğim yaşam."

Millî bir bilincin uyanışının ete kemiğe bürünmüş halinin bir hayata ilmik ilmik işlenmesidir Ömer Seyfettin. Onun yaşantısını ve davasını kuru bir milliyetçilikle açıklamak mümkün değil. Yaşadığı

toprağı kendi bilen, öz benliği olarak gören bir sesin sahibidir o. İnsanlığın var olması için dünyada, evrensel bir sesle kardeşlik ve eşitlik ruhunu dile getirişindeki kararlılığıdır onu özel kılan.

“Harbi bütün bütüne kaldırmak için evvela insanîyeti teşrik etmek lazımdır.

Beyazlık, sarılık, siyahlık, bakır renginde olmaklık ayrı ayrı birer insanlık olmadığını kabul etmeliyiz. Beş kıtanın her birinde beynelmülel sulh cemiyetleri teşekkül etmeli ve yekdiğerini anlamayan insanîyeti barıştırmalı.”

Dilinin inceliklerini kullanmada mahir olduğu kadar bu bilincin oluşmasındaki çalışmalarıyla da “sade ve öz dil” kuramının da kurucusu bir dil işçisidir Ömer Seyfettin. Milli dil millî hikâyeye için bunun bir ilk adım olduğunun bilincinde olduğundan, yazdığı her metinde hassasiyetlerini vurgularcasına öz bir Türkçe kullanır. Onun meselesi, anlaşılır ve faydalı olmaktır.

“Yeni Lisan” dilin özüdür. Bunu hikâyelerinde hassas bir terazide öyle dengeli kullanmıştır ki bugün dahi onun hikâyelerini okurken dilimizin incelikleriyle buluşmuş metinler okumaktayız. Sözcükleri incitmeden, dil zevkini en üst seviyede tutarak yapmıştır bunu. Bomba, Beyaz Lale gibi hikâyelerinde savaşın yıkıcı etkisini anlatırken de aynı hassasiyet çıkar karşımıza, Diyet ve Kaşığı’da olduğu gibi acı ve hüznü anlatırken de onun dil zevkini her cümlede yaşarız.

Bugün yazılan hikâyemizin temellerini atan isimdir Ömer Seyfettin. Ahmet Mithat Efendi, Nabizade Nazım gibi isimlerin yazdığı ve türünün ilk örnekleri olarak gösterilen hikâyeler, belki ilk örnekler olabilir ama türün önünü açma bağlamında çok da başarılı metinler olamamıştır. Ömer Seyfettin’in Kaşığı hikâyesi, toprağının sesi olarak kendine yer bulmuştur edebiyat dünyasında. Sade dili, anlatımdaki açıklığı, verdiği mesajlardaki netliği olarak hikâyeciliğimizin temeli sayılabilecek eserlerdendir. Aynı şekilde, And, Diyet, İlk Namaz gibi hikâyeler de Anadolu insanının sesinin soluğunun bir hikâyede hayat bulmuş hali olarak kendine yer bulmuştur.

Necati Mert, şu tespitte bulunur; “Bizde öykü Ömer Seyfettin’den önce de vardı. Ama öykü Ömer Seyfettin’le sevildi. Edebiyatımızdaki yerini de Ömer Seyfettin’le aldı. Dahası sonraki öykücülerin -1950 Kuşağı Bunalımcıları hariç- hemen hepsinin de referansı yine Ömer Seyfettin’dir.” (Karabatak dergisi-50. Sayı)

İnsanlar, kendilerini gördükleri eserleri daha çok benimserler. Çünkü onu kendilerinden bir parça olarak görürler. Ömer Seyfettin hikâyelerinin kabul görmesinin en önemli sebeplerinden biri budur. Anadolu insanı vardır bu hikâyelerde. Yaşantısıyla, örfüyle, âdetiyle toprak kokan insanlardır onun kahramanları.

İlk olmak belki edebiyat tarihine girmek için önemli bir kıstas olarak kabul edilebilir ama önemli olan kalıcı olmaktır. Bugün için türlerinin ilk örnekleri değil eser olabilen çalışmalar günümüze kadar ulaşmakta ve nesilden nesile aktarılmakta.

Ömer Seyfettin’in ortaya koyduğu her çalışma değerini yitirmeden günümüze ulaşan ve sesi mesafeleri aşan bir etki ile var olmaya devam edecek eserler. Geçerliliğini sürdüren bir hayatın hikâyesini yazan Ömer Seyfettin belki birçok hikâyesinde kendi hayatından kesitlerle bizleri buluştursa da onun anlattıklarından alınacak bir pay her zaman varlığını sürdürecektir.

Çünkü evrensel bir sesin hikâyecisidir o. Forsa’daki kavuşma anı ve bayrağın gölgesi, Ferman’daki yüreğini ve hayatını ortaya koyma fedakârlığı, ilk Namaz’daki ilk heyecan, Efruz Bey’deki aykırı tiplerin bugün de varlığını sürdürmesi onun sesinin aramızdaki yaşadığının bir kanıtı.

Ömer Seyfettin millî bir ses, bu toprakların bir değeridir. Anlattığı acılar acımız, sevinçler hepimizin yüreğinden gelen sestir. Onun bir hikâyesinin kapısından girince karşılaştığımız her şey bizden bir parçadır. Onu aradan geçen yüzyıl içinde ölümsüz bir isim yapan da kendi sesinin sahibi olmasıdır.

Ben Onun Küçük Kızı

| MEHMET AYCI

Bakır bir tasa su doldurur saçlarını tarardı.

Suya bakarak tarardı.

Merak eder, yanına otururdum.

Su aynaydı.

Taradıktan sonra ayağa kalkar, kendi etrafında dönerdi.

Saçları karlı dağların doruklarında karları eritecek sanırdım.

Dönmeye başlayınca bir vakit dönerdi.

O dönerken bakır tas içindeki sureti bir başka gülümserdi.

Güzel olmuş muyum Yemliha?

Hem de nasıl.

Ben daha bir şey söylemeden uçar onun diline konardım.

Harflerin içine saklanırdım.

Harfler bir araya gelir bir çadır olurdu.

Sana dedim.

Bana, ha, evet.

Hep aynı entariyi giyerdi.

Desenlerin, o birbiri gibi görünen, asla birbirine benzemeyen çiçeklerin içlerini kendisi boyardı.

Rengârenk toprak kutuları vardı.

İşaret parmağını ıslatır, parmağı dudaklarına, diline dokunurken, o benmişim gibi bir tutkuyla gözlerine bakardı.

Sonra toprağa parmağını basar, parmağı ince bir kalemmiş gibi bir deseni boyardı.

O desen boyanınca bütün desenler kendini boyar, entarisi çiçek çıkarırdı.

Merak eder yanına otururdum.

Boyadıktan sonra ayağa kalkar, kendi etrafında dönerdi.

Bir şarkı mırıldandırırdı.

Şarkının sesine eteğindeki desenler dalgalanırdı.

Güzel miyim Makseline?

Ben karayılan akan, kara böğürtlen çalılarının arkasına saklanır, dönüşünü seyrederdim.

Gözlerini açar, beni arardı.

Yalancılıktan arardı.

Nerede olduğumu bilirdi.

Güzelim değil mi?

Hem de nasıl.

Mislina, yanıma gel.

Yanıma gelirdim.

Leyla Hatun ve Küçük Çavuş'u aynı anda minicik elleriyle kavrardı.

Hadi koşalım.

Koşardık.

Düşeceğimizi bile bile koşardık.
 Önce ben düşerdim.
 O düşerken ben daha hızlı davranıp düşerdim.
 Dizim kanardı.
 Ona göstermezdim.
 Kalkar tekrar koşardık.
 Terlerdim.
 Ter gözümü yakardı.
 Adını bilmediğim, şimdi de bilmediğim bir ağaç gölgesine otururduk.
 Bir dal kendiliğinden eğilir, ona bir meyve verirdi.
 Meyveyi ısırdı.
 Suyu ağzımın kenarından akardı.
 Bilerek akıttırdı.
 Yok, bilerek akardı.
 Hadi ısır Mernuş.
 Kendi ısırığının yanını uzatırdı.
 Allah'ım o tat.
 Baygınlaşırđım.
 O zaten baygındı.
 Ağacın gövdesi büyür, büyür, büyür bir kaya olurdu.
 Bir kapı açılırdı gövdeden.
 Kanı kurumuş dizimi görür, görmezden gelirdi.
 Gel benimle Tebernuş.
 İtiraz etmezdim, gelirdim.
 O kapıdan girerdik.
 Tek kişinin yürüyebileceğı, yukarıdan arada bir gün ışığının sızdığı bir mağara yolu olurdu ağacın içi.
 O önde yürürdü.
 Etekleri dizime değirdi.
 Dizime değen yerde yaralar kendiliğinden iyileşirdi.
 Nasıl da bilirdi yolu.
 Yorulurdum.
 O yorulmazdı.
 Susardım.
 O da susardı.
 Sonra genişçe, odamsı bir yere gelirdik.
 Güneş bacadan giriyor gibi dolardı mağaranın içine.
 Yandan bir su sızardı.
 Suyu koşardık.
 Hadi içelim Şazenuş.
 Avuçlarına doldurur içerdı.
 Ben onu seyredirdim.
 Avuçlarına doldurur bana içirirdi.
 Ben öyle tatlı su içmedim.

Parmaklarını da içerdim.
Parmakları sudan da meyveden de tatlıydı.
Gıdıklanır bir hoş bir hoş gülerdi.
Bir köpek ayaklarını yalardı.
Sonra gelir benim ayaklarımı yalardı.
Sonra taşın kenarına kıvrılır gözlerini kapatırdı.
Uyurdu.
Onun da uykusu gelirdi.
Hadi uyuyalım Kefeştatayyuş.
Uyuyalım.
Hemencik uyurdu.
Ben uyuyor gibi yapar uyumazdım.
Cebimdeki gümüş paraları çıkarır entarisinin cebine koyardım sessizce.
Sonra ağırlık basardı.
Yanına sokulur uyumaya çalışırdım.
Köpek güven verirdi.
O zaman kirpiklerim ağırlaşmaya başlardı.
Ağırlaşır, ağırlaşır, ağırlaşır...
Ağır.
Ağı.
Ağ.
A.

Dönerken

| TAYYİB ATMACA

Ruhumu onaran bir usta gerek
Hayatımın tadı tuzu eksildi
Kime gitsem yeller eser yerinde
Dünyanın dişlisi dağılmak üzere
Korkuyorum kavşakları dönerken

Bela yağmur gibi üstüme yağar
Sağım solum önüm arkam körebe
Hangi yana dönsem sobelenirim
Bir kirmende eğiririm umudu
Sancım artar gün geceye dönerken

Eski günler siyah beyaz fotoğraf
Korkuyorum yeni pozlar vermeye
Bir gül kadar dahi gülümsemeden
Çaresiz kendime geri dönerim
Söz verenler sözlerinden dönerken

Baharın adıyla avunuyorum
Göğsüme örklendi yılki atları
Elli yedi yıldır gurbet ellerde
Ha döndün dönerim hayali kurdum
Eller sılasına geri dönerken

Dört yanımda yüksek kale duvarı
Ne göğe uçacak kanatlarım var
Ne yeri delecek çelik mızrağım
Kendime kaçarsam kurtulur muyum
Tenim şişte canım közde dönerken

Dolaştığım yeter yerin yüzünde
Yaşadığım kadar yaşadım şükür
Beş yıl fazla dört yıl eksik fark etmez
Kim tutarsa tutsun çetelesini
Üzerimde ecel kuşu dönerken

Senden Daha Güzeli Yok

| SELVİGÜL KANDOĞMUŞ ŞAHİN

Sararan yapraklara, iri gövdeli ağaçlara, yürümekten ezilmiş yeşilliği kaybolmaya başlamış sarıdan koyu kahveye dönen ezilmiş otlara baktı.

Yorgundu. Bedeninden ziyade yüreğine çöreklenmiş bir yorgunluk vardı sanki üzerinde. Üsküdar'ın inişli yokuşlu yollarında yürümüş, dinlenmek için köşedeki bu küçük parka çöküp oturmuştu işte. Karşıdaki ağaçların dibinde oturan birkaç kadın nasıl da iştahla, muhabbetle dolu dolu bir sohbetin içinde kaybolmuşlardı. Ellerinde çaylar, yan bankta bir piknik sepeti ve çay termosu bu muhabbeti tamamlıyor gibiydi.

Öylece dalıp gitti kadınlara, onların birbirleriyle hararetli konuşmalarına. Daha sonrasında ise,

sararan yapraklara, uzaklarda çok uzaklarda evlerin, ağaçların arkasından görünen denize mütemediyen uzun uzun baktı. Denizin maviliği karmaşa içinde kalmış yolların, birbirine yastı evlerin sonunda duru, ışıltılı bir mavilikle akıyor gibiydi. Baktıkça içine bir serinlik yürüdü sanki. Şimdi kalkıp gitse, otursa sahil kenarına,” deniz gamı alır” derler, ama gücü yok işte, gücü hiç yok.

“Bu ne oğlum?”

“Ha bu mu? Sana bir hediye aldık anne, gelinle beraber yeni doğum gününde küçük bir hediye...”

Benim yeni bir yaşım daha mı olmuş? Her şeyden kaçtığım zamanlar. Şimdi yaşımı öğrenmekten bile kaçıyorum oysa...

“Ha öyle mi varolun evladım...”

Tam girişe, holdeki çıplak kalmış ihlamur sarısı duvara asılmış aynayı. Kat kat sarılmış, bağlanmış kutunun içinden kenarları sedef işlemeli küçük bir ayna çıkmıştı. Güzeldi ayna, küçük ama çok güzel bir aynaydı. Ama her sabah yürüyüşe giderken kendi yüzüne baktığında ayna sanki bu güzelliği kaybediyor, solduruyor yaşlandırıyor, hüzne boğuyordu onu ve içinde birikmiş tüm acılarla ona bakıyordu.

Kızı Reyhan da bir hediye alır mıydı ona.

Sonbahar gelmiş, kış yaklaşıyordu. Yürüdüğü yollar sonunda yorgun düşmüş ayaklarından ziyade, bir deste anahtar gibi incelmış, kırışmış, nemi çekilmiş kurumuş, yıpranmış ellerine, ısıtan bir çift eldiven alırdı belki. Kışın soğuşundan, yelinden koruyan bir çift eldiven. Yürüyüş yaptığında ellerine takar, kızının sarı uzun saçlarının dokunuşuna benzeyen bir sıcaklık ellerini ısıtırdı. Kim bilir. Aman nereden geldi aklıma bu eldivenler de diye düşündü.

Bu parka her gün geliyor. Evde yalnızlık, kimsesizlik üzerine üzerine geldiğinde, yüreğinden ziyade bedeni sarsıldığında, duvarlar karabasan gibi üzerine yürüdüğünde kendini dışarı atıyor. Oysa gençlik zamanlarında evi siler süpürür, çiçekler dizdiği pencere önlerini, camları ayna gibi yapar, anneannesinden kalma el emeği halıların tüylerini beyaz kalıp sabunla parlatır, çeşit çeşit yemekler pişirir, beyaz güllü kanaviçe işlemeli patiskaları koltuklara serin akşamlarda atar, sonra balkonda iğde ağacının kokusu buram buram, akşam sefalarının mor çiçekleriyle uyumlu porselen fincanlarla eşine çocuklarına bir ziyafet hazırlardı.

Severdi yemek yapmayı, evlatlarına hizmette bulunmayı, elinden her bir şey gelirdi. Yorulmak nedir bilmezdi. Temizliğe gittiği evlerin düzeninden, hanımlardan da çok şey öğrenmişti.

Aynaya her sabah bakıyor, yüzüne, çökmüş hüznü gözlerine. Yüzünü çepeçevre saran eşarbi duru çehresine bir olgunluk nişanesi gibi yakışıyor sanki. Aynaya bakıp, yalnızlığından, yorgunluğundan, yıllardır içinde birikmiş olan acılarından bahsetmek istiyor ama bir suskunluk çöküyor içine.

Sonra yol boyunca bu suskunluk çözülüyor. Başlıyor içinden konuşmaya...

Ah be Ahmed'im, ben aynayı neleyeyim, kendi yüzümle mi konuşayım. Kendimle mi dertleşeyim. Bunun için mi aldın bana bu aynayı? Hiçbir yere sığmayan yüzüm, hiçbir yere sığmayan bedenimle aynaların içine mi yürüyeyim. Sevda çekenler âşıklarına ahırlarmış aynayı, “*senden daha güzeli yok*” der gibi.

Şimdi sen Ahmed'im bana bu aynayı anacığım sen yalnızsın ya, şimdi ne torun sesleri evini şenlendirir, ne bizler gelip gideriz, işte yoğunluk be anacığım, sen anlarsın bizi, anlayışsın sen. Gelinin de biliyorsun üst yönetici. Kadıncağz inan nefes alamıyor. Çocukların bakıcısı allah-tan çok becerikli de yemekleri yapıyor, evi ocağı nasıl güzel temiz tutuyor...

O tripleks eve çifte çifte bakıcılar sığırdı da ben sığamadım be Ahmed'im. Zaten benim yorgun yüreğim, hep işlere gitmiş, hiç boş kalmamış bu beden, evlerin merdivenlerini silen, evlerin tüm kirini akıtan bu yaşlı eller, nemi çekilmiş, aynalara bile ara ara bakan bu yaşlı yüz o eve yakışmaz Ahmed'im.

Duvarlar üstüme geliyor, her gün aynı yemekleri yapıyorum. Alışkanlık oldu artık. Oysa öyle miydi önceleri, çeşit çeşit yemekler yapardım. Baban aç, iştahlı otururdu sofraya, beni de severdi, yemeklerimi de. Reyhan'la sen kimselere özenmeyesiniz diye, fırın sütlaçlar, kömbeler, ıspanaklı börekler açar, katmerler yapardım. Okuldaki herkes özenirdi size. İştent gelirdim, ama sizin sevginizle canlanan bedenime bir diriliş aşısı vurulur, yorgunluk nedir bilmezdim. Çalışırdım, daha çok, daha çok çalışırdım, İngilizce hocası, özel matematik hocası daha çok gelsin diye evimize. Babanın fabrikadan aldığı neye yetecek.

Güçlüydüm işte. Anadolu'nun yaylalarında yetişip büyümüş bir yayla kızyıdım ama güngörmüş bir anam babam vardı. Köyün koca Memduh Ağası, yemeyip yedirmiş, yetimleri giydirmiş bir yiğitti babam. Evlerinde bereket, ikram gani... Sofrası her daim köylüye, yolcuya, yolda kalmışa açık. İşte öyle be Ahmed'im ben ağa kızı olarak bereket kuşanmış bir evde büyüdüm...

Ah be Ahmed'im, bir sütlac bile pişiremedim torunlarıma. Mavi, sarı yumuşak yelekler örmek istedim, başlayıp başlayıp söktüm. Şimdi İngilterelerde okumuş, doktorasını Amerika'da yapmış gelin hanım beğenir mi ki benim ördüğüm yeleği, pişirdiğim yemeği. Oysa benim ellerimden akan lezzet komşuların dilindeydi bilirsin.

Reyhan içimi mi okumuştun ki. Bir paketle geliyor alelacele. "Ah anneciğim, biliyorsun Mahmut çok titiz. İşleri yetiştiremiyorum. Hafta sonları gelen bahçivana, evi temizleyen kadına yetişemiyorum. Başlarında bulunmam gerekiyor. Ya kızım sen de kendini niye yorarsın ki, bırak hizmetliler yapsın, deyip duruyor Mahmut ama sen bilirsin benim titizliğimi. Çocukların da kursları, ödevleri, hocaları derken anneciğim anlayacağın bizim evin trafiği yoğun, çok yoğun..."

Bahçeye beraber diktiğimiz ağaçlar büyüdü biliyorum. Artık ayda bir de uğrayamıyorum Reyhanlara. Şu sığındığım park, şu yaslandığım ağaç, başımı kaldırdığımda içimi ferahlatan beyaz apak bulutlar olmasa... Reyhan'ın bahçesine, iki katlı devasa evinin bir köşesine bile sığamayan bedenim burada, Üsküdar'ın kadim sokaklarının sonunda, denize bakan bu parkta huzur buluyor biliyorum. Birazdan kalkarım. Aşağıda Aziz Mahmut Hüda Hz'lerine uğrarım. Yoluma çıkan kedilere çantamda taşıdığım yiyeceklerden ikram ederim.

Ah be yiğidim, aynalara sığmayan çehremle, duvarlar üzerime üzerime gelirken, kendimi attığım bu sonbahar soluyan parklarda hep seni anıyorum. Bu yalnızlığımı seninle geçirdiğimiz o güzel hayatın anıları ile teselli ediyorum. Sevildim ben, sen beni deliler gibi sevdim. Ağa kızyıdım, vermediler, kimseleri dinlemedin kaçırдың,

sonra getirdin İstanbullara. Sana gül damlası gibi iki evlat doğurdum.

Çalışkandık, dürüst, namuslu, erdemliydik ya kader de güldü yüzümüze. Terim saç diplerimden akar, ellerim çamaşır sularında çatlayıp yarılar, girip çıktığımız evleri cennete çevirirdim. Hızlıydım, çeviktim, yaptığım işi iyi yapardım. Hiç ar etmedim. Ağa kızyıdım deyip kenara çekilmedim. Evlatlarım için diri bedenime koştum kapılara. Onlar yeter ki okusunlar istedim. Sen dayının referansı ile girdiğin cam fabrikasında çalışıyordun ama yetmiyordu işte. Zordu büyük şehirde tutunmak, zordu evlatlara sahip çıkmak onları yetiştirmek adam etmek.

Olsun, yeter ki benim bedenim erisin, güçlü bileklerim incelsin, gümrak kara saçların dökülüp aklaşsın, yaylalarda gürbüzleşen bedenim çöksün, al yanaklarım olsunlar, ama evlatlarım vatana millete hayırlı olsunlar. Okusunlar, kimseler el avuç açmasınlar, öyle böyle değil büyük okullarda Avrupalarda ihtisas yapsınlar, büyük adam olsunlar...

Herkes hayrandı evlatlarıma, okudular, okuttum onları, terime ter, camıma can ekledim gece gündüz çalıştım. Özel hocalar tuttum. Kimselemin kazanamadığı okulları kazandılar. En büyük okullara gittiler, sonra Amerika'ya, İngiltere'ye ihtisasa yolladım onları. Gittiğim evlerdeki hanımlar beyler hep bana yardım ettiler. Cevvaldim, uyanıktım, tuttuğunu koparan yapımla hiç yılmadım.

Ah be yiğidim, işte senin zamansız gidişin beni böyle çarnaçar buz soğuğu evlerin boğan, yalnızlığında bırakışın olmasa hiçbir şeyi düşünmeyeceğim.

Torunlarımmın saçlarını doya doya okşamak istedim, onlara çeşit çeşit yemekler yapmak, altlarını almak, tombul bacaklarını ısırarak, saçlarını örmek. Hiç birisini doyaya yapamadım yiğidim. Yanaştırmadılar beni evlatlarımm, o büyük devasa evlerine, bahçelerine, istemediler her an gözlerine değeyim. Ben zaten onurlu kadındım bilirsin, ben öyle kıyılara köşelere sığmam. Ama

işte arada, haftada bir iki gün bile olsa torunlarımınla vakit geçireydim, onları alıp parka götürüyordum... İstedim ama... Olmadı be yığdım, olmadı. Bayramdan bayrama gördüm torunları... Evlatları doğurduk, büyüttük, okuttuk, hizmetinde bulunduk da işte olmuyormuş öyle, yetmiyormuş hiçbir şey...

Şimdi burada Karacaahmet'te senin toprağına yasladım başımı, yorgun bedenimi. Gözlerimden akan yaşlar aktıkça nemlenen toprağına, hiç solmayan bir sevda var ya yüreğimizde bu yeter bana yığdım. Beklersin gelirim bir gün, bir gün benim de kapımı çalar ölüm meleği. Şimdi bu üzerime üzerime gelen duvarlara dayanmalıyım, yalnızlığımıza sığınmalıyım, alışmalıyım biliyorum, bir de yalnızlık Allah'a yakışır derler ya ne kadar da doğrudurmuş. İçimde söküp atamadığım bir darlanma ile gecesi gündüzü yok kendimi sokaklara atıyorum. Ben bu yalnızlıktan sonra öğrendim, gecelerin bitmeyen derin karanlığındaki uzun saatlerini... Bungun sıcaklarda, yakan kavuran çöleşen yollara attım kendimi... Soğuk, kar boran vurduğunda şehre, yapraklarını dökmüş kuru dallarıyla kadim bahçelerinde kurulup oturmuş ağaçları yaren bilip, onlara sırtımı dayadım, yağmurlar bedenimden sicim gibi akarken...

Sıcaktan çöle dönmüş dar, geniş yollara, soğuk buz gibi parkların beton banklarına oturuyorum bazen, içim ürperiyor. Evet, yalnızlık zormuş be yığdım. Kimseye dayanamayacağımı öğreniyor insan. Hiç kimseye.

Mevlam bilir yüreğimi, ben diyorum Ey gurban olduğum Rabb'im yıllarca güçlü genç bedenim erim eridi, evlatlarımı büyüttüm ele güne muhtaç etmedim. Okuttum yabancı memleketlere yolladım. Şimdi ey gurban olduğum Mevla'm beni kimselerin eline bırakma, bırakma Rabb'im beni...

Gayrı bu göçkün bedenim ve dahi yüreğim dayanmaz Rabbim. Beni kimselere bırakma, muhanete muhtaç etme gurban olduğum Mevlam.

Karacaahmet'in kadim taş duvarları, uzun servileri, kalın gövdeli yaşlı ağaçların sararmış

yaprakları akşamın bakır kızıl ışıklarını ağırıyor. Ayaklarına sararmış gazeller dolamıyordu. Sarı otlara basarak ilerliyor... Denizden gelen nemli havanın deminden, koyu yeşil yosun tutmuş mermer mezarların birisinin önünde durdu. Mezara yaşlı bir karaltı yaklaştıkça büyümesi gerekirken küçülüyor, akşam alacasında seçilmez bir hâl alıyordu.

Sonra "Bismillahirrahmanirrahim" diyerek derin bir nefes aldı.

Yüzünü eldivenli ellerindeki aynaya yaslamış, bedeni solgun bir gül demeti gibi mezarın dibine yığılmış hareketsiz öylece yatan yaşlı kadını farketti neden sonra... Sıkı sıkıya sarıldığı sedef işlemeli aynanın yansımasında buhar yoktu... Hava soğumaya durmuş, denizin üzerinde çığlık çığlığa uçan martıların sesleri geliyordu. "Yazık ölmüş bu kadın" diyerek geri adım attı. İşte o zaman tanıdı yerde koyu kahve pardösüsü, krem başörtüsüyle solgun bir gül gibi mezarın dibine yığılmış yaşlı kadını...

Mezarlık görevlisi olmak böyle bir şeydi işte. Aniden her bir şeyle karşılaşabilirdi insan. Akşamın karanlığa evrilen demlerinde yaslandığı direktan sızan ışığın yansımasıyla gördü ve tanıdı evet oydu... Aşağı mahallede oturan usul usul her Cuma gelip, eşine sessiz dualar eden o güzel teyzeydi.

Genç adam derin bir nefes aldı, İstanbul'un sonbahar yüklü nemli havası ciğerlerine dolarken neden sonra gözleri nemlendi. Bir heykel soğukluğunda, ellerinde toprak rengi yün eldivenler, sıkı sıkıya tuttuğu ayna ile eşinin mezarı dibinde artık nefes alamayan yaşlı kadına baktı.

"Allah Rahmet eylesin, haber vermek gerek eşine dostuna, varsa evlatlarına" diyerek, telefonunu ceplerinde aramaya başladı...

Üsküdar geceyi ağırlamaya hazırlanıyor; kızıl bir tül gibi inen akşam alacasıyla, denizi yakan turuncu yakamozlar ve kıyı boyu uzanan evlerin camlarında yangınlarla, akşam oluyordu...

Denize Dökülenler

| MUKADDER GEMİCİ

Küçük, ancak tek kişinin sığıdığı bekçi kulübesinden çıktı, sabahın havasını içine çekip ortalıkta kimsenin olmadığını bilmenin rahatlığı ile gerindi, hoş, birileri olsa da fark etmezdi ya... Karşı kıyılara baktı, hava güzeldi, Üsküdar beşikte, denizin kucağında sallanıyor, uyuyordu. Kimsecikler yoktu, güneş henüz doğmuştu. Deniz iki koca tekneyi, karaya bağlı iplerini koparmak ister gibi, kendine doğru kuvvetlice çekiyor, sallıyordu. Bu güzel yaz sabahı içinde bir ses vardı, farklı bir ses... Bir kuş ötüşünün, bir martı havalanışının, dalgaların kıyıya vuruşunun içine ka-

rışıp gelen iç çekiş, kısa kısa nefesler, görmeden anlaşılacak bir kabaran göğüs...

Ses geldiği tarafa döndü, kıyıda aslında iki büyük tekerleğin arasına denizin kenarına, ta ucuna oturmuştu biri. İntihar mı edecekti? Hay Allah, sabah sabah al başına belayı! Ayyaşlar, berduşlar, evsizler, zıpır gençler, köpekler ve kediler gelir böyle otururlardı, görür görmez hemen yerinden fırlar, hepsini kovalardı. Şu küçük koyda duran teknelerin başını bekler, özel yolcuların inip binmesini ayarlar, el ayak çekince lüks

teknelere atlayıp bir geceliğine misafir olmak isteyenlere engel olurdu. Ne yapıyor ne arıyordu burada?

Hoop dedi hemşerim, yasak, oturma orda.

Ağlayan, başını bile çevirmedi, iç çekerek ağlamaya devam etti.

Çattık arkadaş dedi, sabah sabah bu ne ya!

Elini beline koyup bir daha, bağırdı, denize düşeceksin, kalk ordan kalk!

Adam karşıya, Üsküdar'a bakarak ağlıyordu. Şöyle bir dikildi kulübenin yanında. Biraz seyretti ne yapacağını. Bekledi. Değişen bir şey olmayınca, artık mecburen yanına doğru yürüdü. Sarhoş olabilirdi, madde almış, beyni uyuşmuş... Pek öyle görünmüyordu hâli; sağa sola yamulmuyor, yan yatmıyor, bazen başı önüne düşse de sabit durarak ağlıyordu. Böylesini de ilk defa görüyordu doğrusu. Şöyle bir iki adım kala durdu, koluna girip, çekip kaldırırsa mıydı?

Hemşerim, orası biraz tehlikeli bu tarafa gel, dedi.

Yüzünü çevirince salgından sebep adamın maskeli olduğunu gördü, ara ara gözlerini burnunu silmek için başını öbür tarafa çeviriyor, sonra maskeyi tekrar yüzüne çekiyordu.

Boğuk bir sesle konuştu, kalkacağım merak etmeyin, bir şeyim yok.

Numara yapıyor olabilir miydi? Birazdan denize atlayıp uğraştıracak mıydı?

Polis gelecek, ifadesini alacak, yeltmeyecek karakola merkeze gidecek, ifade verecek, gazeteciler veya ailesi gelip burada sorular soracak. Saat kaçta geldi, ne dedi, ne yaptı, neden engel olmadınız, tutup kolundan çekseydiniz... Kolaydı, gel de çek o kadar çok biliyorsan. Hatta keşke, daha önce tutup çekseydin bu adam dertlerinin içinde boğulmadan.

Yanına iyice yaklaştı. İçli içli ağlıyor oluşu da is-

ter istemez insana dokunuyordu.

Bu tarafa geçmek yasak dedi, düşersin müşersin, gel böyle.

Yok abi dedi, -demek ki küçüktü kendisinden-kalkacağım şimdi, derdimi dökeyim dedim...

Genç adam, karşılara baktı. Ne vardı ki oralarda? Üst üste binalar, sakın deniz, işlemeye başlamış vapurlar, açık bir İstanbul sabahı. Elini beline koyup o da baktı karşılara. Kendinin de ne dertleri vardı. Maaş yetmiyordu, çocukların istekleri bitmiyordu, annesi yatalaktı, karısı her gün dırdr ediyordu ablan alsın, abin alsın, sol ayağındaki ağrı her gün daha da artıyordu, tekstildi, pazarda tezgâh açmaydı, taksi şoförlüğüydü, eniştenin büfesinde çalışmaktı derken nihayet bu gece bekçiliği işini bulmuştu. Birazdan kalkıp tramvaya binecek, uyuya uyuya son durağa kadar gidecekti. Elli beş yaşına gelmiş gün görmemiş, her gün deniz kenarında İstanbul'un en güzel yerindeyken kafası rahat, şöyle bir deniz kenarına oturmamıştı ayaklarını uzatıp. Dertini dökmeye gelmişmiş, bu dert denen şey dökülüyor muymuş yani? Sinirlendi.

Hemşerim dedi, kalk şurdan sabah sabah adamın asabını bozma.

Genç adam oralı olmadı, gözünü bu sefer dibini görüyor gibi denize doğru dikmişti. Yüzü maskeli, öylece bakıyordu.

Abi sen git çayımı demle diye cevapladı.

Bak bak bak, bir de akıl veriyordu. Yanına gidip yakasına yapışmak istedi.

Uzatma kardeşim dedi, bas git.

Genç adam tuhaftı, böyle seslenerek onu ordan kaldıramayacağını iyice anladı, şimdi değil dedi çünkü, biraz sonra, ilk motor kalksın ondan sonra.

Sevgilin mi var onda dedi, ondan mı ayrıldın?

Genç başını çevirip baktı, gözleri ağlama

sonrasının kırmızılığında, capcanlıydı. Cevap vermedi, ellerini kucagında birleştirdi. Sessizce yine karşılara baktı.

Aşk olacak derdi diye düşündü, aşktır bu yaşta, bu halde, başka ne olacak? Aptal, bilmiyordu, geçiciydi aşk maşk, paran varsa aşkı da alırdın.

Oğlum her yer kız dedi bu sefer anlayıştan çok ikna edip başından savma isteği ile, bulursun yenisini.

Delikanlı başımı çevirip bakmadı bile.

Abi sen çayını demle, mesain bitecek birazdan çekip gideceksin, ben de gideceğim, merak etme. Kendimi atmaya gelmedim.

Akıllı akıllı konuşuyordu ama aptalın tekiydi. Derdini dökmeye insan buraya mı gelirdi?

Paran var mı senin?

Delikanlı baktı, var dedi.

Dert parayla dağılır, ye iç gez toz, bak benim aylık beşbinim olsa ne derdim kalır ne tasam. Para ölümü halledemez, ha anan baban, sevdiğin öldüyse para onu geri getirmez, ona bi şey demem. Annen baban filan mı öldü?

Yok abi ölen mölen yok, dedi ama birden kendini tutamayıp yeniden ağlamaya başladı. İleri geri sallanarak, maske yüzünde, denize bakarak, bir şeyler söylüyor ama ne dediği anlaşılıyordu, bir tek kelime bile....

Gece bekçisi bu hali seyretmek zorunda kaldı, konuşmadan, tutup kolundan kaldırmadan.

Kimdi bu adam, derdi neydi? Belliydi, kendini atmayacaktı. Ama Allah Allah, mesaisinin birazdan biteceğini, gitmeden bir çay demleyeceğini filan nerden biliyordu ki? Her gün yan taraftaki iskeleden inen binen bir insan yığını geçerdii buradan, onlardan biri miydi? Veya zengin tekne sahiplerinden biri? Maskesini indirse belki yüzü tanıdık gelirdi, ama...

Üzülme be dedi, geçer eninde sonunda neyse...

Derdi veren dermanımı da verir...

Sıkma canımı...

İnsan cevap verir değil mi, bir yorum yapar, bir şey söyler? Tanmadığı bir insandı neticede, dedikodusunu yapacak değildi ya.... Yapacak mıydı yoksa? Yapacaktı elbette.

Kız Emine diyecekti, sabah sabah ne oldu, adamın biri baktım denizin kıyısına oturmuş hüngür hüngür ağlıyor...

Akşam gelince de büfeciye; ya görsen çocuk zırlı zırlı...

Cumartesi bacanakla otururken; öyle gençten bir çocuk oturmuş denize karşı...

Tekne sahipleriyle ayak üstü sohbet ederken; ya sarhoş ya ilaç almış dedim önce...

Veya yıllar yıllar sonra, o çocuk intihar edecekti ama ben çıkınca kulübeden vazgeçti...

İnsan bu; anlatırdı elbette.

Komşular yetişin diye bağırırdı.

Ah bir bilsen diye söze başlardı.

Ne oldu biliyor musun derdi.

Anlatmayayım diyorum ama...

İçim pişti...

Kimseye söyleme...

Böyle oldu işte...

Üç gündür yerde miyim gökte miyim bilmiyorum inan ki...

Yandım yandım...

Nasıl canım sıkıldı....

Bildiğin gibi değil...

Nasıl üzüldüm nasıl üzüldüm...

Ah neler geldi başıma...

Anlatsan bir dert, anlatmasan bir dert...

İnsan bunuda söyler, amatıpki kendisi gibi herkes, hep anlatmayı tercih ederdi. Tekne sahiplerinin biri değil hepsi, bankaya olan kredi borcunu biliyordu. Simitçi, hanımla olan kavgalarını. Bacanak, maaşının azlığını. Ev sahibi sağ ayağındaki ameliyatlık durumu. Geçen gün

tramvayda konuştuğu, hiç tanımadığı adam gece bekçiliğinden şikayetini. Ama o da herkesin her şeyini biliyordu. Tekne sahiplerinin miras kaygalarını. Simitçinin oğlunun babasının pantolonundan para çaldığını. Bacanağın baldızdan gizlice arabayı sattığını. Ev sahibinin damadının evi terk ettiğini. Tramvayda hiç tanımadığı adamın ikinci evre kanser tedavisi gördüğünü....

Bir tek bu çocuk susuyordu. Sabahın bu saatinde, denizin kenarına oturup hüüngür hüüngür ağlatacak kadar büyük olan derdini -bu yaşta üstelik- insanlara döküp saçmadan içinde tutuyordu. Şöyle oldu, böyle oldu, şu şunu yaptı, şu şunu dedi denmeden derdini böyle tek başına yaşamak, sade gözyaşı ve iç çekişle dökmek, hayret edilecek bir şeydi. Şaşkın şaşkın bakarken, genç adam ani bir hareketle silkindi, toplandı, geri çekildi. Üstünü başını düzeltti. Hali tavrı, ketum-

luğu; insanı kenarda, görünmez, içeri girilmesi mümkün olmayan bir kapının önünde durup beklemeye mecbur bırakıyordu, üstelik çekinecek, ister istemez.

Atletinin üstünde açık ve dağınık gömleğini iliklerken gel dedi son bir defa olmak üzere, gel bir çay içelim.

Sağol dedi delikanlı, artık gitmem lazım.

Maskesi hâlâ yüzündeydi. Kalktı, sanki orda hiç oturmamış, sanki orda hiç ağlamamış, gelip geçen biriymiş gibi yürüdü gitti. Arkasından baktı, bir daha gelecek miydi, yüzü nasıldı, yeniden karşılaşılsa tamiyabilecek miydi hiç bilmiyordu. Delikanlı gözden kaybolunca kıyıya yanaştı, denize, içine, en derinine, siyah ve lacivertin oynadığı, hiç kimsenin bilmediğini bilen o yere, boş boş baktı...

Şarkının Sözləri

| MERVE BÜYÜKÇAPAR

Pencere kenarındaki sedire oturup bohçasını açtı. Kasnağını çıkarıp dizlerine yerleştirdi. Örtüyü kontrol etti bir yandan; etamin sımsıkıydı ve beyaz. İpliği geçirip bir ilmek attı. Örtünün içinden çıkarken gümüş bir balığın zıplayışı canlandı zihninde. Kıpırtısız denizde küçük bir şıprıtu duyuldu. İki küçük halka açıldı açıldı ve kayboldu. Etraftan duyan ya da gören olmuş muydu? Başını çevirip odaya baktı. Evdekilerin örtüye karşı konağı nakşettiğini görmelerinden ya da bunu ima etmelerinden çekiniyordu. Konağı göz hapsine aldığı ve oraya girip çıkan

genç adamı düşündüğünü yüzüne vururlarsa buraya bir daha gelemezdi. Oda boştu. Önüne dönüp, gümüş balığı suya bıraktı.

Balığın peşine taktığı kırmızı iplikle taşlar çıkardı denizden. Şıpr şıpr bir ses parmaklarından süzülürken ilk taşı yerleştirdi, sonra ikinci, üçüncü... Konak günden güne belirginleşecekti. Merdivenleri, kapısı, pencere kenarlarına dantel zarafeti katan kenarlıkları sırasıyla işleyecek, güneş, öğle vaktinde nasıl aydınlatıyorsa bu evi örtüye de öyle ışıklarıyla nakşedecekti. Konakta

yaşayanların dahi bilmediği bir aralık bırakacaktı duvarlarından birine ve günü geldiğinde kimse görmeden süzülecekti içeri.

Örtüsü dizlerinde, öğle vaktinin dört bir yandan getirip pencerelerden içeri boşalttığı bin türlü ses ve uğultu arasında o sadece karşı evden yayılan müziği duyuyordu. Yalnız kendisine verilen özel bir konser. Kim bilir genç müzisyene değil de hocasına kulak verse o da bir şeyler öğrenebilirdi. Nefesini notalara bölmek zor muydu?

Müziğin parmaklarını hareketlendirdiğini hissetti. Elleri, taş konağın duvarlarını yükseltirken aynı zamanda makamları icracıya gösteren bir şefin elleriydi. Kendisi için gizli bir aralık inşa etmesine gerek yoktu. İşaret parmağıyla dokunduğu bahçe duvarının arasından kendini içeri attı. Kırmızı, siyah, mavi iplikler bir karnaval yerinin süsleri gibiydi. Yüzüne, saçlarına değişiyorlardı yürüdükçe. Bu hoşuna gitti. Adımlarını yavaşlattı. Bahçe kapısıyla konak arasındaki yolu işlememişti henüz. Durup düşündü. Bir çimenlik, birkaç basamak taşı, ya da bir patika buraya çok yakıştırdı. Gerisingeri dönüp çıktı kasnaktan.

Sadece şarkı söylemeyi düşünen bu adam parmağındaki yüzüğün sahibini bir kez olsun merak etmedi mi! Günlerce çalıştıktan sonra nihayet patika taşlarını yerleştirebilmişti. Daha önce bitirebilirdi ancak ipliğin rengine karar verememişti. Her ne kadar acele etse de her şeyin mükemmel olmasını istiyordu. Konağın önüne kadar gelmişti işte. İçeri nasıl girecekti! Kapı! Bir kapı yapmamıştı. Konağın etrafını dolaşabilirse, parmaklarıyla bütün duvarları yoklar, belki taşların arasında bir boşluk bulabilirdi. Salih'in hayatına sızabileceği bir boşluk.

Günlerce çalıştı; aceleyle, kızgınlıkla, heyecanla batıp çıktı gümüş balık. Parmaklarına da batı defalarca. Acıyordu, kanıyordu hatta. Yaraları hafifleyene kadar ara vermek zorunda kalıyordu. Acıması bir şey değil ama kanayıp örtüye bulaşursa nasıl temizlerdi kan lekesini.

Başlangıçta bu kadar zor olacağını düşünmemiş-

ti. Hatta acemisi olduğu bu kasnak, iplikler, iğne bile korkutmamıştı onu. Yaparım, demişti, ne var! Herkes nasıl yapıyorsa ben de öyle yaparım. Çarpık dizdiği taşlar, denk getiremediği renkler, hizasından çıkan duvar... Düzeltmekten gocunmadı. Söktü, işledi. Defalarca.

Yol dar ve inişli çıkışlıydı. Nasılsa kasnağın altında kalıyorlar diye çarpıklıkları görmezden gelmişti. Şimdi yürürken o kadar küçük hatalar olmadığını anlıyordu. Düğüm yerlerine geldiğinde ayağı gevşek iplikten içeri kayıyordu. O zaman başı dönüyor dengesini bulmakta zorlanıyordu. Yürürken destek alabileceği bir ağaç parçası işlenmiş olsa ne iyi olacaktı.

Düşe kalka, ayakları çamur içinde duvarın dibine kadar gitti. Duvar ilk günlerde nasıl da görkemliydi. Sevinçle attığı her ilmek, hayallerinin parıltısını taşıyordu. Ne hizası bozuk bir taş vardı ne de uyumsuz bir ton. Kusursuz görünüyordu. Salih'in umursamazlığının onu endişelendirmedeği günlerdi. Keyifle batıp çıkmıştı balık sulara. Birbirlerini tanıyabilmek için zaman gerektiğini biliyordu. Bir söz vermişlerdi. Söz vermek neyi gerektiriyorsa yapacaktı. Böyle öğrenmişti. Bu denizde buluştukları gibi birlikte yürümeyi de öğreneceklerdi.

Duvarı iyice yokladı. Salih'in sesi bu; şarkı söylüyor. Haberi yok dışarda olup bitenden. Bu ses, genç kıızı bugüne kadar heyecanlandıran tek şey; ona dair bütün bildiği. Genç adam sevinçli mi, üzgün mü anlayıverir. Çünkü Salih kendisiyle ilgili her şeyi sesinde gizler.

Salih; maharetinin taşlarıyla döşediği sınırların ötesi korkuturdu onu. Karanlıkta kalmaktan korkardı. İçindeki merak, alışkanlıklarının sağlam duvarlarına çarpıp ufulanırdı kolayca. Cesaret edip başka seslere kulak verseydi etrafında yükselen bu duvarlara bir kapı gerektiğini anlardı.

Genç kız konağın köşesine kadar gitti ama tek bir iğne deliği bulamadı. Daha ileri gidemiyordu o kısımları işlememişti henüz. Sırtını duvara

verip yere oturdu. Üzgündü, hatta kızgın. Salih şimdi yeni bir şarkıya geçmişti. Ama takılıp duruyordu. Hocası sık sık kesiyordu onu. Genç kız ilk defa bu duruma üzülmediğini fark etti. Salih durmadan hata yapıyor, hocası sesini yükseltiyor o ise garip bir şekilde rahatlıyordu bu durumdan. Başını hızla iki yana salladı. Bu değildi istediği. Onun ipliklerini rengârenk parlatan, örtüsüne nakşetmek istediği duygu bu değildi.

Hızla ayağa kalktı. Duvar boyunca yürüdü tekrar. Bir şey bulamadı. Yola inip bozuk kısımları arayacaktı. Dikkatle attı her adımı. Bu sırada bir düğümüne takılıp düştü. Hırçınlaştığında işlerin sarpa sardığını biliyordu. Derin bir nefes aldı. Bekledi. Yavaşça kalktı yerden. Takıldığı yeri kontrol etmeliydi. Dizlerinin üzerinde durup elini uzattı aralıktan. Düğümü bulursa çözebilir, ona tutunarak tıpkı bir akrobat gibi duvara kadar itebilirdi vücudunu. Bu tehlikeliydi. Çözülen ipin nereye kadar söküleceğini bilmiyordu. Eğer umduğundan daha uzun bir ipse sonsuz bir boşlukta bulabilirdi kendini, bir denizin ortasında, bir kayalığın ucunda.

Kötü düşünceleri zihninden kovmak için başını iki yana salladı. Etrafa bakmayı bırakırsa zihni berraklaşacakmış gibi gözlerini kapatıp öyle uzattı elini. Düğümü eliyle yokladı. Parmaklarına taş gibi bir sertlik geldi. Hatırladı. Çözülmesin diye uçlarını yakmıştı düğümlerin. Başka zaman olsa sonraya bırakırdı bu işi. Bu sefer her şeyi düzgün yapması gerektiğine inanmış, ertelememişti. Kızdı kendine. Ertelemeyi severdi hâlbuki. Sonradan işleri düzeltmek ne kadar zor olsa da bu huyundan vazgeçmemiştir. Şu an böyle bir ihtiyatsızlığa ne kadar muhtaçtı. Yerden kalktı. Çaresizlikle etrafına bakındı. Salih şarkının hâlâ aynı yerinde takılıyordu. Onun içinde bulunduğu durumu düşünmemeye çalışarak işine odaklandı. Bütün düğümleri kontrol etmekten başka çaresi yoktu.

Ayaklarının altındaki bu taşları işlerken de sözümlü ona duygularına yenilmişti. Oysa genç kız bunu duygularını yaşamak olarak adlandırıyor. Salih'e kızdığına koparmıştı ipi, heyecan-

dan elleri titrediğinde, hevesi kaçtığında, hiçbir şey yapmadan beklediğinde...

Her birine bir düğüm atıp öyle devam etmişti işlemeye. Şimdi bu düğümler sayesinde bir yol bulacaktı.

Salih öyle miydi? Pişmanlığımı, öfkesini, sevincini geçiştirirdi. Genç kız içten içe biliyordu ki duygularını gürlü bir sese, bir şarkıya dönüştürmek isterdi aslında. Nerede başlayıp nerede biteceğine, ne zaman es vereceğine kendi karar verebilirdi. Nasıl yapacağını bilmiyordu belli ki. Evet, bilmiyordu işte. Bunu neden düşünmemiştir. İstemediğinden değil bilmediğinden diyerek tekrarlardı içinden. Bunu anladığına sevindi. Emekleyerek düğümleri aramaya devam etti. Bilmeyen birini suçlayamazdı.

Ceplerini yokladı. Ucu eğri nakış makasını aradı. Bazen cebinde unutturdu ama yoktu işte. Tertipli hali demek makasını da kutusuna koyup kaldırmıştı işi bitince. Sonunda ucu yanmamış bir düğüm buldu. Yolun sonuydu nerdeyse. Konaktan epeyce uzaklaşmıştı. Genç kız, elini uzatıp yokladı tekrar. İyice emin olmalıydı. Kalbi çarpıyor, elleri titriyordu. İki elini uzatıp tırnaklarıyla çözdü düğümü. Başını kaldırıp derin bir nefes aldı. Kendi tarafında olan ucu kasnağın üstüne çıkardı. Beline bağladı sıkıca. Bir sonraki düğümün nerede olduğunu duvara ulaşıp ulaşamayacağını. Şimdi yapabileceği tek şey hatalarına güvenmekti. Belinden yukarı doğru uzanan ipe sımsıkı tutunup boşluğa attı kendini. Geçtiği yerlerde kızıl bir parıltı bırakıyordu.

Nota masasının gerisinde sırtı görünüyordu Salih'in ve şefin dikkatli yüzü. Birazdan icraya başlayacaklardı ama bu sefer karşı evde kimse dinlemeyecekti onları. Kırmızı bir makara biraz evvel zıplaya zıplaya yuvarlanmıştı merdivenlerden.

Salih, gözleri notalarda, avucunun içinde bir deniz, kıyısında şıpır şıpır köpüklerin duvarlarına çarptığı taş ev vardı. Bir mendilin köşesine işlenmiş bu manzarayı avucunda sımsıkı tutuyordu.

Islak Toz

| YASİN MORTAŞ

ve çelik: bak ve doğru
ve çivi: kalbe çakılan “im”
ve gök: avuçlar defteri
ve dağ: göğsün balkonu
ve yağmur: sesin içi
ve vakit: mayasız saat
ve toprak: tozlarının toplamı
ve dünya: düşüşümesi
.....: kemik eğrisi

öyleyse
eğir kendini
ve tut eşyanın histerisini

Fate'nin İmtihanı

| ŞULE KÖKLÜ

Fate dört çocuğuyla hamamın kapısından girdiğinde körpe kızlar al yanaklarını soğutmak için serinlikte kıkırdaşıyordu. Kucağındaki çocuğu yere indirmeden natırlardan biri yetişti. “Gelin hamamı var, dışardan müşteri alamıyoruz bacı.” Fate bavul elinde kalakalmıştı kapının önünde. Gözü hamamın sahibini aradı yoktu.

“Sürünerek kış kıyamette geldim bir göz oda...” Demeden sözünü kesti kadın. “Yok alamıyoruz

dedim ya! Kapattılar hamamı.” Üstüne basa basa azarlar gibi konuşunca, “Dilin kurusun he mi,” diye mırıldandı. Dikildiği yerden ne bir adım ileri geçebiliyor ne de gidebiliyordu.

Sabah erkenden sobanın borularını isten arındırılmış, erittiği kar suyuyla evi baştan aşağı temizlerken hamamın hayalini kura kura ayazda çoluğu çocuğu yollara dökmüştü. Kucağındaki kız mızırdaınca yere bıraktı. Çocuğun gözü

fiskiye havuzdaydı. Fate taşlara çarpıp savrulan damlaları yakalamak için avuçlarını açan kızı seyrederken bavul elinde bekliyordu hâlâ. Hamamın sıcaklık bölümünün kapısı nefeslenmek isteyenlerin elleriyle büyük bir takırtıyla açılıyor, ardına asılmış tokmağın ağırlığıyla çarçabuk aynı gürültüyle kapanırken soğukluğa dolan buhar, sabun ve nem kokusunu beraberinde getiriyordu. Camlı bölümde sobanın etrafına dizilen peştamallı ihtiyarlardan biriyle göz göze gelince utanıp bakışlarını indirdi Fate. Onun hakkında konuştuğunu seziyordu. Küçük kız sıçrayan damlaları kahkahalarla kovalarken beş yaşındaki oğlan Fate'nin eteğinin ardına saklanmış göz ucuyla suyun peşinde koşan kardeşini merakla seyrediyordu. Büyük kız, "Hadi ana yıkanmayacaksak gidelim," diye dürterken ötekinin gözü rengârenk dantelli kombinezonları ve sedef işlemeli takunyalarıyla arzı endam eden kızlardaydı. Havuzun etrafında Fate'ye rağmen su sepen oynamaya başlayınca ihtiyar kadınlardan azarı yedi kızlar. Gülüşerek kaçtılar. Camlı bölümdeki kadınlardan biri hamamcıya bir şeyler fısıldarken Fate çocukları toparlama derdine düşmüş, havuzun etrafında dönen kızı tam önünden geçerken belinden yakalamıştı. Çocuk çimdik yemiş gibi bastı çığılığı. Anasının kollarından kurtulamayınca kendini geri doğru atıyor, yapış yapış kirli saçları Fate'nin yüzüne çarpıyordu.

Sular kökünden donalı tam tamına on beş gün olmuş, kasabanın meydanından su çekmekle baş edemeyince bahçenin karımı güğüm güğüm eriterek işlerini yoluna koymaya çalışmıştı Fate. "Kar da yağmıyor ki dört gündür," diye söylendi. Çocukları yıkamak on kova su demektir. Havalarda soğuyup ayaz kasabanın üzerine çökünce onu bir vızılta alır suları dondurmamak için boruların başında nöbet tutardı. Her sene ayaz yenerdi onu. Bir bölük çocukla hamama gelmek külfet demektir. Harcamalardan arttığı bozukluklardan altı çocuk bir büyük için hamam parası biriktirmişti. Beyaz sabunu iki tane koymasına çamaşırları da aradan çıkarmayı düşündüğündendi. Ne çocukları kirinden arındırmış ne de çamaşırları yıkayabilmişti. Büyük

kız yüzünü düşürerek anasının gözlerine baktı. Kadının halinden en çok o anlardı, elindeki bavula yapışıp aldı. Umdukları gibi olmamıştı hiçbir şey. Gözü geride kalan ortanca, "Ana bana da tik taklı terlik alsana," diyerek takunya kızın ayağını işaret etti. Fate kızının kirli saçında elini dolaştırıp alırız, der gibi gülümsedi yüzüne. Dış kapının kulpuna elini attığında, "Bak hele bacı," diye bağırdı natır. "Gelin kızın anası izin verdi bir odayı sana vereyim yıkan da çık," deyince kıpırtısız kaldı.

Kaygılı gözlerini etrafta gezdirirken düşündü. "Hemen çıkamam ki, okuldan gelecek iki kızım daha var. Öğlenci olanları yıkayıp okula gönderceğim, diğer ikisini de sonra," deyince natır aralık kapıdan başını arkaya atarak ihtiyarlara Fate'nin söylediklerini ilettiler. Dört çift göz kadına dikilmişti. Küçük kız boşluktan faydalanıp anasının kollarından sıyrılarak çoktan havuzun başına bitmişti. Kıkırtısının yankısını fark edince afalladı. Bağırdı sustu, bağırdı sustu...

Hamamcı başıyla tamam, der gibi işaret edince kederli yüzleri güldü. "Sıhhatler olsun analar," diyerek kızlarını ihtiyarların ellerini öpmeye yollandı. Anasının ardına saklanan oğlan açığa çıkmış, portakal kokusuna doğru hızla yürüyordu. Öptükleri elin hediyesi olarak şeker ve portakal kapalı Fate'nin yanında aldı soluğu. Bavulun içinden çıkardığı örtüyü muşamba sedirin üzerine yaydı. İki büyük kız kıyafetlerini çıkarıp kollarını göğüslerine bağlayarak bir köşeye büzüştüler. Küçük kız ve oğlanı soyunduran Fate hamamın tahta takunyalardan bir çiftini ayağına geçirerek hamamcının peşine takıldı. Ortanca kızın aklı, sıralı tahta takunyalarda kalsa da giymeye cesaret edemedi.

Göbek taşının etrafını saran kurnaların başı hınca hınc doluydu. Göbek taşında saçları sırtlarına dökülmüş kara kuru, etine dolgun beyaz tenli, yanakları al al onlarca kız uzanmış, kimi başa verip fısıldaşırken kimi hamamın yankısına güvenip türkü söylüyordu. Fate ve peşine takılan çocukları etrafı seyrederek hamamcının gösterdiği boş odaya süzüldü. Taşları kapalı bir

kurnanın başına koştı. İki büyük kızı yıkayıp kurutarak okula yetiştirmenin derdine düşmüş-tü kadın. Üzerlerinden çıkardığı kirli çamaşurları boşta kalan kurnanın içine bastı. Küçük kız suyu öylesine saçıyordu etrafa. Oğlan kapının kenarından iç tarafı izliyordu. Yerinden sıçrayan Fate çocuğun koluna yapışıp içe doğru çekerek kurnanın başına oturttu. “Seyretme öyle gözünün nuru bozulur,” dese de çocuğun bakışları kapının boşluğundaydı. İki kızın saçlarını köpürte köpürte çamaşır yıkar gibi çitiledi. Kızlar analarının güçlü ellerinin arasında çırpınıyordu. Keseledi, lifledi, taradı. Bu mücadele Fate’yi ve köpüğün

içinde zorlukla nefes alan çocukları yormuştu. “Arılık duruluk, arılık duruluk,” diyerek döktüğü her tas su geçen günlerin sıkıntılarından arındırı-yordu onu. “Önümüzdeki günlerde don çözülür inşallah yoksa bu çileye ne güç yeter ne para,” diye aklından geçirdi.

Tef sesine kulak verdiler. Göbek taşına serilen kızların cıvıldaşarak soğukluk bölümüne sökün etmesinin sebebi buydu demek. Topal natır önde, gümüş nalınları, beyaz gelinliğe benzer kombinezonu, kurdelaya dizilerek alnından bağlanmış altınlarıyla utana sıkıla yürüyen gelin diğerlerinden ilk bakışta ayrılıyordu. Natır elindeki zilli defle merasimi yönetmekte mahirdi. Elini zillere hızla dokundurup havada salladığında göbek taşına dizilen kızlar oluşturdukları halkada duruyor natırın söylediği türküye kulak verip tekrar ettikten sonra iki adım atıyorlardı. Dakikalarca böyle dönüp durdular.

Sabah beri hamamın soğukluğunda bekleyen kaynana gerinerek ortaya oturtulan gelinin başına beşi birliği bıraktı. Sıhhatler olsun dileyince elini öptü gelin.

Fate iki kızı yıkayıp taramış kendilerine ait odanın kapısında merasimi seyre dalmıştı. Kızların biri havluları kapıp gelince işine döndü kadın. Elinde tepsiyle odaya giren kız çoluk çocuk demedi şerbet sundu hepsine. Meyve tabağının biri gitti biri geldi. “Oh,” diyordu Fate “Otlı sulu yayla, yiğin hadi yiğin!”

Okula gideceklerin ağzına her geleni tıkıyordu. Eğlenceyi bırakıp gitmek istemeyen kızlar analarına sırnaşarak ağzını aramış boylarının ölçüsünü alarak havlulara sarınıp giyinme odasına doğru istemeye istemeye yollanmışlardı. İçeri girdiklerinde ortaya kurulan sofraya şaşıp kaldılar. Damadın babası hiçbir masraftan kaçınmamış pizolalar pilavlar döktürmüştü gelinin yoluna. Gelin hamamına gelenler çeşmenin başına üşüşmüş el yüz yıkama derdine düşmüşlerdi. Sofranın etrafına dizildiler.

Fate kızların saçlarını kuruturken sofraya düşen

gözlerini sezerek bavula sokuşturduğu ekmeği ellerine tutuşturdu.

Kadınlardan biri pilavın üstünü pirzolaıyla kapatıp önlerine bıraktı. Fate yutkundu, yutkunmasa gözlerine hücum eden yaşla baş edemeyeceğini biliyordu. Pilavın içine saplanan kaşıkları çocukların eline verdi. Onlar doydukça gönlü şenleniyordu. Yarı çıplak küçük kıızı uyku basmış başı önüne düşmüştü. Oğlan koluyla dürtünce aylır gibi oluyor, etrafa boş boş bakarken anası kucağına doğru çekip kaşığı ağzına değdiriyordu. Kız avurtlarına dolan pilavı çiğneyemeden başı yeniden sallandı.

Yıkamıp paklanan kızlar ütülü siyah önlükleri, kolalı yakaları ve pırl pırl parlayan yüzleriyle hazırdı okula. Fate mutluymdu. Şapkalarını takıp gocuklarını giydirecek onları yolculadı. Sabahçı çocuklar gelmeden birkaç parça çamaşırın yıkamanın derdindeydi. Küçük kıızı ve oğlanı kapıp hamama döndü. Gelin kızın sınanma vakti gelmişti. Narin kollarıyla oğlan tarafının başlarını sürmeye kaynanadan başlamış, nazikçe köpürtüyordu saçını. Fate'nin gözü kurnaya dirseğini dayamış hüznünlü gözlerle gelini seyreden kadına takıldı. "Anadan başkası bu gözle bakamaz," diye aklıdan geçirirken göz göze geldiler. Kederini gizlemeye çalışan kadın tası suya daldırıp kafasına boşalttı.

Çamaşırları yıkayıp bitirdiğinde oğlan tarafını yıkamayı bitirmek üzereydi gelin. Şerbetler aralıksız dağılıyordu. Topal natur arada bir kolağan ettiği hamamın içinde dolaşıp lafi ortaya koydu. "De hadi yormayın gelini. Gelin hamamı deyip kızın kollarını kırdınız." Gelini kolundan yakalayıp göbek taşına çıkardı. O önde gelin arkada samen hemen artlarındaydı. Fate gülümseyerek odadan seyreliyordu onları. Kalabalığın arasındaki çocuklara takıldı gözü. Sabahçılar gelmiş hamamın eğlence takımının seyrine dalmışlardı. Kapıya yaklaşp seslenince üç çift göz birden döndü. Fate yanlarındaki kızın anasını aradı görmedi. Aklına gelen başına gelmiş yanlarındaki kıızı çeke çeke çocukları davet etmişti hamama. Öfkeden kudursa da bir şey sezdirmedi.

Köşelerde kızlarını sıkıştırdı ama boşa, soyunup döküneni geri gönderemezdi. En yakın komşusunun kıızıydı gelen. "Ben kendi derdimi hallettim bir bu eksikti," diye söylene söylene önüne aldı çocuklarını. Kızlarının saçlarını bile isteye acıtıyor hıncını böyle alıyordu onlardan. Mızır-danan kafasına küüüt, diye yiyordu tası. Keyfi kaçmıştı Fate'nin. Kendisiyle birlikte yedi kişilik hamam parası varken fazladan bir kişi eklenmişti. Olmayan parayla nasıl ödeyecekti onu. Kızlar habersiz getirmiş dese olmazdı, birini önden giydirip kimseye sezdirmeden göndermeyi düşündü, yakalanırsa cümle âleme rezil olurdu. İki kuruşluk keyfi bir kız uğruna kaybolup gitmiş sıkıntıya düşmüştü.

Kalabalığa karışmadan ne olacaksa olsun diyerek elini hızlandırdı. İki küçükler sabahtan beri yıkanmaktan deri değiştirmişti neredeyse. Fate kendini de epeyce pakladı. Üç kıza küçükleri giydirene kadar hamamda kalmalarını tembihleyerek çıktı.

Bavulunu kapatmıştı Fate. Beş çocuk peşindeyken hesap göreceği kadının önünde durdu. Uzattığı parayı alan hamamcı "İki kız önden gitti," diyerek arkadaki çocukları parmağıyla saymaya başladı. Oğlan az ötede arkası dönük oynuyordu. Hamamcı parmağını ona doğru uzatınca Fate, "O benim değil," dedi. Kadının parmağı bir süre havada asılı kaldı. "Bacı o oğlan eli eteğinde geziyor sabah beri nasıl senin değil," dedikçe Fate direktmeye devam etti.

"Değil diyorsam değil bacı, bir kuruş için çocuğundan mı vaz geçeceğim." Komşunun kızını baştan aşağı süzerken acımıştı ona, anası olmayan benim diyemezdi. Hamamcı kadın dudaklarını büzerek parayı kasaya koydu. Fate önde üç kız peşindeydi. Hiçbir şeyden haberi olmayan oğlan oynadığı köşeden koşup artlarından yetişti. Kapıyı aralayan Fate çocukların çıkışlarını bekleyip kucağındaki kıızı bağına basarken geriden yetişen oğlanın eline yapıştı. Hamamın kapısı gıcırdayarak ağır ağır kapanırken kasabaya ikindi ayazı çökmüştü çoktan.

Ulama veya Bir Hayatın Toplaması

| VEYSEL ALTUNTAŞ

Ulama yapmak için eski gömlekleri, pantolonları toplayın demiş babaannem. Amcamlardan, halamlardan ve bizden kıyafetler toplanır, babaanneme verilir. Bu her iki senede bir aynı zamanlarda uygulanan bir ritüel hâlini aldı. Bir nevi geri dönüşüm yapıyor babaannem. Artık giyilmeyen, eskimiş, yırtılmış kıyafetlerin çöpe atılmasını engelleyerek, yatarken üzerimizi örtmemiz için elleriyle ulamalar dikiyor.

Ulamaları yaparken birbirine yakışan renkleri yan yana getirmeye çalışıyor. Öyle gelişigüzel dikmiyor hiçbirini. O sırada onu, tuval üzerine birbiriyle uyumlu renkleri yakalamaya çalışın, bununla birlikte tüm bu renklerden zihnindeki anlamı sezdirecek bir eser çıkaran bir ressamış

gibi izliyorum. Aynı zamanda ben de bu geri dönüşüme yardım ettiğim için kendimi mutlu hissediyorum. Oysa yaptığım sadece birkaç merdiven inmek. Bu ritüelin yaz tatillerinde olması beni öyle mutlu ediyordu ki benim için tatilin anlamı biraz da bu merdivenlerden terliklerle hızlıca inmektir.

Annem, artık giyilmeyen veya eskimeye yüz tutmuş tüm kıyafetleri poşetlere doldurup elime verdi. “Senin dolaptan da aldım bir şeyler.” dedi.

Alt kata koşar adımlarla indim, hızlıca kapıya vurdum. Duysun diye de bağurdum: “Babaanne ben geldim, Yusuf, en sevdiğin torunun.” Babaannem birkaç dakika sonra kapıyı açtı. “Artık

eskisi gibi yürüyemiyorum evladım biliyorsun.” dedi. Yanaklarını usulca öptüm. Koluna girip yavaş adımlarla salona geçtik.

İçeri geçtiğimde kanepelerin üstünde çeşit çeşit kıyafetler vardı. Bazılarını özenle sermiş, bazılarını ise üst üste yığılmıştı. Elimdekileri hızlıca aldı. Poşeti açtı. Bazı kıyafetleri serdi, bazılarını ise diğerleri gibi üst üste yığıdı. Sonra eline kırmızı bir kıyafet alıp pencerenin hemen kenarında bulunan dikiş makinesinin karşısına geçti. Ben boş bir yer bulup uzanayım diye düşünürken birden ayağa kalktı. Birden derken onun ayağa kalkacağını hissettirecek kadar yavaş hareket ettiğini belirtmeliyim.

“Gel oğlum, sana bir şey göstereyim.” dedi.

Sandığının başına geçti. Kapağını bana açtırdı. İçinden özenle katlanmış ulamaları çıkardı. Rengârenk parçalarla dolu büyükçe bir ulamayı eline aldı. Salona geçip, yere boylu boyunca serdi. İçinde çeşit çeşit renkler bulunan bu kumaş bana hayatın bir panoraması gibi geldi bir an. Benim bir şey dememe kalmadan “Bak.” dedi

“Bu sağ üst köşede bulunan pembe renkli kumaş, ablamı istemeye geldiklerinde giydiği elbise. Nasıl heyecanlıydı. Niye varmadı o adama? Gerçi işi gücü yoktu değil mi? Ablanın da gönlü yoktu. Ben gözümden anladım. Heyecanlıydı ama içi kıpır kıpır değildi. Ama bak söyleyeyim ablanın evlenme yaşı geldi geçiyor. Kaç yaşında bizim Rukiye? Üniversiteyi bitirdi, yaşı geçiyor. Ben söylüyorum da beni dinlemiyorlar. Babana söylesem mi acaba? Aman! Baban da sinirli adam, bir şey söylenmiyor be guzum. Hemen parlayveriyor. Bu yaşma geldim, aman sinirlenmesin diye hep susuyom onun yanında. Allah ananın yardımcısı olsun. Gerçi anan da az değil de neyse.”

“Bak bak, o pembe renklinin hemen altında bulunan açık mavi, babanın askerden geldikten sonra ilk iş gününde giydiği gömlek. Ne yakışıklıydı benim aslan oğlum. Kilo aldı şimdi. Almayaydı göreydin sen. Senden bile uzun boyluydu.

Mahallede gelip geçen bütün kızlar benim oğlunu izlerdi. Gözleri hep bizim evdeydi. Hele karşı komşumuzun kızı vardı, adı neydi, şimdi üç dört mahalle ötede oturuyor, iki de çocuğu var, babamın yolunu gözlerdi. Halan pencereden baktığında görüyormuş hep. Ama benim oğlan ananı aldı. Gerçi memnunum anandan. Fenadır ama iyi kadındır şimdi.

“Bak, şu ortadaki gül kırmızısı, benimdi. Deden almıştı. Babasıyla gittikleri bir şehirden getirmişti. Babasına göstermemek için neler yapmıştı. Çekiniyordu babasından. Hediye aldığını duysa kesin kızardı zaten. Baktım ki bir şeyler çıkarıyor bavulun içinden. İyice saklamış. Elbise kırış kırış olmuştu. Bana verdiğinde yüzüm bu kıyafetin rengi gibi olmuştu. Utanırđım dedenden. Şimdikiler gibi değıldik elbet. Aman ne bilim işte.”

“Bak şu çiçekli kumaş da ablamın. Daha sekiz dokuz yaşlarındaydı senin ablan. Sen daha kundağa bebek. Bir gün bunlar tutturmuş biz arkadaşlarla toplanıp parti yapacağız, eğleneceğiz diye. Biz o zaman hep beraber oturuyorduk. Tek bir evde, annen ben baban deden halan amcan. Siz daha küçük. Amcanla halan zaten bekârlar. Allah var annen hep ablaları gibi davrandı. Hiç üşenmedi onlara. Benim çocuklarım da yengelerine tek bir saygısızlık yapmadılar. Yapsalardı deden onların feleklerini şaşırtdı zaten ama hiç kavga gürültü olmuyordu bizim evde. Gerçi anan bazen gezelim diye babamı fisfishyordu ama genç kadın diyordum, susuyordum. Baban da garibim, adam işten geliyor, yorgun argın, ablamı kucaklıyor, gezmeye gidiyorlardı.

Bir keresinde dedim beni de götürün. Götürdüler anam bir daha gider miyim onlarla. Yürüdüler yürüdüler, en sonunda bir pastanenin önünde durup birer külah dondurma yiyip geri döndüler. Gezmek dedikleri bu muymuş dedim. Bir daha gitmedim. Gitmem de zaten. Ablanın kıyafeti için bile gitmedim işte. Babanla anan ablamı alıp çıktılar. Parti için kıyafet seçeceklermiş. Deden de bir şey demiyor, neymiş bu parti falan. Ama işte ablamı öyle seviyor ki ne dese kabul ediyor adamcağız. Kızsa da ablan dudakımı azıcık

büzse hemen gönlünü almaya varıyor. Seni de bana verdiler bunlar dışarı çıktıklarında. Sen kaç aylıktın? En fazla dört bilemedin beş aylık. Bunlar gitti, bir saat geçti gelmediler. Sen normalde akıllı uslu çocuktun ama bir saatten sonra başladın çığlık çığlık ağlamaya. Tüm mahalle eve koşacak sandık. Sanki etinden et koparıyorlar. Kucağıma alıyorum, kundaklıyorum, öpüyorum kokluyorum, yok susmuyon. Deden aldı dışarı çıkardı en sonunda. Etrafa baka baka susmuşun. Bir yarım saat sonra onlar geldi. Deden de hemen sonra geldi zaten. Deden iyice sinirlenmişti o zaman da yine bir şey dememişti. Sonra gelip her şeyi bana söylerdi. Bana kızardı. Oğluna da laf edemezdi. Elkızının yanında bir şey denmez koskoca adama derdi. Asil adamdı deden. Mahallede herkes onu görünce ayağa kalkardı. İçeri geçtikten sonra sen anana saldırdın. Ablan da geldi bana elinde bu kıyafet. Allah'ım dedim bu nasıl kıyafet? Beğenmedim dedim. Ablan ağlamaya başladı. Ne bileyim ben böyle olacağını. Deden bana kızdı gene. Baktı, giydirdi, gül kızım dedi sana böyle güllü kıyafet çok yakışır dedi de gönlünü aldı ablanın.”

“Bak bu açık yeşil de dedenin gömleği. Boylu bosluydu deden. Biraz huysuzdu amma onun gibi adam bulunmazdı. Onu kapıda görünce

evim gülenlerdi. Evim yuva olurdu. Ama çok korkardım ondan. O bilirdi ondan çekindiğimi ama bana hep yumuşak davranırdı. Bir kere vurdu bana ama niye vurdu şimdi hatırlamıyorum bak. Sonra gönlümü almak için neler yapmıştı? Ondan sonra bir kere bile elini kaldırmadı bana. Gerçi ben de vurduracak hiçbir şey yapmadım. Ondan çekinirdim. Her adımımı iki kere düşünürdüm. İkinci adımımın sonunda karşımda deden olurdu hep. Gözleri ayaklarımdan adım atışımı izlerdi. Bu gömleği de babanla amcan hediye diye almışlardı. Aslında baban almıştı da amcanı da ortak etmişti. İlk maaşında bir şey almamıştı çünkü bütün parasını gelip bana vermişti babasına vermem için. Birkaç ay sonra deden, bir miktar kendine alsın deyince baban kendine ayırdığı parayla almıştı bu gömleği. Bana da bir tülbent almıştı oğlum. Aslan oğlum, şimdilerde ancak size yetişiyor emekli aylığı tabii. Yoksa beni hep düşünürdü aslan oğlum. Babası gibi o da boylu boslu.”

Babaannem, biraz sonra ayağa kalktı. Makinenin başına geçip: “Şu kıyafetleri ver de yeni bir ulama yapalım.” dedi.

“Ne de olsa bir çaput kadar ömrümüz yok.”

Dua

| EYYÜP AKYÜZ

“Ormandan rızkımı kes Allah’ım! Biktım usandım orman işinden.” Duasını bitirip kesim motoruna davrandı Yaşar. “Ya Allah!” deyip koca koca ağaçları bir bir devirdi. Soluk almadan çalışıyordu. Kesti, kesti. Durup dinlenmeden kesti. Yakup’la birlikte kesilen ağaçları budayıp çelik halatlara sardılar. Ardından makarayla yolun kenarına çektiler. Bir de istiflenmesi vardı bunca odunun. Sabırla istiflediler. Üç kamyon kadar vardı yaptıkları odun. “Bu son olsun Allah’ım, rızkımı kes artık ormandan! Bereketini göremedim ben bu işin.” İşe başlarken de işi bitirirken de aynı duayı etmişti Yaşar.

Sonbahar, bir gece halefi kışa devretti koltuğu ve aniden başka memleketlere göç etti. İlk düşen kar, toprağa değil Yaşar’ın bedenine değdi sanki. Ancak tüy gibi değil, taş gibi bir düşüştü bu. Böbreklerinde dayanılması güç bir ağrı hissediyordu zavallı adam. Ne yatabiliyor ne kalkabiliyor ne de oturabiliyordu. Sadece kıvranıyordu.

“Böbreklerin” dedi ihtiyar doktor. Dedi ve sustu. Ancak derin bir nefes aldıktan sonra tamamlayabildi cümlesini. “Böbreklerin iflas etmiş evlat. Diyalize girmen gerek. Haftada üç kez. Kendine dikkat etmelisin. Ağır iş yapmayacaksın bundan sonra. Anlaştık mı?”

Anlamış mıydı Yaşar? Hayır, anlamamıştı. Anla-

yamamıştı. Anlayamazdı. Yirmi dokuz yaşında zıpkın gibi bir delikanlı nasıl anlardı bu cümleleri? Bazı şeyleri anlamak imkânsızdı. Kim, nasıl söylerse söylesin anlaşılamazdı. Anlamadan anlaşmak olur muydu? “Böbrekler” demişti doktor. “İflas” demişti. “Diyaliz” demişti. Kaç kez demişti? İflastan sonrasını anlayabilmiş miydi Yaşar?

Evdeydi artık Yaşar. Gelenler, gidenler... Geçmiş olsunlar, Allah şifa versinler... Yakup da ziyaretçiler arasındaydı. Yakup’u görünce kendini tutamadı Yaşar. Hüngür hüngür ağlamaya başladı. “Gördün mü dostum, eksik dua etmişiz.” Bundan daha acı bir cümle duymamıştı Yakup. Sarılıp ağlaştılar.

Diyalize gitti geldi Yaşar. Aylar ayları, yıllar yılları kovaladı. Yaşar, dokuz on yıl sonra iyice ağırlaştı. Evlatlarını topladı bir gün etrafına. “Duanıza dikkat edin yavrularım” dedi. Zor çıkıyordu sesi. Biraz dinlendikten sonra devam etti: “Anladım ki Allah’a rızık siparişi verilmezmiş. Siz siz olun, sadece helal rızık isteyin Allah’tan.”

Son nefesinden evvel babalarının ağzından bir cümle daha duydu çocuklar. Hayır, kendilerine değildi bu hitap. Biraz yaklaşıncı anladılar.

“Eksik ve yanlış bir dua ettim Rabbim, bağışla!”

Avlanıyorum

| ALİ NECİP ERDOĞAN

Av, çetin mesele. Çetin çocukluk arkadaşım. Dün akşam bize uğrayıp, yarın Koçaklığa ava gideceğiz sen de gel, dedi. Koçaklık, köyün birkaç kilometre dışında, civar köylerin de kullandığı engebeli arazi üzerinde bir koruluk. Lakabı Koçaklar olan komşu köyün en eski ve en geniş sülalesi tarafından köylüler istifade etsin diye bağışlanmış bir koruluk. Koruluk diyorum ama insan kendini biraz zorlarsa orman diyebilir, öyle büyük. Ortasında da küçük bir göl var. Genellikle tavşan, keklik, bildircin, karatavuk, karabatak, yaban ördeği avlamak için gidiyor oraya gençler.

Tıp fakültesindeki ilk yılım ve şubat tatilinde köye gelmişim. Havalıyım biraz, öyle her şeyi beğenmiyorum. Ava gitmek, hayvanları öldürmek çekici gelmiyor bana. Köye niye geldiğimi de bilmiyorum aslına bakarsanız. Belki tıp okuyan biri olarak hava atmak istiyor olabilirim biraz. Biraz

da kafam dağılsın diye. Ama ne yaparsam yapayım onu düşünmekten kurtulamıyorum. Üstelik de on beş günü köyde geçirmeye kararlıyım. Dedem de şımartıkça şımartıyor beni. Amcamlar, yengemler, kuzenlerim, torunlar... hiç kimse bulamıyor bana, bir dediğim iki edilmiyor.

Köye geldiğimim ertesi günü başlayan kar, aralıklı olarak iki gün yağdı. Neredeyse yarım metre kar var. Her yer bembeyaz. Pencerenin önüne oturup bahçeyi seyrediyor ve onu düşünüyorum. Okulun bahçesindeki çınar ağacının altında durmuş sarsak sarsak etrafa bakınırken, aslında yemeğe gitmek için bizim çocukların gelmesini bekliyordum, onu görüyorum... Kantinin kapısında... Elindeki çay bardağı dikkatlice tutarken bir yandan da yanındaki kıza bir şeyler anlatıyor. Sonra bir an durup kafasını kaldırıyor ve göz göze geliyoruz. Allah'ım! O gözler...

Havuz kenarında ürkek ürkek dolaşıp suya girmem mi girmesem mi diye düşünürken muzip bir arkadaşınız gelir de sizi havuza iter ya!.. Öylece düşünüyorum gözlerine onun...

O sol elindeki çay bardağını sağ eline geçiriyor ve boşta kalan sol eli bir tutam kakülü kulaklarının arkasına itiyor, öyle yavaş, öyle meraklı... Aniden tuzaga yakalanmış bir ceylan gibi... Allah'tan gülümsemeyi akıl ediyorum. Yoksa geçip giden treni ya da ne bileyim bir iş makinasını seyreden ahklar gibi duruyor olacak, öylece, aptalca bakıp kalacaktım. İyi ki gülümsüyorum ve o da gülümseyerek karşılık veriyor bana. Sonra bir karaçalı gibi giriyor yanındaki kız onunla aramıza...

Nurdan diyor, hey Nurdan sana diyorum... Sarsıyor onu ve eğilip kulağına bir şeyler söylüyor. Soluyor yüzündeki çiçekler Nurdan'ın. Az önce işte şu çınarın altında zafer kazanmış bir kumandan gibi başı dik, göğsü önde duruyorken birdenbire darmadağın olmuş, yenilmiş bir ordunun çaresiz askeri gibi kalakalıyorum. Hiç değilse adımı öğrendim diyorum kendi kendime. Sağa dönüp yürümeye başlıyorlar, arkalarından bakıyorum. Sekiz on adım gitikten sonra Nurdan, başını çevirip omzunun üzerinden bir bakış atıyor bana. İşte o bakış beni yeniden bir kumandana dönüştürüyor, o bakış beni yeniden var ediyor.

Sonraki iki gün boyunca her yerde Nurdan'ı arıyorum, bulamıyorum ve okul tatile giriyor. Üç haftalık bir tatil. Bir hafta boyunca belki Nurdan'a rastlarım diye Kızılay'da, Bahçeli'de gezip duruyorum. Nafile. Aklıma köye gitmek geliyor. Tebdili mekânda ferahlık vardır diyorum. Yoksa çikamayacağım Nurdan'ın gözlerinden

Dedem kendi av tüfeğini bana uzatırken avcılığın inceliklerini anlatıyor. Nelere dikkat etmem gerektiğini, av arkadaşlarımı nasıl kollamam gerektiğini... Allah korusun diyor, yoksa birbirinizi vurabilirsiniz. Fişekliği omzuma asarken Çetin'in arkasında dur diyor, önüne geçme. Bahçe kapısından Çetin'in sesi duyuluyor. Haydi

bakalım diyor dedem, dikkatli olun. Omuzunda fişeklikleri ellerinde tüfekleriyle, bellerinde çıkınlarıyla bahçe kapısında üç kişi beni bekliyor. Çetin diğerleriyle tanıştırtıyor beni. Aslında birini tanıyorum ama tanıyıyormuş gibi yapıyorum. O da kendisini hatırlamadığımı düşünüyor muhtemelen. Çetin bana şöyle bir bakıyor ve dedem iyi avcıdır diyor, bakalım sen nasılsın. Cebinden çıkardığı sigara paketinden bir tane alıyor ve önce bana sonra diğerlerine ikram ediyor. Hepimiz yakıyoruz sigaraları ve yola koyuluyoruz. Çocuklardan biri sürekli konuşuyor, av hikâyeleri anlatıyor ara sıra kızlardan bahsediyor. Çok dinlemiyorum onu, bir ara durup çizme dolan karları temizliyorum.

Koruluğa vardığımızda Çetin hem kendi tüfeğini hem de benim tüfeğimi kontrol ediyor ve tüfeğin emniyetini, onu nasıl tutmam gerektiğini, ayaklarının pozisyonunu gösteriyor ve sakın diyor başına buyruk hareket etme ve benim yanımdan ayrılma. Tamam diyorum. Koruluğun arazisi engebeli olduğundan bazı yerlerde kar beş-on santim kadarken bazı yerlerde yarım metreden fazla. Ağaçların dalları kardan kırılacak kadar eğilmiş. İlk tepeye kadar bata çıka ilerliyoruz, çizmelerimin içi karla doluyor. Arada bir durup onları temizliyorum.

Diğerleri çizmelerinin karla dolmasına aldırmıyor. Tepenin inişinde bazı yerlere sanki hiç kar yağmamış gibi. Bir ara kayıp düşünüyorum. Diğerleri gülüyor. İkinci tepeye yaklaştığımızda Çetin kollarını yana açarak duruyor, hepimiz duruyoruz. Sağımızdan itibaren tepenin etrafını dolanan hayvan izleri var. Çetin yaklaşmış çömeliyor ve yakından inceliyor. Kurt mu çakal mı karar veremiyor. Diğer çocuklardan biri çakal diyor, dert etme. İkinci tepeyi de çıktıktan sonra Çetin alamı kolaçan ediyor ve bazı noktalar belirliyor sonra yanında getirdiği kavrulmuş tarhanayı etrafa serpmeye başlıyor. Tarhananın kokusu yayılıyor etrafa. Bir lokmada kendi ağzına atıyor. Bana düzensizmiş gibi görünen bu serpme işi aslında belirli bir düzene göre yapılmış. Serpme işi bittikten sonra gizleneceğimiz yerle-

ri gösteriyor. Serpmenin düzeni o zaman açığa çıkıyor. Her birimizin gizlendiği ağaç diğerinin hedefine belirli bir açı oluşturuyor. Kavrulmuş tarhanaların serpilme şekli nedeniyle geniş açılı bir yay oluşturacak şekilde her birimiz bir ağacın arkasına gizleniyoruz ve mutlak bir sessizlik içinde başlıyoruz beklemeye. Ben Çetin'in sağındaım, aramızda yaklaşık iki buçuk üç metre var ve bana bazen fısıltıyla bir şeyler söylüyor. Onu hem iyi duyamıyorum hem de ne dediğiyle çok ilgilenmiyorum. Aklim fikrim Nurdan'da.

Çetin'in solundaki çocukla arasındaki mesafe

beş metreden fazla ve o çocuk eliyle kendi sol çaprazını işaret ediyor. Çetinle birlikte ben de o tarafa bakıyorum. Diğer çocuk da benim sağımda ve aramızdaki mesafe yedi sekiz metre. Çocuğun işaret ettiği tarafta açık sarı renkli olduğunu zannettiğim bir tavşanı belli belirsiz seçebiliyorum. Çetin bana dönüp sessizce burada kal, diyor. Başımınla tamam diyorum ve sağımdaki çocuğa bakıyorum, o da yerini koruyor. Çetin ve onun solundaki çocuk tavşanın peşinden gidiyorlar. Tepeyi aşmış görüş alanımızdan çıkıyorlar. Yaklaşık on dakika kadar sonra havanın rengi değişiyor ve kar atırtmaya başlıyor. Sağımdaki

çocuğun yerinde olup olmadığını kontrol

ediyorum, tüfeği çapraz şekilde omuzuna asmış ve sırtını ağaca dayamış sigara içiyor. Ben de bir sigara yakıyorum ve Nurdan'ı düşünüyorum. Yanındaki kızın ona ne söylemiş olabileceğini kim bilir kaçınıcı kez tahmin etmeye çalışıyorum. Benim başka bir kız arkadaşım olduğunu söylemiş olabileceği fikrinden uzaklaşamıyorum bir türlü. Çünkü arkadaş grubu içinde çok samimi olduğum bir kız var, belki onunla ilgili bir şey söylemiştir diyorum, sevgili olduğumuzu zannetmiştir. Ya da ne bileyim Nurdan'ın bir sevgilisi vardır. Eğer öyleyse en kötüsü bu.

Rüzgâr çıkıyor ve hem yağın karı hem de yerdekini savurmaya başlıyor. Altında gizlendiğim ağacın karlı dalları arasından gökyüzüne bakıyorum, savrulup sarıya çalan bir grilikten başka bir şey göremiyorum. Yine de bu sessizliğin ve yağın karın altında aptalca bir gülümsemeye bakıyorum her yana. Çocuktan yana kafamı çevirince yerinde olmadığını görüyorum. O da diğerlerinin yanına gitti muhtemelen diyorum, umursamıyorum. Kendi hülyalı düşüncelerimin içine bir salıncakta sallanıyormuşum gibi tekrar dalıyorum. Ah Nurdan kim bilir neredesin şimdi? Bir sigara daha yakıyorum ve aynı anda çişim geliyor. Tüfeğimi ağaca dayayıp üç dört adım ilderdeki ağacın altına gidiyorum. İşimi bitirip arkamı döndüğümde öylece kalakalıyorum. Ağzından dumanlar çıkaran bir kurt hırlayarak dişlerini gösteriyor. Nutkum tutuluyor. Korkudan altuma işeyebilirdim az önce işlememiş olsaydım. Kurdun keskin gri gözleri büyük bir öfkeyle bakıyor bana. Kurta aramda yaklaşık beş metre, tüfeği dayadığım ağaçla da yaklaşık üç metre var. Tüfeğe ulaşana kadar kurt dişlerini bana geçirmiş olur, hem tüfeğe ulaşsam bile ona doğrultup tetiği çekmem imkânsız gibi. Öylece bekliyorum. Başı dik, göğsü ilderde ağzından burundan dumanlar çıkarıyor, dişlerini gösterip hırlamaya devam ediyor. Yapacağım en küçük hareket saldırıya geçmesine neden olacak.

Dilimle dişimin arasında bir şeyler geveliyorum, ne dediğimi kendim de anlamıyorum. Derin

nefes alabilsem belki biraz sakinleşeceğim ama mümkün olmuyor. Bacaklarım, kollarım, göğüs kafesim kilitlenmiş gibi. Üşüyorum da. Belki de ağzımda bir şeyler gevelemiyorum da üşümekten takırdıyor çenem. Kurt bir iki adım yaklaşır duruyor. Yine başı dik ve göğsü ilderde. Atılmaya hazır. Kurdun hareketiyle, duran çenem yeniden takırdamaya ya da bir şeyler gevelemeye başlıyor. Nurdan diyorum, evet evet Nurdan diyorum. Bu sefer anlıyorum ne dediğimi: Nurdan. Kurt hırlıyor yine, sanki hırlamıyor da, ne Nurdan'ı diyor, Nurdan da kim? Kurt gerçekten konuşuyor mu yoksa bana mı öyle geliyor bilemiyorum. Nurdan mı kim diyorum. Bunu nasıl sorarsın? Nurdan dünyanın en güzel kızı. Onu bir görmelisin, gözlerini saçlarını... Onu görse sen de tutulur kalırdın, Nurdan'ı sen nereden bileceksin!..

Koşuya başlamadan önce bacak ve kol kaslarını gerdirerek açan bir koşucu gibi ağzını iyice açıyor kurt ve keskin dişleri tüm korkunçluğuyla çıkıyor ağıza. Bir iki adım daha yaklaşıyor, başı dik göğsü ilderde bacakları yay gibi gerilmiş. Bu sefer açık açık Nurdan diyorum hiç çekinmeden ve kurt tüm gücüyle atılıyor üstüme. Bir patlama sesi yankılanıyor zihnimin derinliklerinde. Bir kuyunun içine düşüyormuşum gibi... Koruluğun içindeki kuşlar kanat çırpıyor içimde. Kuş sesleri diyorum. Kuyunun dibine ulaştığımda her yer kararıyor ve yeniden sessizliğe gömülüyorum. Nurdan son bir kez bana bakıyor omuzları üzerinden.

Gözlerimi açtığımda bembeyaz gökyüzünü görüyorum. Kafamı yana çeviriyorum, karın üzerinde yattığımı anlıyorum. Çetin başucumda anlayamadığım bir şeyler söylüyor. Hafifçe doğruluyorum, üstüm başım kan içinde. Her yanım kurdun kanına bulanmış. Çetin, sayende oğlum diyor, bir kurt vurdum. Ömeerrrr bir kurt vurdum oğlum... İşte diyor, bak orada. Kanımın kırmızıya boyadığı karın üzerinde cansız yatıyor kurt. Nurdan kim oğlum diyor Çetin, öyle bir bağırдың ki Nurdan diye, tüm koruluk inledi valla...

GÖNÜL ECZANESİ

| ŞULE MERVE YILMAZ

Eczacı değilim ama bir eczane açmaya karar verdim. Dünyada tek olacak. Platon Akademi kapısının girişine “Geometri bilmeyenler giremez” yazmıştı, ben de “Sevmeyi bilmeyen giremez” yazacağım. Eczanenin adını da “Gönül Eczanesi” koyacağım. Raflarda Sezai Karakoç, Nurullah Genç, Abdurrahim Karakoç, İsmet Özel, ve daha nice üstatlar, fonda Emel Sayın, Ahmet Özhan, Muazzez Akkaya, Neşet Ertaş, Zeki Müren, ince saz ve dahası.. Düşünsene, içeriye gönül hastaları geliyor. Sen reçetelere bakıyorsun, ilk hastan depresyon eşiğinde hayatı ne kadar seviyorken unuttuğu güzellikleri hatırlaması gerektiğini düşünmüş doktor. Çırağa sesleniyorsun:

-Oğlum! Sağ beşinci rafta Jorge Luis Borges-Anlar hemen indir, getir. Getirilenin üzerine not düşüyorsun: sabah-akşam/tok karna. Ellerini sımsıkı tutuyor sonra gülümseyerek yolcu ediyorsun.

İkinci reçete elinde. Kıpır kıpır gözlerinin içi gülererek bakıyor sana. Biraz mahcup biraz utangaç biraz da sabırsız bir delikanlı. Gülümsüyor ve hemen arkandaki üçüncü raftan ilacı alıyorsun Metin Eloğlu-Lokman Hekim’in Sev Dediği

“sabah, öğle, akşam, aç-tok fark etmez ama her gün düzenli al delikanlı” diyor onu da gönderiyorsun.

Az sonra apar topar fenalaşmış birini içeriye getirip oturtuyorlar. “Nesi var?” diyorsun. “Sevdiği terk etmiş, aşırı doz Müslüm Gürses” cevabını alıyorsun. Çırağa sesleniyorsun yine: “Oğlum! kap oradan bir Atilla İlhan, koş”. Hastanın nabzına bakarken ilaç geliyor, sen fısıldıyorsun: “Aynlık sevdaya dahil, çünkü ayrılanlar hala sevgili...”

Bir başka reçete elinde. Karşılaştığın gözler özlem dolu. Önündeki çekmecedен bir Ali Ural-Posta Kutusundaki Mızıka çıkarıp günde bir tane, aç tok fark etmez yazıp, eczanede çalan Dostum Dostum türküsünü hediye ediyorsun.

Gönül Eczanesi...

Gönlünü dinleyenlerin, gönlünü dinlemekten mustariplerin uğrağı...

Çırac sesleniyor bu sefer:

-Usta, ordan bir Dağlım uzatsana!

Kış Geceleri

| HASAN EJDERHA

Annem ađlar, ben bakardım “Muhammediye” okunurken
“Hazreti Ali Kan Kalesi” okununca heyecanlanması gibi
Heyecanlanmak isterdim babam ile birlikte.

Her ikinci Okumuş Hoca gelirdi bize
Akşama Sîret okurdu
Evimizde biriken kış gecesi kalabalığına
Amca, hala çocukları hepimiz diz dize
Sükût âdeta ders verirdi hepimize
Anlamasak da olanları “Sîret”te
Heyecanlanıp yerinden kalkan amcamla biz de kalkardık
Oturup yeniden Okumuş Hoca’nın yüzüne bakardık.

Sabah oldu mu dağlara koşardım
Değnekten kılıcımla akın eder
Akşam okunan cenkleri yeniden yaşardım
Şarkılar bilmezdim o zamanlar, bilmeyecektim de
Ađtlara konu olan olayları yaşardık biz
Ceyhan’a akan bir çocuk olunca görseydiniz
Ah bir görseydiniz bütün kadınların ağlayışını
Yaşımı göstermeyecek kadar yaşlı dedeler
Yaşından daha çok yaşlanmış nineler
Gelinler ve köydeki cümle genç kızlar
Yıldızlar kadar çok ağtlar yazdılar.

Can

| RECEP ŞÜKRÜ GÜNGÖR

Sırça köşkte yaşayan, komşusuna taş atmamalı, demiş atalar. Kara Turan sözüne dikkat etseydi başımıza bunlar gelmezdi üstelik Silivri'den de sürülmezdik...

Söz var, iş bitirir; söz var, baş yitirir. Ben katil, otuz yıl sonra konuşuyorum sizinle. Sakallarım beyazlamış, hayatımdan tat almaz olmuşum, içimde kocaman bir cenaze kokusu.

Caminin inşaatında beraber çalışmıştık.

En iştahlı, en güçlü, en becerikli çalışmamız oydum.

O, şefin adamıydı. Şef, köşkte oturur, köyü, ovayı oradan izlerdi. Cuma'dan cumaya inerdi köyün

içine. Köylüler onun köy odasında -misafir odasını köy odası gibi kullanırdı- toplanırlar, direktiflerini dinlerlerdi.

Kanala gidilecekse şefin köşkünün önünde toplanılır, yoklama alınır sonra da römorklara doluşulup gidilirdi.

Hepimiz iştahlıyız; ama Kara Turan'dan çok rahatsız şef. Onun her sözü batıyor.

Caminin yerini seçmede pek zorlanmadık. Köyün meydan çeşmesinin sağ tarafında büyük bir boş alan vardı. Kara Lütfullah'ın tarlasına kadar uzanıyordu. Azer Amca, o zamanlar önderimizdi. Kocaman kasketini kafasına takar daire daire

dolaşırđı. İlçenin amirleri, memurları Azer Amca'yı severler, işini hemen yaparlardı.

Cami iznini bir günde çıkarıp geldi.

Kara Lütfullah ile Şaş Bekir tarlalarından birer evlek hibe ettiler. Top sahası kadar bahçesi oldu caminin.

Rahmetli Ağa Nuri, şu yazıların yarısının sahibiydi. Çiftliğinin yolu bizim köyün içinden geçirdi. Arada bir çeşmede dinlenir, su içer, bizimle hasbihal ederdi.

Yoksulduk, lakin coşkun inancımız vardı. Sabahın kör karanlığında yola dizilir, namazı tarlada eda eder işe öyle başlardık.

Bayramda hiçbir ev atlamaz, ziyaret ederdik. Kimsesi olmayan evin bahçesinde de bekler, avlusunda aşr-ı şerif okur geçerdik.

Kara Turan'ın evine gelmiştik, şefe baktım, gözlerini indirdi, zorlanıyordu ama sabrediyordu gene de.

Kurban derilerini topladık. Azer Amca'ya verdik. O da gidip demire yattı. Buğdaylar biçilince de herkes durumuna göre üçer beşer ölçek getirdi. Onu da sattık, çimentoya yattık.

Pamukları topladık. Üzerimizde büyük bir yılgınlık, yorgunluk vardı. Yağmur üç gün aralıksız yağdı.

Fahı Hasan'ın oğlu Abidin traktörle Sivrisu'dan kum çekti, çeşmenin yanına yığıdı. Azer Amca da demiri, çimentoyu şefin izniyle köşkün boş odalarından birine yığıdı.

Güneşli bir aralık sabahıydı. Ekin tarlalarında çiğ taneleri çözülüyor, koyunlar kırlarda meleşiyordu.

Azer partal ceketıyla, melon kasketini çekmiş, meydana çıktı, yüksek sesle çağırđı. Kazmayı küreği sırtlanan geldi. Temel kazdık o gün. Kazmanın biri kalkıyor biri iniyordu. Azer Amca gıvlıyor, iştah veriyordu. Üçüncü gün usta geldi.

Him yerini beğendi, iyi kazmışsınız, dedi. Çimentoya, demire, briketlere baktı. Az bunlar, iki günde biter ama başlayalım hele biz, dedi. Usta o akşam Azer Amca'nın konuğu oldu. Sonraki günlerde sırayla misafir ettik.

İpleri gerdi, köşe taşlarını yerleştirdi. Kocaman taşları beş kişi zor kaldırıyorduk. Aşk ile deyip kaldırdık, bismillah deyip yerine koyduk.

Akşamları şefin yanındayım. Kara Turan çok oluyor diyor. Ama neyi çok Kara Turan'ın, şef marazalanmış bir kere.

İkinci gün öğleye doğru caminin duvarları görünmeye başladı. Kuşluk çayını onun eşi Hanzade Hanım getirmişti. Cami yerine bakıp bakıp gülümsüyordu. Başında oyalı, beyaz yemenisi vardı. Çenesinin altı düşüyor, o da bağlıyordu. Bunu yapmaktan bıkmıyordu.

Şefin adamıydım ama canla başla çalışıyordum. Kaye da onun gibi istekliydı. Takım taklavat davalarından, aramız pek iyi gitmezdi. Ama bu cami işinde, görenleri imrendiricesine, kırk yıllık ahbap gibi omuz omuza çalışıyorduk. Hatta küslüğü, kırgınlığı bir kenara atıp şakalaşıyorduk. O benim sakalıma takılıyor, keçi seni diyor, ben de ona leylek boylu diyordum. Çalışanlar bile katıla katıla gülüyorlardı şakalaşmamıza.

Kara Turan, uzun boylu, arık, esmer bir adamdı. Müslüman adamdı. Hak yemez, hak yiyeni sevmezdi. Komşumdu, komşuluğundan çok memnundum, bir kemliğini görmemişim. Benim biraz huylu olduğumu bilir, her zaman alttan alırdı. Namazımı aksatmaz, tarlada, bağda bahçede kibleyi bulur, toprağı seccade ederdi.

Her şeyi güzeldi Kara Turan'ın; ama sözü yok mu, sözü batardı. Öyle bir yerde öyle bir söz ederdi ki batardı diken gibi, batardı dal gibi, koyun kuzu güderken ayağıma çakılan koca çahılar gibi saplanırdı içime. O zaten sözü yüzünden o sonla karşılaştı.

Ben, sıska esmer, çalçene, dindar bir adamdım. Biraz sinirli olduğum söylenir ama doğru değil,

haksızlığa, kallesliğe boyun eğmeyişiime sinir diyorlar.

Ustaya birimiz harç verirken birimiz briket veriyorduk. Hayırda tatlı bir yarış içindeydik. O, uzun boylu olduğu için duvar yükseldikçe ustanın elinin altına onu verdik. Ben ona, o da ustaya.

Cami, adam boyu yükseldi. Bütün ahali sırayla çalışıyoruz. Elifin hecesi var, gündüzün gecesi var, Sivrisu Mahallesi'nden kaytaranlar oluyor ama onlara da ses etmiyoruz. Bu Allah işi, her ne ki yaptın, gönülden olmalı. Şefin yardımıyla birkaç gün daha devam ettik ama bitti. Çimento, briket, demir bitti. Kimsede derman yok. Kazanın dibini sıyrarak yaşıyorduk hepimiz. İçimizde sadece şefin hâli vakti yerindeydi. Onu da Kara Turan rahatsız ediyordu. Kara Turan bir tarafta, şef bir tarafta. Tarlaları takım bile değil. Evleri komşu bile değil. Lakin şef ondan hazzetmiyor.

Ağa Nuri, caminin inşaatını uzaktan izliyormuş. Bir ikindi üstü, çeşmenin yanında abdestlerimizi yeniledik, ezanı bekliyorduk. Arabasını çeşmenin önünde durdurdu, selamdan sonra serin sudan içip hepimizin elini sıktı. Sonra da inşaata baktı, usta nerde dedi. Şehre gitti beyim dedik.

Tebernuş Amca cami duvarına çıkıp ezanı oku-

du. Ağa da cemaate katıldı, sıvasız yarım duvarların briket, çimento kokuları içinde namazı kıldık. Yeniden çeşmenin yanında toplandık, Ağa'yı arabasına kadar uğurlayacağız. Ama nasıl etsek de yardım istesek diyoruz, hepimiz içten içe aynı düşünüyor ama söyleyemiyoruz işte. Şefe kalsa hiç istemeyelim, paramız oldukça yapalım diyor. Arabadan kafasını çıkardı, Azer Amcaya, yarın haber sal usta gelsin dedi.

Kara Turan'ın gözüne baktım, aynı sevinci yaşıyorduk. Azer Amca da oğlu Kerim'in elinden sıkıca tutmuş, oldu oğlum, cami işimiz oldu, yapıldı bil artık diyordu.

Usta geldi, Ağa'nın iki adamı bir kamyonla ustanın emrinde. Hangi malzemeyi isterse hemen getiriyorlar.

Cami tamamlandı. Tebernuş Amca çatısına çıktı, ezan okudu. Bilal-i Habeşi'nin Medine'de yükselen sesinden heyecanlanan müminler gibi gözlerimiz doldu. Genç, yaşlı, çocuk doluştuk. Azer Amca'nın gözleri ışıldıyor. Şapkasını ters çevirdi, Tebernuş Amca'nın arkasında safa durdu.

Ağa'ya duacıyız. Bir akşam mevlit okunacak, o da gelecek. Acı haber geldi önce. Tren hattında can vermiş, dediler. Koştuk, üç kilometrelik yolu koşarak geçtik. Vardık ki Ağa Nuri, boylu boyunca uzanmış yatıyor. Arabası paramparça olmuş.

Dediler ki, annesi akşama kaz pişirecekmış. Oğlum sen de ye, kazı ye de öyle git demiş, işim var anne hemen yetişmeliyim demiş.

Ben katil. Caminin yapımından yirmi yıl sonra Kara Turan'ı... Sabah namazını yan yana kıldık. Çok sakindi. Sanki başka dünyadaydı. Ben tespih çekmeden çıktım. Derenin önündeki akasyanın arkasına saklandım. Bizim ortanca oğlan Merdan da yukarda beni gözetliyordu.

Kara Turan, yavaş yavaş geldi eve. Hanımı, çocukları uyuyordu. Doğru ahıra yöneldi. İnekle-ri, danaları yemleyip girecekti oturduğu tarafa.

Samanlığa girdiği an, Merdan yukardan işaret etti. Ben de cebimden bıçağı çıkarıp daldım samanlığa. Beni fark edince fırladı, çuvalı savurdu üstüme, gözüm görmez oldu, boğaz boğaza geldik, bıçağı düşürmüştüm. Öyle güçlüydü ki, beni öldüreceğinden korktum. Bu halde samanlığın kapısına çıktık, arkadan Merdan yetişti. Sırtına bir bıçak darbesi indirdi. Sendeledi. Bana çok sert yumruk salladı ama Merdan ikinci bıçağı şah damarından geçirdi. O ara ben samanlıkta düşürdüğüm bıçağı buldum, sağ elimin işaret parmağı ile baş parmağımın arası yaralanmıştı, önemsemedim.

Ben önünden, Merdan ardından vurduk. Ben deyim otuz siz anlayın altmış. Sedir ağacının önüne, dereye attık. Kimseler yoktu. Eve çıktık, bıçakları sobaya attık. Kanlı elbiselerimizi makineye attık, yıkadık. Atlete de geçmemiştir diyordum ama geçmiş, beni ele veren de bu oldu. Bir de bıçak. Sobada yanmış ama tamamı yanmamış.

Öğleye doğru idi, köyü jandarma sardı. Savcı geldi, inceleme sorgulamaya başlayınca köylü toplandı. Herkes gider de ben gitmezsem, şüphe çeker diye hemen giyinip koştum. Sağ elimdeki yarayı ne yapmalıyım bilemiyorum. Cebimden çıkarmam, olur biter.

Şu Silivri'de, şu İstanbul'un tenhasında benimle el sıkışmak isteyen ne çok adam varmış da bilmezmişim. Her karşılaştığım adam elini uzattı, cenazedeyiz çekin elinizi dedim, tersledim. Savcı incelemeyi, sorgulamayı bitirdi. Görevliler arabalara doluşmaya başladılar, serin, derin bir nefes aldım.

Kurtulduk dedim. Merdan da arkamdaydı. Ona baktım, gülümsedik kimseye göstermeden. O da derin nefes aldı, rahatladı. Köylüler de camiye doğru yürümeye başlamışlardı. Ben de yürüdüm, abdest tazeleyip öğleyi kılacaktık. Nasıl olduğunu hiç hatırlayamıyorum. Ellerimi kelepçelemişler jipe atmışlar, canım acıyor, Merdan da aynı halde yanımda.

Ağır Yük

| HÜSEYİN GÖK

sesli düşün
kuşlar üşümesin
aksın zaman ırmağı
sonsuzluğa,
ne varsa
toplasın
bir kervan gibi
taşsın yükünü
içimizin labirent
yollarında,
yollar تنها
yollar tekin değil
tutmuş
köşe başlarını
haramiler
dört bir koldan,
yolcu yeğnik gerekti
ve yolcu yolunda
menzil-i maksudaydı
hedef,
kapılmadan
seline dünyanın
sağlam basmalıydı
ayakları yere
direncini yükseltmeli
kavi tutmalıydı,
büyük umutla..

Fotoğraf: Josef Koudelka

